

Luceafărul

Revistă săptămânală pentru
literatură, artă și politică

Director: Octavian Goga ■■■

Redactor: Oct. C. Tăslăuanu

An. XI. Nr. 1. Vol. I.

Cuprinsul:

Octavian Goga . . .	După zece ani.	Ecaaterina Pittiş . . .	Sonet (poezie).
Șt. O. Iosif . . .	Cântecelor (poezie).	Othmar	Scrisoarea ta (poezie).
I. Agârbiceanu, . . .	O zi veselă.	Sextil Pușcariu . . .	Grupări literare și idei politice (I.)
Maria Cunțan . . .	La castelul dintre brazi (poezie).		
Gh. Popp	Probleme inferne.		Dări de seamă:
I. Agârbiceanu . . .	Povestea unei vieți (roman).	D. Tomescu	Émile Faguet: Le culte de l'Incompétence . . . . . et l'horreur des responsabi- lités.
Aegrotus	Fărămituri.		
I. Borcia	Peleu și Tetis (poezie).		
V. Cliflec	Petra (schiză).		
A. E.	Din țara dolarilor.		

Cronici: Dr. I. Lupaș: O problemă religioasă. Dr. Onisifor Ghibu: Chestiuni și probleme școlare. Dr. P. Roșca: Însemnătatea filozofiei la noi. Dr. Silviu Dragomir: Audiențe românești la țarii Rusiei în veacul al XVII-lea. Victor Stanciu: Cuib de rândunică. Al. Ciura: După zece ani. Oct. C. Tăslăuanu: Madonele florentine ale lui Raffael. Însemnări: Reorganizarea revistei „Luceafărul”. Viața lui Andreiu Șaguna. Concertul societății „Carmen”. Artă populară în Austria și Ungaria. Oroarea de epifete. Profeții... Parcul național german. Poșta Redacției. Cronica mea.

Sibiu, 1 Ianuarie v. 1912

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI POLITICĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Andreiu Bârseanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borgia, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, Il. Chendi, I. Ciocărlan, V. Cloflec, D. N. Clotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Dr. Silviu Dragomir, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurel Esca, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghibu, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, I. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Dr. I. Mateiu, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, V. C. Osyadă, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, Gh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică; M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmnicianu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu.

ABONAMENT:

Austro-Ungaria:

1 an . . . . . 20 cor.   6 luni . . . . . 10 cor.

Pentru proci, învățători și studenți: 1 an 16 cor.

România și în Străinătate:

1 an . . . . . 25 cor.   6 luni . . . . . 13 cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 14 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresă:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

Cărți mai nou apărute:

Almanachul scriitorilor dela noi de S. Bornemisa. Cor. 1.80.

Amintiri, schițe și nuvele de A. Ciura. Cor. 1.60.
Anna (Ceeace nu se poate), roman de D. Zamfirescu. Cor. 2.—

Anuarul Băncilor române 1912 de C. Popp. Cor. 4.—

Basmе și legende străine, traduceri din folklorul lumii de V. Caraiivan. Cor. 1.75.

Calendarul „Lumea ilustrată“ ed. de I. Hertz. Cor. 1.50.

Cartea neamului 1912, sau de toate și din toate pentru popor. Intocmit de E. Elefterescu. Cor. 2.—

Din țări străine, de I. T. Mera, cu portretul autorului. Cor. 2.—

Fecioara dela Orleans, dramă romantică de Fr. Schiller, trad. de bine cunoscuta poetă Maria Cunțan. Broș. 90 fil., eleg. carton. cor. 1.30.

Haiducul, roman de B. Dumbravă, trad. de T. Nica. Cor. 2.—

Hore și Chiuituri din Bucovina, adunate de S. Fl. Marian. Cor. 2.—

Inima noastră, roman de G. de Maupassant, tradusă de I. C. Apostol. Cor. 2.50.

Iubire fatală, roman social de Olteo. Cor. 2.—
Legendele lui Isus Hristos de S. Lagerlöf, trad. de D. N. Clotori. Cor. 1.25.

Magdalena, dramă în 3 acte și în versuri (cu subiect din Biblie) de A. Maior. Cor. 3.—
„Mary“, roman de B. Björnson, trad. de Dr. H. Petra-Petrescu. Cor. 1.—

Patru cântece românești pentru voce și piano de Ion V. Borgovan. Cor. 3.20.

Poezii de H. G. Lecca. Cor. 2.50.

Poezii de C. Pavelescu. Cor. 3.—

Potopul, roman cu ilustrațiuni de H. Sienkiewicz. Vol. I. Cor. 1.75.

Predicile ținute la mitropolia din București de Mitrop. Antim Ivereanul (1709—1716), ed. nouă. Cor. 1.—

Primul ajutor medical în cazuri de accidente și boli repezi de Dr. V. Teodoru. Cor. 1.20.

Raze de lumină de C. P. Oardă. Cor. 2.—

Razna . . . , note din călătorie de R. D. Rosetti. Cor. 3.—

Schițe și nuvele inedite de I. Russu-Șirianu. Cor. 1.50.

Un proces perdut, roman social de Olteo și Daru. Cor. 2.—

Expediarea se face mai ușor trimițându-se banii înainte, adăugându-se la prețul cărții încă 20—40 fil. pentru expediarea trancață.

Se află în depozit la librăria lui **W. Krafft** în Sibiu.

BUCUREȘTI

Orice reproducere oprită.

După zece ani.

Eheu fugaces labuntur anni! Posthume, Posthume! Îmi vin în minte dactilii tăi și par'că te văd, seninule Orațiu, cu zâmbetul pe buze, cu cupa de Falern în mână, privind undele verzi ale Tibrului, cum îți răscolești amintirile tinereții pierdute, căutându-ți împăcarea în filozofia ta resemnată, în contemplarea trecerii eterne. Ai dreptate, anii se scurg așa de repede și duc cu ei tot alte valori din gândurile noastre...

Se împlinește acum un deceniu, de când s'a pornit la drum cel dintâi număr al acestei reviste. Zece ani, o picătură în oceanul vast al istoriei și totuș, când stai să socotești, câtă cheltuială de energie, câtă fosforescență de spirit, câte gânduri și năzuinți nu împetrițează acest petec de viață la noi... S'au dărâmat altare vechi în vremea asta, s'au modificat valorile aprecierii, s'au pus în circulație credințe proaspete, cari au deschis alte orizonturi de simțire. În viața intelectuală de aici, ce părea a nu mai mișcă nici o undă, ca o mare moartă, acești ani au fost o perioadă de fermentare, de revoltă și de sbucium rodnic. Pe urma lor s'au schimbat multe în sufletul nostru...

Stau și mă gândesc, ce eră înaintea lor, și resimt par'că atmosfera de lăncezeală în care a murit la noi veacul trecut, ca un uriaș adormit sub povara bătrâneții. Ce linie de oboesală cuprinsese societatea noastră acum vreo zece ani și mai bine! Oamenii păreau a se fi îngrădit cu totul într'un egoism mititel, fără nici o sbucnire de patimă, fără nici o grijă de durerile altora. Aproape întreagă cărturăria era îndrumată în viața ei zilnică de normele unui utilitarism îngust,

din care nu se desprindea decât arare impulsul răzleț al unui sentiment generos. Pe la orașe găseai funcționari, cari își depănau în tihnă povestea lor umilă, chibzuind în orele libere mijloacele unui traiu mai bun, ori reeditând la masa unei berării acelaș măciniș de vorbe potolite, din cari alegeai descurajarea ori cinismul neputinței. Acțiuni cari să angajeze conștiința publică nu se prea iveau, abia pe ici pe colo mai răsărea câte-o bancă nouă, unde-și găseau culcuș câțiva grăbiți pe drumul norocului. Preoțimea, care nu intrase încă în zodia „congruei”, o ducea greu din fărâmiturile molitfelnicului și învățătorii nu știau cum s'o mai încurce cu cele trei sute de florini la an. Pretutendeni fețe îngrijite, zâmbetele cuminenței desarmate în fața vieții. Ce să mai spunem de bieții țărani? Ei o duceau așa înainte, în puterea inerției din bătrâni, ținând posturile, cinstind sărindarele, plătind dările și îndurând toată vitregia sorții cu privirea de cumpăt și bunătate a săteanului nostru păiit, cu resemnarea calmă a fatalismului românesc...

Negreșit, că toate manifestațiile vieții publice purtau semnul acestei oboeseli. Eram doar după vremea memorandumului dela Viena, a cărui țință dăduse greș, după procesul dela Cluj, unde nu isbucnise flacăra însuflețirii celor trași pe banca acuzei nedrepte, în măsura ce se putea așteptă dela frunțașii, cari trebuiau să înțeleagă semnificația superioară a acestei judecăți pentru milioanele ce se agitau în umbră și pentru străinătatea, care numai prin dovezile abnegației și ale sacrificiului poate fi smulsă câteva clipe din

indiferența ei. Pe urma unei grații, cât ministeriale, cât împărătești, martirii noștri ieșiseră de după zăbrele, ca întorși acasă să se piardă într'o uricioasă sporovăială internă, din care dâșii s'au ales cu ruptura în două tabere, iar lumea cu cunoașterea tuturor secretelor unei căsnicii deranjate. Doctrina pasivității parlamentare paraliză cu totul orice mișcare, iar pe-alocurea scoteă la suprafață preludiile unei destrămări politice. Gazetăria, când nu eră ocupată cu potrivirea unor mici socoteli de ordin personal ale șefilor, o ducea într'o țcăneală domoală cu serii interminabile de articole brodate pe chestiuni de drept public și mai arare cu ținuirea cutărui fugar al partidului, pe care câteva sute de coroane din prilejul frământărilor electorale pentru cameră, îl scoteau din obscuritate... Încolo tăcere, neactivitate, lipsă completă de organizație, doar pentru salvarea formelor, din când în când, câteun „pronunciament“ al „comitetului național“, cu câte-o frază sonoră din Montesquieu, în coloanele încăpătoare ale „Tribunei“ în doaga morții...

În viața literară apatia se resimte și mai mult. Talente creatoare nu erau. După plecarea lui Slavici din Ardeal și după lumina orbitoare a geniului lui Coșbuc, în literatura ardelenească se făcuse o tăcere, care trădă ceva din admirația și din sfiala ce trezește totdeauna ivirea pe orizont a personalităților excepționale. Prin foiletoanele ziarelor mai înjghebă câteun tânăr strofe eminesciene ori îngăimări după formele noului maestru, în vremea ce „Familia“ din Orade, confecționată de bunul Iosif Vulcan, veneă în toată Sâmbăta, cu bucuriile ei inocente pe seama fetelor bătrâne. În coloanele anemice reviste se pierduseră urmele greșurilor simpatice de demult, cu tiradele Daciei și ale gloriei lui „Moș Traian“, făcând loc încercărilor literare în cari băieți de liceu ticluiau stihuri amoroase și povești din lună, introducând cu încetul în conștiința publicului o idee bizară despre scriitori și tot ce se chiamă literatură...

În vremea asta de ananghie s'a zămislit ideia înființării unei reviste literare în Budapesta. Ea veneă dela câțiva tineri studenți la universitatea deacolo. Adunați de prin diferite părți cu rosturi deosebite, smulși de

pe la școli cu educație potrivnică, acești băețandri aruncați în babilonul de pe malul Dunării, simțeau cu tot neastâmpărul vârstei trebuința unei frământări intelectuale. În dibuirile chinuitoare fatal legate de cultura străină care-i copleșea, dâșii s'au apropiat unul de altul prin impulsurile tainice ale aceluiaș suflet țărănesc și printr'o singură carte, ale cărei rânduri ardeau ca limbi de foc toate palpitările gândului: Eminescu... Din fierberea acestor îndemnuri, cari chemau la viață atâtea visuri și năzuinți, s'a desprins, după îndelungate discuții, ideea unei reviste, care purtă chiar prin numele ei pecetea eminescianismului romantic: „Luceafărul“. Eră ceva din goana după ideal, din visările nopților înstelate, din toate înfrigurările tinereții, în coloanele neîndemânaticе ale revistei, care pornea la drum cu amintiri din umbra satelor, cu povestiri din sbuciumul vieții studențești, cu pseudonime ce desgropau nume de regi assirieni...

Drumul ce l-a urmat de-atunci și până astăzi se va găsi, poate, odată cineva să-l povestească în altă parte. Trecând peste miile de pagini cercetătorul liniștit va lămurii talentul, va dovedi munca, va arată toată sbuciumarea care e îngrămadită acolo. Va zâmbi cu blândă iertare în fața poticnirilor trecătoare, va alege gândurile luminoase semănate pe ici pe colo, va satori meritele, va fixă răspunderile și va onoră după cuviință truda acelor puțini cari au reușit un deceniu să asigure la noi soarta plâpândeii publicații studențești...

Atâta putem spune aici, că în vremea asta discordarea veche a mai conținut, că orizontul a fost luminat când de opaițe sfioase, când de meteori, când de fulgerele unor clipe și că în lupta împotriva întunerecului „Luceafărul“ și-a avut rostul lui. În lumea noastră acești zece ani au introdus o infusiune de idei și sentimente, prin cari se anunță începuturile unei regenerări sociale. Desigur, că trecutul apropiat cu micile lui preocupățiuni, își mai resimte rezonanța târzie până în zilele noastre și e firesc, că schimbările mari nu se pot săvârși decât prin condiții de viață schimbate și mai ales prin premenirea lentă a generațiilor. Câte figuri jalnice nu mișună

și astăzi în jur de noi, câtă ignoranță nu se plimbă cu fruntea ridicată, câte căpățuieli ieftine nu ne stârnesc desgustul... Dar, ori și ce s'ar zice, atmosfera e mai puțin tulbure. Letargia politică s'a mai atenuat, somnolența literară s'a curmat deabinele. În spiritul public se ivesc palpități nouă trezite de undele unei noi cugetări și simțiri. Se deslușește mai multă îndrăzneală, o structură nervoasă mai iritabilă, mai multă revoltă în fața nedreptății, un spirit critic mai pronunțat. Morala publică e influențată de fluctuațiunea proaspătă, cătușele ipocriziei tradiționale mai slăbesc, hotarele unui egoism strâmt se sparg și pe alocurea se ivesc licăriri răzlețe de avânturi generoase. S'ar părea că ard focuri pe culmi cari vestesc drumețului priceput apropierea unei oști din adâncimea văii...

Cei zece ani în trecerea lor schimbând atâtea, au schimbat multe și în sufletele noastre. Nu mai suntem copii senini trecuți abia de pragul adolescenței, cari priveam luceafărul de sus, din ferestruia unei mansarde la Budapesta. Vieța ne-a apucat de atunci în vârtejurile ei, apropiindu-ne de bo-

tezul dureros al bărbăției. În drumul destul de lung s'a cufundat deatâteaori în neființă înșelătoarea „fata Morgana“ vrăjită de visurile noastre și multe poticniri în cale ne-au silit să coborâm ochii spre pământ. Realitatea ne-a rețezat o seamă de avânturi și ne-a disciplinat multe porniri. După rătăcirii îndelungate, ne-am așezat astăzi fiecare într'un colțisor, de unde privim fluviul vast al vieții...

Așa cum ne-am ales din goană, plini de pravul celor zece ani, luptând îndărătnic pentru a ne păzi idealurile tinereții, prea tineri pentru a mai gonii iluzii deșerte și prea bătrâni pentru a nu vedeă multele dureri din fața noastră, ne adunăm acum din nou la vatra veche. Venim cu tot sufletul al cărui sbucium voim să-l așternem în aceste pagini...

Venim cu credința că acest suflet risipit pe drumuri e o sămânță, care nu se pierde și va rodi odată.

În orice caz noi suntem destul de tineri și de îndrăzneți, ca să putem aștepta în liniștea muncii vremea rodirii. Și să înfruntăm fără teamă furtunile din jurul nostru.

Octavian Goga.

Cântecelor.

A fost pe semne hotărît
De legi ascunse și fatale,
Să sufăr și să plâng atât,
O, cântece de dor și jale
Ce-adânci în mine-ați izvorît
Cum apa 'n stânci își sparge cale?...

De ce, când mă lăsam furat
De tot ce-i sunet și culoare
Și sufletul mi-eră curat
Ca trandafirii albi, în floare, —
De ce nu m'ați impresurat
Atunci, de ce tăcurăți oare?

De ce atunci voi n'ați venit
Osana să cântați iubirii?
Ori poate v'au ademenit
Mai mult osânda despărțirii
Și spinii care-am fost merit
Să-i port pe frunte ca martirii?

De ce-ați tăcut atunci când eu
V'aș fi 'nțelea așa de bine?
Și năvăliți în jurul meu
Acum, ca roiul viu de-albine
Pe care-l tot alungi mereu
Dar murmuind, mereu revine?

Prea tristă-i struna ce-o sunați
Acuma 'n inima-mi nebună;
Prea multe 'ntr'una v'adunați,
Precum privighetorii s'adună
Prin dafinii încununăți
De flori, în nopțile cu lună...

Vai, cântece, tăceți puțin...
Tăceți, că nu mai am putere
Să plâng, — și e paharul plin...
Repaos sufletul meu cere
Și pace dup' atâta chin:
Tăceți... Mi-e sete de tăcere...

Șt. O. Iosif.

O zi veselă.

În curte intrai pe-o poartă veche, bătută de vremuri, care se deschideă cu mare silă. Trebuieă s'o hurduci mult, s'o ridici, s'o sguđui. Cine nu-i cunoștea năravul, după zolire îndelungată o lăsă în plata Domnului, și-și făcea calea întoarsă, crezând-o încuiată. Curtea în care intrai eră strâmtă și întunecoasă. La stânga se înălță foarte sus un părete prăpăstios, înnegrit de aerul plin de funingine al orașului. Casa aveă două caturi. Spre stradă mijia din geamurile somnoroase o lumină mohorită și obosită. Curtea aveă forma unui paralelogram. Pe lângă peretele din stânga erau înșirate cotețe murdare pentru păsări. Lații acestor închisori erau de jumătate putrezi. Aveau peste cincisprezece despărțăminte, cu totatătea ușițe. Pe unele erau lăcate mici, ruginite, iar altele erau legate cu sforicele de diferite culori.

Pintre lații vechi își întindeau găturile moi, puii, găinile. Rațele deschideau largi ciocurile late, iar rățoii se închinau mereu din cap.

Înainte cotețelor pentru păsări, eră o fântână cu pompă. De lângă ea, se scurgeau neconținut vine de apă noroioasă printru pietrele pardoselii, cari închipuiau un părăiaș.

Din curte se vedeă sus un petec de cer, străbătut repede de-o rândunică sau de un porumb. Casa întreagă eră veche și rece. Un miros de mucegaiu pătrundeă mereu din păreți. Pete mari închise se ridicau dela pământ pe păreți ca niște umbre, desenând piscuri de munți, umeri de deal. Umezeala se ridică pe alocuri până deasupra ferestrilor.

Pete mai întunecate se ridicau mai ales lângă cele două ferestri, cari erau mai aproape de păretele cel prăpăstios. Aici soarele nu ajungeă niciodată, căci chiar în miezul verii îl opreă coridorul de lemn al catului întâi.

În dosul acestor două ferestre își făcea veacul de-un lung șir de ani maistorul Păvălucă. Dumnealui eră stăpân numai pe aceste două ferestre și pe-o ușe, căre răspundeă într'un coridor întunecos. În coridorul acesta pluteă veșnic un miros greu, ca și când prin unghete ar zăcea, de zile întregi, paseri moarte.

Dumnealui eră ciobotar de meserie, și în dosul celor două ferestri se ascundeă un muzeu întreg, din care nu lipsiă nici o urmă a sărăciei. Mescioara lui de lemn de brad eră lucie și pe alocuri mâncată de părăiașe. Eră așezată înaintea ferestrei, ca să aibă lumină. Sculele meseriei lui erau împrăștiate pe o lădiță, sub ea, jos pe podele, printre cismele cari se hodineau pe-o dungă, pline de glod uscat, deschiate la vârf ca niște guri de pești. Două paturi învălitate cu cuverturi șterse, pătate, o masă, un dulăpior, un scrin, căminul. Pe păreți deasupra căminului, atârnavu în cuie vasele de bucătărie, de pe cari smațul căzuse în petece mari.

Trei copii, între doi și șase ani, ședeau ca niște ulcele jos pe podele între petecele de piele și se jucau toată ziua. Pe cel mai mic doamna Geni îl purtă mereu în brațe, îndată ce se treziă, — dacă Păvălucă eră acasă și lucră. Dacă nu eră acasă, c'o vădită satisfacție doamna Geni îl lasă să mai sbiere. Dar familia lui Păvălucă eră și mai mare. Trei copii, — două fetițe și un băiat, erau peste zi la școală.

Ciobotarul eră un om puțintel la trup, cu fața palidă, cu ochii albaștri, c'o bărbuță ascuțită, roșcată. Ședeă cu ziua de cap, până în ceasurile târzii din noapte, pe scăunelul lui. Ședeă încovoiat, cu pieptul supt, și lucră tăcut. De-un șir întreg de ani el împingeă din greu la carul hodorogit care-i purtă prin vieață familia. Cu cât se sporiau copiii simția că povara lui e tot mai copleșitoare. Și nu arareori oftă pe scăunelul lui, sau, în ceasurile cele mai bune, flueră a pagubă, privind prin casă. Se simția desperat, nenorocit de câteori doamna Geni îl mai cinsteă cu o odraslă. Și, aceasta, se întâmplă până acum tot la doi ani, c'o regularitate uimitoare. Atunci, cele dintâi săptămâni, maistorul Păvălucă nu eră bun de nimic. Se simția neputincios, moale, ca o cărpă muiată în leșie. Nu puteă lucră mai nimic. Apoi lumina începeă să-l ardă la degete, și oftând din greu, se așeză pe scăunelul lui, cu fața brăzdată de durere. Dungi adânci îi încremeneau pe

frunte. Atunci să nu fi dat Dumnezeu să țipe vreun băiat, să plângă! Maistorul Păvălucă eră neîndurat. Dacă nu-l putea prinde în casă, eșî după el în curte, și îl bătea crunt cu cureaua. Copilul țipă ca din gură de șarpe, țipă cu spaimă, chirieșii eșiau în curte, în coridor, și înghețau de groază. Maistorul Păvălucă îl izbea în cap, peste față, unde apucă. Eră sălbătăcit.

„Nu mai da! Ai să-l omori“, strigă vreo femeie îngrozită. Însă maistorul n'o auzî. Potolindu-i-se furia, îl lăsă pe băiat ghemuit într'un unghet, cu privirile fixe, înspăimântate.

„Asta înșamnă că-l învăț la omenie“ spuneă dumnealui aruncând o privire dușmănoasă celor ce fură martori furiei lui.

Doamna Geni de mult nu mai cuteză să-i apere pe nenorociții copii. Ea știă c'ar fi și mai rău. Deci își da toată silința să nu mai plângă vreunul din casă. La cei mai mărișori le împărțeă vreo fălie de pâne, pe cel din brațe îl puneă să sugă.

Dumneaei apoi, într'un târziu se furișă afară, aduceă pe cel bătut, care îndată ce-l lăsă Păvălucă nu mai cuteză să plângă, ci suspină cutremurându-se. Ochiul lui priveau cu spaimă.

Dar maistorul, pelângă toată liniștea silită, eră nemulțumit. Aruncă pe furîș priviri de ură femeii, și nu treceă un ceas și începeă să-i spună vorbele cele mai grele, mai amare.

Vieța lui Păvălucă fusese grea, dar se făceă, cu fiecare zi tot mai grea. Și de vreo doi ani începū să-și bată crunt copiii pentru cea mai neînsemnată greșală. Eră destul ca cei mai mărișori să vină dela școală, să se amestece în jocurile celor de-acasă, să plângă unul, ca numai decât dumnealui să ia cureaua.

Astfel și pe nevastă o vedeă cu ochi tot mai răi. Pe fața lui galbenă eșiau la iveală, tot mai multe, liniile răutății. Aveă opt guri de săturat, cu a lui nouă, și numai o sulă. În unele clipe îi păreă că dușmanul adevărat al vieții lui ar fi doamna Geni. Și, atunci, n'o iertă. Din ceartă, din vorbe grele, ajungeă la bătae, și biata femeie răbdă tăcând să nu sperie copiii, rămâneă sub loviturile lui, nu eșî în curte s'o vadă chirieșii. Să știe chirieșii traiul lor.

În casa aceea umedă, cu aerul înădușit de

atâta om, de atâta cârpitură, de clei și de tutunul tare pe care-l fumă maistorul Păvălucă, vieța eră amară.

Foarte rari erau clipele când maistorul putea suferi, fără să se înfurie, larma copiilor. Și mai rari erau zilele când în dosul celor două ferestri eră sărbătoare, cum se pregătiă să fie această zi de pe la mijlocul lui Decemvrie.

Maistorul Păvălucă porni de-acasă de pe la zece înainte de prânz. Trecând pe lângă cotețele de paseri se oprî înaintea ușiței legată cu cureă, și privi satisfăcut cele două rațe. Mai rămăsese două! Una, galbină de grăsime, o frigeă chiar acum pentru prânz doamna Geni. Dumnealui trecū zămbind prin curte, deschise portița cea cu nărav, și eșî în stradă cu pasul hotărît, cu trupul drept. O cât îi făceă de bine acest umbrelt liber, încrezut! De când nu-și mai ținuse el trupul atât de drept. Păreă că-i crește pieptul, păreă că întinereste. El se pierdū printre oameni.

Acasă copiii se pususeră în ferestri și așteptau. Cel mai mărișor legănă. Doamna Geni le prăji în unsoare de rațe la fiecare câte-o felie de pâne. Copiii mestecau cu deliciu pâneă moale, aromată. Obrăjorii lor înfloriau de plăcere. Doamna Geni se purtă prin casă, vedeă de prânz, de friptură. Din când în când, treceă pe lângă băeți și-i mângăiă ușor pe părul lor moale, mătăsos.

Copiii mâncau și așteptau la geamuri. În casă eră aerul mai curat, și mai ales eră o căldură care moleșî. Doamna Geni nu cruță lemnele. Copiii râdeau, se jucau, apoi se apropiau iar de fereastră. Afară eră o vreme posomorită. Înainte c'o săptămână ninsese, însă neaua aceea s'a sbeut în pământ, în coperișe în două zile. Cerul însă eră mereu plumburiu și greu. Aerul eră rece și umed.

Vremea treceă încet, deși toți în casă erau veseli. Se apropiă ceasul prânzului, când deodată poarta cea veche se deschise, și intrară scărțîind două cară încărcate cu lemne uscate. Roțile mâncau, ronțăneau din pardoseala de piatră. Înaintea carelor veniă maistorul Păvălucă, cu fața îndulcită de un surăs larg.

Carele se opriră. Copiii, doamna Geni, văzură cum maistorul le face căraușilor un

semn cu mâna. Și, aceia, începură numai decât să descarce lemnele. Copiii deveniră neastâmpărați. Ar fi dorit să iese în curte, dar nu cutezau.

Maistorul Păvălucă le văzû fețele la geam, zâmbi, și le făcû un semn cu mâna că pot eși.

Veniră toți trei, veni c'un surâs de mulțumire și doamna Geni. Micuțul rămase dormind în leagăn, în căldura moleșitoare.

„Ei, băeți!“ făcû maistorul și netezi pe față pe cel care eră mai aproape. „Bune lemne!“ zise el cătră nevastă.

„Da, sunt bune“, răspunse femeia.

Maistorul luă o bucată cu coaja netedă și i-o arătă deaproape doamnei Geni.

„E fag. E fagul cel mai bun. Țsta știu că dă căldură“.

Copiii urmăreau mișcările celor doi oameni, urmăriau cum se ridică grămada de lemne.

„Are să sosească îndată mașina, zise vesel Păvălucă. Am vorbit cu ei. Costă șapte coroane.

— Șapte coroane?“ întrebă uimită doamna Geni.

„Ei, las', nu-i mult. Le vedem tăiate și pe urmă avem pace“, zise îmbunând-o maistorul.

Cei doi cărauși isprăviră cu descărcatul, Păvălucă le plăti, le zise „Să fiți sănătoși“ și intră, cu toată familia, să ıee prânzul. Micuțul se trezise în leagăn. Țși scosese mânuțele albe, le ținea deasupra capului și se miră de ele. Doamna Geni se apropie de leagăn. Copilul nu plângea. Masa eră așternută.

„Ce vrei, Geni?“ o întrebă cu blândețe maistorul.

„Să-l iau pe micuțu“, — răspunse ea, oprindu-se 'n loc.

„Ei, lasă-l. Nu plânge. Să ai și tu un prânz cu tihnă!“ zise Păvălucă, lăsându-se pe scaunul din fruntea mesei.

Veniră și cei trei dela școală, și prânzul se începû. Toți mâncau cu poftă, și obrăjorii copiilor se rumeniau de plăcere. O adâncă satisfacție umplea sufletul maistorului. Privindu-și nevasta, copiii, Țși zicea mereu: „Nu-i rău să trăești ca oamenii.“

„E bună friptura?“ întrebă doamna Geni.

„Da, dragă, e minunată“, răspunse mul-

țumit Păvălucă. Abia gustară câte-un pahar cu vin — el și ea — și poarta cea veche cătrăi, gemû apoi prelung.

„Vine mașina!“ ziseră vr'o trei copii deodată.

„Da, vine!“ spuse dumnealui privind prin geam și, ridicându-se numai decât de pe scaun eși în curte.

Eră o mașină cu benzină pentru tăiat lemne.

Cei doi oameni smoliți o așezară nepăsători lângă grămada de lemne. Mașina începû să pufăe, să țșnească nourași albi de vapor în aerul rece. Roata albă, strălucitoare, dințată începû să sbârnea, apoi îndată mușcă în lemnul pe care unul din cei doi oameni, i-l împinse subț dinți.

În curte, în casă, se auzia auitul scurt, aspru, după fiecare bucată râtezată, și forfotitul motorului în răstimpul căt roata se învârtea repede.

Eșiră repede copiii maistorului, eși doamna Geni în curte. Chiar dintre chiriași se iviseră unii în uși, capetele altora se zăriau la geamuri.

Maistorul Păvălucă, luă o bucată din cele tăiate, privi țșesetura lemnului. Nu se vedeau găurele, eră un lemn tare, Țndesat.

„Fagul nu te minte niciodată“ zise el cu bucurie, cu satisfacție, arătându-i-l doamnei Geni.

„Se vede Țndesat“ răspunse dumneaei netezind capătul lemnului.

„Os!“ făcû maistorul aruncându-l.

Mașina forfecă, auia, ronțănea, țșuia scurt, și bucățile de lemne cădeau mereu. Cei doi Țși aprinseră pipele și lucrau ca niște mașini. Lucrau nepăsători, spunându-și din când în când vreo vorbă tare.

Și maistorul trebuia să strige dacă voia să-l Țnțeleagă nevasta sau copiii. Strigă, ca un surd, și-l gădelea plăcut vocea lui. Cântecul acesta ciudat al roții, al motorului părea că-i Țnseninează sufletul. Părea că-i adaugă ceva nou, ceva bun, ce nu fusese în el până acum. Băeții adunau repede bucățile cari cădeau și le aruncau grămadă. Se aplecau, luau în palme, Țși umpleau pumnii cu făina de lemn, care se ridică în delușoare mici, ca niște hoaspe.

Maistorului Ți veni ceva în mînte. Se aplecă la urechea nevastei, Ți spuse ceva. Ea intră

în casă, aduse o cheie, descuie o uşă care abia se observă din pământ. Meşterul o ridică. Era uşa dela pivniţă. El făcu un semn copiilor arătând la grămada de lemne şi la uşa pivniţii, şi aceia, fericiţi, se aruncară îndată la lemnele tăiate, îşi încărcau brăţişoarele, şi începură să ducă lemnele în pivniţă. Copiii se purtau, se întreceau care să ducă mai multe, care să alege mai repede. Râdeau, obrăjorii lor erau înfloriţi, iar ochii le străluceau de bucurie. Numai cei doi mai mici începeau în răstimpuri să plângă. Se vedeă numai cum îşi strâmbau faţa şi buzele. De vuetul maşinei plânsul lor nu se auzia.

Maistorul Păvălucă se apropiă atunci de ei, îi neteziă pe faţă, le puneă cu mişcări de gingăşie un lemn în braţe, îi însoţiă până la uşa pivniţii şi-i ajută să-l arunce.

Cei mai mărişori, cei de şcoală, erau în pivniţă şi aşezau lemnele. Doamna Geni intră câteodată în casă, să vadă de nu plânge cel mic. Apoi eşiă iar, şi alătura cu maistorul priveau fericiţi cum cădeau bucăţile de lemne.

Doamna Geni, când se întoarsese într'un rând din casă se aplecă la urechea maistorului şi-i spuse ceva.

„Nu face nimic! sirigă acesta. Am să te dau un atestat c'au fost bolnavi“.

Eră vorba de cei trei mai mărişori cari întârziaseră de cursurile de după prânz.

Roata albă ţiui pentru cea din urmă oară motorul forfoti mai greu, apoi liniştea umplu curtea strâmtă. Eră o linişte mai clară par'că decum o ştia maistorul Păvălucă.

El plăti bucuros celor doi oameni smoliţi, cari porniră îndată cu maşina lor.

Maistorul, doamna Geni se apucară şi ei să ducă lemne cu braţul. În curând în curte nu mai rămăsese decât grămejoarele de făină. Pe un răstimp oarecare toţi ai casei dispărură în pivniţă.

Într'un târziu începură să ese, întâi copiii, apoi doamna Geni, pe urmă maistorul Păvălucă.

El luă cheia o învarti de douăori în broască, apoi, privind cerul rece şi plumburiu, zise fericit, cu ochii luminoşi, nevestei:

„Deacum poate sosi alba 'n sat!

— Poate!“ zise aceasta zâmbind mulţămită, cu multă căldură în glas.

„Poate!“ zise băiatul cel mai mare, învartindu-se repede într'un călcăiu.

Apoi, prin coridorul întunecos, intrară liniştiţi în casă.

Aveau un stânjin de lemne.

I. Agârbiceanu.

La castelul dintre brazi . . .

La castelul dintre brazi
O fereastră-i luminată,
Stă 'n pervaz un chip de fată,
Are lacrimi pe obrazi.

Părul lung în unde moi
Se amestecă 'n beteala,
Ce-i acopere sfiala,
Umerilor albi şi goi...

În prăpăstii sub fereşti
Valurile cântă 'ntr'una,
S'aprend una câte una
Scânteierile cereşti.

Ea privind cerul aprins
Şoptitor stelelor cântă,
Ca o rugăciune sfântă,
Cântec pururi necuprins...

Prinsă 'n vraja unui vis
Se tot uită 'n albaştrime
— Nu se mai aude nime
Poarta la castel sa 'nchis...

Maria Cunţan.

Probleme interne.

Din vâlmășagul discuțiilor și polemicilor acestui an din urmă mi-a rămas în minte o învinuire ce s'a aruncat d-tui Octavian Goga. În toată proza politică a poetului, spuneă acuzatorul — numele lui ne este indiferent aici — nu se găsește un singur articol îndreptat contra asupritorilor străini, nici un atac împotriva Ungurilor. Câți din bunii noștri cetitori naivi nu vor fi rămas robiți de puterea convingătoare a acestui argument simplu și neted.

Curând pe urmă apărî un nou volum de articole politice ale d-sale și tabla lui de materii confirmă din nou acuzația aceasta. În însemnările unui trecător nu întâlnești nici un articol, mi se pare, de polemică directă cu punctul de vedere unguresc, aproape nici o imprecuațiune deosebită împotriva vrășmașului secular. În schimb articolele nume-roase și lungi împotriva arhierilor șovăitori, împotriva transfugilor și trădătorilor Burdea, Șeghescu, Mangra, ba chiar o scenă de biciuire satirică a cutărui avocat naționalist, spoliator al țaranului căruia-i vinde și capra hrănitore.

Unde-i naționalismul radical, unde-i intransigența acestui luptător politic care nu găsește aproape nici un cuvânt de osândă strigătoare pentru vrășmașii noștri ai tuturoră? În timp ce adevărații luptători pentru drepturile poporului aleargă neobosiți dela un loc la altul, chemând norodul la adunări, trezindu-l înfierând pe apăsători și biciuind cu fulgere oratorice politica „nefastă” a guvernelor trecute și viitoare, sau aruncând dela tribuna parlamentară cele mai îndrăznețe cuvinte de critică în fața băncii ministeriale, acest om, pretins reprezentant al unei noi vremi și al unei noi mentalități, pare a desavuă toată politica noastră națională și a pregăti calea unei îndulciri și gromentalizări.

Cetitorii cari au obiceiul de a se gândi își vor fi făcut singuri răspunsul la aceste învinuiri. Radicalismul național al lui Goga este o notă latentă și implicită a scrisului său. El nu este proclamat aproape nicăiri în cuvinte tari și sgomotoase,

dar se simte și subînțelege pretutindeni ca o premisă tacită fără de care nimic nu ar putea fi înțeles. După lectura fiecărui rând cetitorul rămâne cu impresia unei intransigențe naționale *neîmpăcate, adânci, organice* și mult superioare naționalismului de fraze al obișnuiților cuvântători politici.

Atunci pentru ce poetul, în scrisul său, nu atacă decât de obicei problemele interne ale vieții noastre publice, arătând un dispreț neînțeles pentru problema externă a luptei față cu vrășmașul?

Aici cred că este punctul cardinal de deosebire între noul crez al generației tinere, pe care o reprezintă Goga, și între concepțiile trecutului. Generația trecută a așteptat totdeauna din afară mântuirea neamului nostru, izbăvirea de suferințe. În mintea ei tot răul, toată nenorocirea și îngenunchierea ne-au venit de afară, curmarea lor atârână deci tot de un factor străin. Soarta poporului nostru, tot binele și înălțarea trebuie să o așteptăm, să o solicităm tot dela deținătorii puterii în monarhie, deci din afară. Potrivit acestei concepții fundamentale, cei-drept, nemărturisite și inconștiente, dar mereu vij și efective, toată linia de conduită a oamenilor noștri politici dela episcopul eroic Inocențiu Micu și până la cei mai noi fruntași consacrați de curând prin vr'un discurs stenografiat de d-l Stahl, toată înțelepciunea noastră politică s'a resumat în două teze fundamentale: vrășmășie împotriva Ungurilor asupritori și prietenie pentru dușmanii acestora: Habsburgii. Tot ce nu priveă aceste două puncte cardinale și nu eră pus în serviciul lor, astfel și problemele interne ale vieții românești treceau pe planul al doilea sau, de cele mai multeori, nu aveau dreptul de a revendică titlul privilegiat al politiceii.

Învățătorul face educație, bancherul economie, țaranul plugărie și poetul versuri sau nuvele, dar politica națională, această știință nepătrunsă, această carte cu șapte peceți, este accesibilă numai omului politic. Educația națională, economia națională,

literatura națională rămân toate un lucru care nu are a face cu politica, această artă străină de ele, izolată și fără nici o legătură cu celelalte ramuri ale vieții naționale.

În mintea acestor oameni a face politică este a prezentă memorii și memorande, a făuri programe politice cari au în fond și ele caracterul unor memorii, a rosti discursuri parlamentare, a scrie articole de polemici cu Ungurii, și a vorbi poporului de nenorocirea asuprirei străine.

Atât de mult erau robiți de această mentalitate, atât de pătrunși de adevărul ei, încât în gândul lor un memoriu bine ticluit, o cuvântare îndrăzneată, o polemică incisivă și biruitoare îmbrăcau proporțiile și valoarea unei fapte și autorul lor căpăta rolul unui mare om politic sau chiar erou. Astăzi, când o nouă mentalitate a rodit, noi criterii de judecată, adesea unele mărimile vechi, cu cât au fost mai mari, retorii trecutului, cu cu cât au fost mai sărbătoriți, cu atât ne par mai neputincioși și falși în patetismul lor, mai săraci și mai lipsiți de un fond serios în capitalul intelectual pe care-l învâtesc, veșnic același de decenii încoace. Cel mai mare serviciu adus neamului, suprema faptă națională se încheia într-o filipică avântată, într-o subtilitate de drept constituțional asupra cutărui punct din programul național sau într-o speculație metafizică asupra principiului naționalității.

Generația noastră trecută, și astăzi încă covârșitoare a redus politica la o ocupație intelectuală săracă, îngustă și stearpă, străină de marile curente și probleme de viață internă a neamului, mândră în izolarea ei, desprețuitoare în înălțimea abstracțiunilor ei politico-juridice.

Priviți activitatea oamenilor noștri politici și veți găsi într'ansa oglinda acestui fel de gândire. Pasivitatea și activitatea parlamentară cu toate discuțiile pasionate ce au provocat, memorandumul cu uriașa-i surescitare și cu oboseala ce a urmat-o, discursurile parlamentare și adunările de popor cu telegramele adresate împăratului, toate sunt diferite faze și expresii ale aceleiași politici cu fața veșnic întoarsă spre afară, oarbă și surdă pentru micile frământări, pentru nevoile și

durerele evoluției interne cari, oricât de mici și înguste, pentru noi sunt mari și vitale, căci sunt ale noastre. Ați cetit vreodată un discurs sau articol al vreunui fruntaș național asupra cutărei chestiuni a vieții noastre interne? Când ați auzit vorbind pe vreun mare „luptător“ național, nu despre deosebirea adâncă dintre „națiune“ și „naționalitate“, ci despre problema cooperativelor sătești, atât de arzătoare, despre efectele belingvismului școlar, despre reforma seminariilor noastre, despre înființarea noilor episcopii, sau despre nevoia românizării culturii cărturarilor? Unde ați auzit vreodată nouă soluțiune indicată de ei în vreă materie similară, unde i-ați văzut măcar discutând-o, căutând a aduce o lumină cât de slabă dar nouă, făcând o sforțare oricât de neînsemnată de gândire originală? Nu este interesant a se constată că în afară de rarele conferințe naționale, niciodată fruntașii noștri politici nu au simțit nevoia de a rosti un discurs politic în fața unui public de cărturari? Pentru ce vorbesc ei numai poporului? Pentru că aici și azi e suficient capitalul de idei și argumente moștenit dela tata Bărnăuțiu. De șasezeci și patru de ani toată gândirea noastră politică s'a oprit aici și se mulțumește să repete, să facă variații, combinații și permutații pe aceeași temă, cântată întâi în admirabilul discurs de pe Câmpul Libertății.

Și acum iată că răsare un om nou, înzestrat cu o putere intelectuală, cu un dar de expresiune, chinuit de scrupulul sfânt și mare de-a spune ceva nou, de-a aduce o contribuție originală la gândirea epocii sale. Vă mirați, că nu poate să mai bată același drum larg și comod bătătorit de două generații? În scrisul lui triumfă o nouă concepție: ideia că fără a se neglija politica *externă*, centrul de greutate al preocupărilor noastre trebuie pus *înlăuntru* al vieții naționale. Rămânând credincioși celei mai desăvârșite intransigențe politice în afară, adaugând însă la ea dragostea și îngrijirea caldă pentru nevoile și problemele interne, vom face politică națională cu adevărat rodnică și înțelegătoare. Noțiunea politice capătă aici o accepțiune nouă bogată, adâncă și felurită. Ea îmbră-

țișează toate problemele vieții naționale cu vasta lor ramificare și cu îmbucarea roților ei de mecanism complicat și miraculos din a cărei activitate răsare, ca un rezultat organic și fatal, progresul său, decăderea, mărirea și triumful unui popor sau strivirea și ducicarea lui de roata istoriei.

Negreșit că nicăiri în articolele lui Goga

nu se găsește rostit aceasta în mod expres, dar la baza lor ea se află ca o concepție călăuzitoare și răsare din lectura volumului său, ca un învățământ și ca un indemn pentru toți ceice de aici înainte vor pretinde titlul de îndrumători politici ai neamului românesc la noi.

Gheorghe Pop.

Povestea unei vieți.

Roman de I. Agârbiceanu.

I.

În dimineața de întâiu Septemvrie 188... căruța stă gata de drum în curtea largă a bădicului Petru Florea. Doi călușei cu capetele plecate, cu coama aspră, lungă erau înhămați, și un ficioarăș, slugulița la bădicul, se învârte în jurul lor. În căruța eră înainte o lădiță de lemn de brad, lucie, îngălbenită, de pe care de zeci de ani își poartă cărucioara pe drumuri bădicul Petru Florea, pe zi și pe noapte, cum se nimerește norocul. Dumnezeu are moșie bunicică, dar a băgat de seamă că, un om harnic poate să-și vadă și de avere, și se mai poate repezi din când în când cu vr'un domn până la oraș, sau să aducă de acolo marfă. „Pentru cal și pentru muere nu-i bună prea multă hodină” zicea bădicul zâmbind, când îl întreba vr'un om: „Iar la drum, cumetre?”

Dar acum dumnealui nu plecă în vr'o cărușie. În cărucioară se vedeă o lădiță nouă, vopsită cu flori roșii și albastre, două părechi de desagi plini, îndesați, și mai înapoi un sac cu pae. Iar otava cu miros dulce, parfumat, umpleă coșul căruței, ținea moale sub lădiță și desagi.

Soarele se ivise de după Pădurea-frumoasă. Umbra care cădea din dealul viilor, acoperind jumătate din sat, se furișase repede până la poalele dealului cu coaste prăpăstioase. Văzduhul se umplu de lumină, cerul se înalță mai sus, lărgindu-și cupola albastră, nefârșită.

În pridvor se zări chipul înalt, uscățiv al bădicului, și deodată i se auzi și cuvântul aspru.

„Destul, muere, lasă-l să vie”.

În casa de zid, văruiată proaspăt de Sântă Mărie, se auziă tânguital înădușit al femeii „Puil meu și dragul meu, că tare te n-străinezi și pe noi nu ne mai vezi. Puil meu!” Cântecul semănă cu bocetele dela morți.

Bărbatul intră iar în casă și se întoarse numai decăt aducând de mână un băețas de vr'o opt-noue ani, bulgăre la obraji, cu doi ochi vioi, negri. Pantalonașii albi, pălăriuța — tot eră nou pe el, pareă că obrajii aceia plini, arși de soare nici nu se potrivesc la hainele scoase acum din ladă. Când îl văzu feciorașul dela cai îi zâmbi, și zâmbetul îi rămase multă vreme pe față.

„Te duci, Ioane”, îi zise el, când stăpânul cel tinerel fu mai aproape.

Ion, care la toate tânguirile mării nu vărsă o lacrimă, acum simți că buzele încep să-i tremure. Dar dădu o roată căruții și nu plânse, numai ochii și-i simți umezi. El avuse încă mai în vară un schimb de vorbe cu slugulița, îndată ce eră hotărât că-l vor da la școală la oraș.

„Al să plângi, Ioane”, îi zise sluga.

„N'am să plâng”, răspunse mănios Ion.

— O să vedem!

— O să vezi”.

Măsa se mai boci pânăce bădicul Petru îi făcu lui Ion vânt în căruța, și-l cuibări pe lădița cea nouă. Atunci femeia își șterse din doue lacrimile, înghiți sughiturile ce i se urcau în gât, și începui să-i fie de ajutor bărbatului. Adună otavă mai multă la picioarele bălatului, îi îndesă mai bine batista cu rândunici în buzunar și trase mai aproape de lădiță o păreche de desagi.

„Puteam fi pe la podu-mare, dacă nu ne opăceai tu, muere”, zise bădicul așezându-se pe lădița cea lucie și luând frânele cailor.

„Doamne, Petre cum..., cum ești și tu”, vru să spună, dar nu putu c'o năpădi din nou plânsul.

Bădicul, dând bici cailor, zise:

„Eu nu-s nici cum. Dar domnii aceia dela școli sunt oameni pe punct, nevastă. Acolo nu poți întârziă”.

Căruța durăi pe podețui dela poartă, apoi îndată, eșită în drum, se luă după ea un nor

gros de praf, care se făcea tot mai lung. Căluții alergau în trap mărunț, părând că li se cutremură toate fibrele din trup, că se sdrobesc, ca orice cai cu trupul mic și scurt dacă fug în trap. Până trecură prin sat se auzia când dela o porțiță, când dela alta.

„Da-l duci, cumetre?”

— Mergem, cu ajutorul Celui de sus.

— Atunci s'ajute Dumnezeu.“

Apoi eșind pe hotar drumul se întindea alb, șerpuind printre lanurile cu porumb. În răstimpuri bădicul își întorcea capul peste umăr și-l întrebă câte ceva. Ion răspundea și își adăncea privirea în zarea nemărginită. Departe în văi scilpea o apă ca o uriașe tablă de argint. În jur se învârteau lanurile, dealurile îmbrăcate cu păduri bătrâne. Sus în albastru se învârteau, cu aripile întinse, nemișcate, paseri mari. Băiatul, pe lădița lui, le vedea toate, și i se părea că doarme și visează.

Orașul nu era departe. În trei ceasuri, dacă atingea din când în când caii, bădicul Florea ajungea totdeauna. Acum nu-i trebuia nici atâta. La nouă și jumătate se opri înaintea unei case bătrâne, cu două ferești somnoroase spre uliță, într'o mahala.

La sunetul clopoțelilor porțița se deschise și în prag se ivi o jupâneasă încovoiată puțin de spate, slăbuță, cu fața veștedă și încrețită. De sub năframa cafenie îi scăpă o suviță de păr sur. Ea învâlui, dintr'o privire a ochilor verzi, cai, căruță, pe băiatul cocoțat pe lădiță și pe bădicul Petru Florea.

„Bine c'ați sosit în pace, bine c'ați venit. Vino la mătușa, micuțule, cum îl chiamă? Ion? Vino la mătușa, Ionică“, toră jupâneasa apropiindu-se de căruță și întinzând două brațe uscate.

Dar copilul nu se mișcă de pe lădița lui, și jupâneasa se retrase repede, ușoară și deschizând poarta spunea mereu: „Nu face nimic. Se învață el cu mine. Drăguț băiat, sănătos băiat. Nu face nimic, are să se obișnuiască pe la noi și are să-i placă“.

Ion rămase în căruță, care intră hurducând pe pietrele din curte.

„Oare n'am întârziat, jupâneasă Mino?“ zise îngrijit bădicu Petru, deshământ caii.

„Nu, da de unde! Mai este vreme. Nu, n'ați întârziat. Băiatul are să fie primit. Știe ceti? Așa? Atunci merge ușor. Vai de mine, cum să nu-l primescă, așa un băiat drăguț și cuminte“.

Dar Ion numai drăguț nu era. Pândeă când nu-l privea jupâneasa și atunci o cercetă cu ură și cu groază.

„Mai aveți cortelași?“ întrebă bădicul luând un brățisor de otavă și scuturându-l înaintea cailor.

„Mai avem, cum de nu. Unul de pe-a opta, doi de pe-a șaptea și patru mai de seama lui Ionică. Ba vor fi chiar de-o vârstă cu el“, zise jupâneasa repede. „Are cu cine se jucă, nu-i va fi urît. Și la noi e bine. Nu-s copii mici, nu-i plânsset, nu-i aer stricat. Dar pe la alții?“ Și ea se luă cu mâinile de cap, clătându-și-l a pagubă. „La mine și rămâne pe care-l primesc odată, până ce termină gimnaziul. Iată cel dintr'a opta, a venit, era numai atâtică“. Și ea arată cu palma foarte aproape de pământ.

Bădicul Florea își luă băiatul în brațe și-l săltă de pe lădița lui unde înțepenise. Băiatul rămase ca un pociumbaș răzimat de căruță.

„Nu le vor luă cineva de aici?“ zise Petru Florea arătând desagii și lădița. „M'aș grăbi să nu întârziem. Pe urmă le voi așeza în casă.“

— Vai de mine, cum să le fure? Dela noi? Așa ceva nu s'a pomenit. Iacă-s trecută de cincizeci și cinci. Dar nul! Însă n'ai avea pentru ce să te grăbești“, zise jupâneasa în vreme ce se legăna ca și când ar bate-o vântul, și ochii-i fugeau în toate părțile.

„Dar văd că nu-i nime pe-aici, dintre băieții de seama lui Ion. Se vede că vor fi cu părinții la școală!“ zise bădicul.

„Ăștia-s scriși de ieri, dragă bădicule. Părinții i-au adus de trei zile. Știi dumneata cumu-s oamenii cari nu pricep. Au venit cu trei zile înainte, și directorului i s'a făcut milă de ei, ca să se poată întoarce acasă. De, nu-s toți oamenii de pe sate ca dumneata umblați în lume“.

Bădicul, c'o presimțire rea, își luă copilul de mână. „Să mergem, Ioane. — Dumneata să faci bine să te mai uiți pe la căruță“, zise apoi jupânesei.

„Vai de mine, dar cum să nu avem de grijă? Poți fi liniștit dumneata, bădicule“. Și dumneaei îi petrecu până la porțiță, cercând aci, să-l ciupească de obrazul plin și roșu pe Ion. Acesta, însă, svâcnî și se ascunde după bădicul.

„Nu face nimic, are să-i treacă“ mai zise jupâneasa, închizând porțița.

De cvartir nu purtase nici o grijă bădicul Florea. Cu trei săptămâni înainte, când a fost în cărașie la oraș, se înțelesese cu jupâneasa Mina. Era îngrijorat, însă, pentru școală. Voiă să-și treacă băiatul în clasa a treia dacă nu a patra, căci trei ani cercetase școala dela ei din sat.

Pe trottoare, prin piață mai ales înaintea edificelor școlare, roia o lume pestriță. Tineri cu cărți subsoară, îmbrăcați în haine nouă, băiețași cari rămăneau cu ochii duși cine știe unde și pe cari părinții trebuia să-i tragă de mână ca să meargă mai repede,

preoți dela sate cu bărbile pieptenate de sărbătoare, țărani din învăluiau neconținut, arătând porturi din diferite ținuturi. Și un murmur surd, ca o fierbere înădușită, plutea mereu deasupra capetelor. În răstimpuri prin murmurul acesta străbătea limpede vreo voce de băiat care-și strigă numele cărții uzate ce o are de vândut sau glasuri răgușite de tineri a căror voce se schimbă, îmbiau acelaș negoț de cărți.

Bădicul Florea, tot întrebând, ajunse la cancelaria directorului, și răsbind prin mulțime se apropie de masa lungă, verde.

„Ce dorești dumneata?” întrebă directorul accentuând tare și ascuțit silaba „ta”.

„Am vrea să ne aducem copilul acesta la școală, domnule director” zise Florea arătând pe Ion, apoi privind în ochelarii directorului, cari i se clătinau mereu pe nas.

Directorul eră trecut de vrăsta jumătate. Se răsima c'o mână de masă, și aplecându-se puțin îi mângăie capul băiatului, care în liniștea din cancelarie părea că ș'a mai venit în ori din amețea ce-l cuprinsese răsbind până aici.

„Băiat sănătos, și se pare deștept. A mai umblat la școală?” întrebă directorul ridicându-se și îndreptându-și ochelarii.

„Cum te cheamă, dragă?” îl întrebă pe băiat.

„Ion Florea”, răspuse băiatul, care privea bucuros la omul acesta care-i părea grozav de ciudat. „S'am mai umblat la școală” adause repede băiatul.

„Unde ai mai umblat, drăguțule?” întrebă directorul zâmbind cu bunătate.

„La noi, la dascăluțu.

— Hm?” făcu directorul trăsărind din cap și privind întrebător la bădicul Florea.

„În sat la noi, domnule director. Avem învățător bun, dar știți dumneavoastră cumu-s oamenii. Îi zic dascăluțu, da-l cheamă Munteanu. Însă copiii îi zic așa cum aud că-i zice satul. A umblat trei ani la școală. Și am vrea să fie primit pe-a treia”.

Domnului director i se ivi o dungă de nemulțumire între sprâncene.

„În clasa a treia nu mai este loc. Avem șaptezeci și cinci, așa-i domnule Câmpeanu?” Și directorul se întoarse spre un domn cu barba roșcată.

„Clasa a treia nu mai poate primi”, răspuse acesta liniștit, răsfoind un protocol.

„Dar să vedem ce știe pruncul”, zise directorul dându-i o gazetă. Ion luă cu hotărâre gazeta — îi venia și lui tată-său una — și începù să cetească unde arată directorul cu degetul „Programul nostru e vechiu și sfânt și să nu creadă dușmanii că vom lăsa vreodată ceva din el. Părinții noștri și-au

vărsat sângele de nenumărate ori pentru apărarea acestei patrii”.

Ion ceti fără să silabisească un singur cuvânt. Numai accentuarea o greșia pe alocuri.

Dunga de nemulțumire se ascunde numai decât dintre sprâncenele directorului.

„Bine, dragă!” zise el aplecându-se și netezindu-i părul moale. Apoi repede:

„De cinci ori cinci?”

— Douăzeci și cinci”, răspuse băiatul privind-l țință.

„De șase ori șase?”

— Treizeci și șase”, spuse Ion fără să clipească.

„De șapte ori nouă?”

— Șaș trei.

— Foarte bine, foarte bine, dragă”, zise vesel directorul. „Se vede că-i deștept”, adause privind la bădicul Florea. Apoi întorcându-se spre domnul cu barba roșcată:

„Domnule Câmpeanu, Ion Florea din...”

— Broșteni”, răspuse bădicul Petru.

„Ion Florea din Broșteni trece în clasa a patra. Așa, foarte bine”, zise directorul cercetând cum a scris numele. „Acum, dragule, adause, întorcându-se spre băiat, vei veni la noi la școală. Apoi ridică vocea și un deget: „Ascultare!”, al doilea deget: „diligință!”, al treilea deget: „purtaie bună”. Așa foarte bine. Plătești trei zloți și gata!” zise întorcându-se spre bădicul.

„Acela pușe banii pe masă, mulțumi domnului director, și când să iasă, directorul îl strigă: „Nu cumpără cărți. Le cumpărăm noi, să fie la toți la fel, și pe urmă plata. Așa! Foarte bine!”

Directorul accentuă repede pe „așa”. Îl apăsa pe „a” dintâi, „șa” nu se auzi aproape deloc.

Bădicul Florea eși foarte mulțumit, cumpără un corn dela cel dintâi covrig și i-l dădu copilului. Apoi grăbi să-i așeze lucrurile lui Ion.

Ajunși acasă jupâneasa Mina nu mai eră singură. Cei patru băieți de cari spusese că-s de-o vârstă cu Ionică priviră cu curiozitate, c'un fel de dispreț la băiatul care intră după bădicul în casă.

„Ai și isprăvit? Da? Vezi, ți-am spus eu”, zise jupâneasa începând iar să torăie. „Iacă, aceștia-s cei patru de cari ți-am povestit. Ștregari, bat ulițele până se 'ncepe școala. De-atunci zar la poartă, neiculiță”. Și ea smânci din mână arătând cum încuie poarta.

Bădicul Florea îi privi cercetător pe cei patru. Doi erau bruneți, aveau priviri în-crunțate și semănau foarte mult.

„Sunt frați?” întrebă el.

„Da, frați” răspuse Mina, însă cel mai mic, și arată cu degetul pe unul, stă să-l întrecă pe cel mai mare. Sunt într'o clasă.

„Se par a fi mărișori. In ce clasă sunteți băieți?” întrebă bădicul.

„Intr'a doua gimnazială”, răspuseră într'un glas cei doi.

„Și voi?” se îndreaptă el spre ceilalți.

„Noi pe-a 'ntăia gimnazială”, răspuseră aceștia.

„Sunt mai mari ca al meu, jupâneasă Mina. Pe Ion l-au primit într'a patra”, zise bădicul Florea.

Cei patru se priviră triumfători, mulțumiți. Aveau cu toții acelaș cuvânt în buze, pe care ar fi dorit mult să și-l spună. „Poțoaală”, ar fi voit să zică, — cuvântul de batjocură care se da de gimnaziști celor din clasele școlii primare.

La dorința lui Petru Florea ca să așeze lucrurile băiatului, jupâneasa Mina răsturnă numai decât întreagă casa. Luă învălitoarele de pe cele trei paturi, arătă lărgimea, îl poftă să-și aleagă, feriă scaune, trăgea dela loc lădițe, bătea cu palma polițele din cămară, făcea loc în dulapul pentru cărți, grămădind hărțile, manuale de școală a celorlalți. Și 'n vremea asta vorbea într'una, descoperind noi și noi însușiri fiecărui ungher din casă. Bădicul Petru Florea umblă amețit de colo până colo, lăsă lucrurile despachetate unde-i arată jupâneasa și răsuflă ușurat când isprăvi.

Din bucătăria de vară lădița cea nouă radea cu florile ei albastre și roșii. Ion, băiatul, stă în mijlocul curții și o privea, părând că vede un prietin, un binevoitor. Cu mână în buzunar își învârtă mereu cheia dela lădița ș'ar fi dorit să meargă s'o deschidă. A descuiat-o și acasă de câteva ori, și se înalță din ea un miros așa de plăcut de scândură nouă!

După amiazi Petru Florea își inhămă căluții și-l lăsă pe Ion suspinând. Dar când căruța nu se mai văzu, când băiatul intră în curte dus de mână de jupâneasa Mina, și cei patru îi dădură târcoale, cercând să se apropie de el, Ion se smânci, o rupse la fugă și pitulându-se după grâmada de lemne, începă să plângă cu amar.

Seara trebui să se culce în pat, la picioarele celor doi frați, pe lângă toate asigurările jupânesei de comoditatea ce-o face ea băieților. Studentul dintr'a opta îl îmbună, îi vorbi cu dragoste și-i spuse anecdote cu țigani, până ce Ion adormi zămbind.

Cele trei zile câte mai erau până se începeau cursurile, îi părură lui Ion nespuse de lungi. Cei patru îl chemau cu ei prin oraș să-i arete lucruri minunate. Însă băiatul nu se ducea. Câteodată cei patru rămăneau acasă, făceau c'un gătej un cerc larg lângă zid, unul intră în cerc iar ceilalți se sileau să-l nimerască dela periferie c'o minge. Îi ziceau la joc „de-a ogoiu”.

Chiar în ziua următoare se jucară. Ion sta de-o parte și-i privea.

„Vino Floreo, și tu”, îi zise unul din cei doi frați.

„Nu știu”, răspuse băiatul în silă. Nu-i plăcea că-i zic Florea.

„Te înveți”, zise al doilea frate.

„Nu mă joc”, făcù Ion hotărît.

Ei își continuară jocul, se înferbântară, ajunseră chiar la certe.

Unul din frați, care rămase multă vreme în cerc și primi multe lovituri, cât ce scapă alergă la Ion Florea și-l târi în cerc.

„Să vezi că-i ușor”, zise acela.

Și până când să-și vină Ion Florea în fire, îl nimeriră de câteva ori.

Atunci băieșorul se aruncă repede, prinse mingea, și-l izbi pe cel mai mare dintre frați în frunte.

„Ducevă-ți dracului, proștilor”, le zise băiatul cu mânie, și fugi, printre ei, în casă.

„Poțoaală” strigară patru glasuri în urma lui. Dar el nu știa ce 'nsemnare are cuvântul acela.

De-atunci cei patru nu-l mai siliră să se joace cu ei „de-a ogoiu”. Însă mai târziu Ion Florea intră în joc de bună voia lui. Deși eră mai mic de ani, eră aproape așa de înalt ca cei din întâia clasă de liceu. Și, în puțină vreme, ajunsese ca în cursul unui joc care învea câteun ceas, abia odată, de douăori să între în cerc.

La școală, în clasa a patra erau mulți elevi veniți din școalele satești. Ion Florea nu cunoștea pe nime și se așeză în banca unde-l trase un băiat mai mare, băiat din oraș, cu hainele soioase, în banca întâie. Aci se nimeriră tot băieți veniți din școalele satești. Cei cari au fost și anul trecut aci, se feriau de banca întâie, ca de foc.

Profesorul intră târziu, mirosi praful purtându-și ochii miopi prin clasă.

„Măgarilor, v'ați și apucat să faceți praf”, zise el urcând catedra. Avea un glas pițigăiat, ca de capră, și Ion Florea se bucură de glasul acesta: îi părea cunoscut de mult.

Profesorul cercă să repețească unele cunoștințe cu elevii cari au studiat sub mână lui anul trecut. Dar mergea foarte în silă. Băieții îl priveau cu teamă ca și când i-ar întrebă lucruri îngrozitoare, nemai pomenite. La o socoată în cap, dascălul se zoli zadarnic un sfert de ceas. Nici unul dintre elevii lui n'o putea face.

„Nu știe nime?” întrebă profesorul cu fața desnădăduită.

Ion Florea aducându-și aminte că la „dăscăluțu”, la ei în sat, ridică un deget dacă știa, făcù acest semn.

„Ei, să te-auzim“, zise profesorul nemulțumit.

„Dacă într'un sac sunt cinci litre de grâu și un om duce de vândut opt saci, el a dus patruzeci de litre. Și dacă litra o vinde cu doi zloți el a căpătat optzeci de zloți pe grăul lui“, răspunse într'un râsuflet Ion Florea ridicându-se. El făcuse de mult socoata.

„Să știi că-i bine“, zise profesorul cu necaz. „Vine unul străin să vă învețe, măgarilor. Cum te cheamă, băiete?“ întrebă apropiindu-se de banca întâie.

„Ion Florea“, răspunse băiatul vesel.

„Si de unde ești?“

— Din Broșteni.

— Ai cap, asta-i bine. Numai să vezi să te porți cum se cade. Aici la noi nu se sufăr purtări necuviincioase. Să fi atent și să nu faci praf.

— Bine domnule“, zise Ion Florea șezând.

Din ziua aceea profesorul mântuia cinstea clasei totdeauna cu Ion Florea.

În curând li se împărțiră cărțile, cari i se părură băiatului foarte frumoase. Pentru plata lor bădicularu Petru Florea trebuia să vină în oraș.

Jupâneasa Mina văicăreă:

„Ce de bani, ce scumpete! Nu-i putea lăsa pe băieți să-și cumpere cărți vechi? Le cumpărai pe nimica“.

În ziua aceea Ion Florea fii foarte vesel.

„Îți place la școală, Ioane?“ îl întrebă tatăl său.

„Place“, răspunse băiatul alegându-și niște pierseci aurii din traistă.

„Si poți învăța?“

— Pot. Eu știu mai bine,“ zise băiatul mestecând cu poftă miezul fraged.

„Dar de Jupâneasa Mina place-ți?“

Băiatul clătină din cap că nu.

„Și pentru ce nu-ți place?“ întrebă bădicularu Petru.

„Hm!“ făcu băiatul luând altă piersecă.

„Ei, nu spui?“

— Îmi taie din slănină“, răspunse Ion robitor cu totul de mustul piersecilor.

„Mai aveți?“ îl întrebă pe tatăl său.

„Ce să avem?“

— Pierseci.

— Mai sunt, cum să nu. Acum se coc.

— Să-mi mai aduci când vii. Să-mi aduci multe.

— Am să-ți aduc. Dar să nu mai spui prostii de Jupâneasa. Ea are slănină, nu-i trebuie a ta.

— Și totuși eu am văzut-o tăind“, zise hotărât copilul.

„Dar de cine-ți place ție aici, băete?“

— De baciul Negrea.

— Cine-i acela? Vr'un profesor?

— Nu. Profesorului îi zicem domnule. Baciul Negrea e cel de pe a opta“, zise băiatul. „El îmi spune istorii cu țigani“.

Când se duse bădicularu Florea, Ion nu mai plânse. În două săptămâni s'a obișnuit cu viața cea nouă, — vorba Jupâneasei Mina.

Zilele treceau repede. Începă să învețe din toate cărțile câte le avea, și după ce veniră serile lungi de toamnă și de iarnă, lui Ion Florea îi plăcea să rămână seara la masă cu studenții cei mari și să frunzărească prin cărți cu chipuri, până ce baciul Negrea îl trimitea la culcare.

Avea o carte, îi zicea „Inimioara“, o colecție de poezii apărută la Brașov din care dascălul le da mereu poezii de rost. Și erau unele poezii cu versuri lungi și grele, însă Ion Florea le știa totdeauna fără greș. Simțea o mare plăcere să se ridice în bancă, să se încline cum le arată profesorul, și imitând glasul magistrului să spună cu o voce plângătoare, disperată:

Glasul unui român

Toți oamenii au o patrie numai eu nu am.

La cer părinte bune te caut cu umilire,
În dar îmi este ruga, deșert al meu suspin.

Și așa mai departe până unde avuseseră poezia pe ziua aceea.

În răstimpuri depărtate, așa încât elevii aproape își uitau de el, venia să cerceteze clasa domnul director. Atunci elevii râsuflau ușurați, dascălul le puneă cele mai ușoare întrebări, și după fiecare răspuns, domnul director zice: „Așa! Bine dragă, foarte bine! Tot așa să înveți“.

Câteodată puneă și dumnealui întrebări, la cari de cele mai multeori știa răspunde numai Ion Florea și încă doi-trei. Înainte de-a eși le spuneă totdeauna să fie ascultători, să învețe, să nu murdărească caetele, cărțile.

„Haina curată, cartea curată, lecția știută atunci e școlarul vrednic de laudă“. „Punct“, făcea apoi luându-și pălăria și pornind spre ușe. Acest „punct“ eră spus c'o voce înaltă și ținea prelung, ca și când ar fi voit să curme orice discuție.

Cât ținu toamna bădicularu Florea venia destul de des pe la oraș, și din poamele ce i le aducea lui Ion, se înfruptau toți cei din casă.

Dupăce se puse înghețul și se sfârși cu munca de pe hotar, nu eră săptămână să nu aibă vr'o căraușie, când se abateă totdeauna pe la băiat.

Dar iarna de multeori nu-l află acasă.

Jupâneasa Mina, în cazuri de-acestea, îl luă totdeauna pe dinainte cu vorba.

„Ionică-i la săniat. Ce să-i faci? Îl poți țineă acasă? Las' c'așai bine. Doctorii spun că tinerimea are lipsă de multă mișcare. De-

parte? Ași, la câțiva pași. Dar bun băiat, cuminte și ascultător. Să știi că scoți om mare din el. Hei, câți domni n'au trecut în tinerețile lor prin casa asta! Să am atâția galbini!"

Omul se depărtă liniștit și-și vede de drum.

Dar băiatul eră într'adevăr destul de departe cu sania, ori la gheață pe râu. De multeori chiar jupâneasa-i trimitea „să mai aerizeze în casă”.

Dar oricât ar fi alergat Ion Florea după jocuri iarna, primăvara, la sfârșitul anului ieși premiul întâi.

„Pe anul viitor la gimnaz cu el, bădicule”, îi zise profesorul.

Fărămituri.

Cât de dragi îmi sunteți voi scriitori umili, drumeți fără noroc, stele fără nume în largul cerului... Voi cari vă dormiți somnul de veci în rafturile neatînse ale anticarilor... Așa în câteun amurg de toamnă mă gândesc la voi, mi-e dor de voi... În clipe de aceste mă tulbură seninătatea olimpiacă a artei eterne. Cu o pietate blândă privesc cărțile voastre și deschizându-le mi se pare că am trecut pragul unor bisericuțe dela sate, cu pereți înguști, cu ferestrele mohorite. Sufletul vostru luminează ca o candelă sfioasă aprinsă la icoana Maicii Domnului... În asfel de lăcașuri sărace și părăsite se poate murmură o rugăciune... Și cine știe dacă nu e mai curată, mai sfântă, decât orga măreață, care răsună între zidurile de marmură ale sfântului Petru...

Ar fi totuș o compensație, dacă vieța, care ne-a furat răsul copilăriei, ne-ar putea da măcar lacrimile ei.

Peleu și Tetis.

De-o mândră zână povestește mutul,
De care zeli toți se încântară,
Și ca să nu se certe-o măritară
C'un muritor; Peleu i-a fost ursitul.

Dar ea, ca să-și încerce 'ntâi iubitul,
Se prefăcû 'n albastru râu, în pară
De foc și în fantastic chip de fiară;
El a rămas statornic, fericitul.

„Dacă ne va ajuta Dumnezeu”, răspunse Petru Florea.

El îl adusese, într'adevăr, numai de probă pe un an. „Dacă nu învață, atâta pagubă, mi-am luat un ghimpe dela inimă” își zisese dumnealui.

Însă acum eră hotărît să se facă luntre și punte ca să-și poată purtă băiatul mai departe la școală.

Încă în seara aceea, acasă, făcură planuri, până noaptea târziu, cu nevasta. Iși socotiră, așa pe de-asupra cheltuelile ce le vor avea cu băiatul, socoteau venitele, și cu puțină strădanie, li se părea că vor învinge.

(Va urmă).

Cele două turnuri ale domului din mijlocul orașului, mi se par două brațe ridicate spre cer în chip de blestem.

Numai sufletele vulgare își batjocoresc dragostile de odinioară, oamenii de bun simț sâdesc flori pe morminte.

Vaca paște florile pe cari noi le prindem la butonieră.

Cele mai multe femei sunt în stare să supoarte cele mai puternice furtuni sufletești, fără a-și deranja frizura.

Îmblânzitorii de fiare de obicei o sfârșesc rău: mor sfâșiți de bestile pe cari ei înșiși le-au domesticit... Sărmanii Don-Juanii!...

La marginea orașului un stâlp de telegraf în seara de Crăciun. Prin sârmele lui trec veștile unei lumi întregi. Cine să gândește la el: sârmanul poet!...

Aegrotus.

Când birui și-a treia încercare,
Văzû, răpit de farmec și uimire,
Cum din nălucă mândra zân' apare.

Și încă tot cu dulce 'mpotrivire
Stătû acum la 'ntâia sărutare
Frumoasa zână 'nvinsă de iubire.

I. Borcia.

Petra.

— Schiță. —

Ori de câteori tușa Maria plecă la vie să dea o raită pe la avutul întins pe dealul roșcat al Cernăteștilor, soru-sa Safta, cucoană arțăgoasă, cu dichis la treabă, și, soție de portărel, nu se putea să n'o ție îmbrăcată în prag, să-i împue urechile, să-și tragă în sus mânicele dela camizon de i se vedeau pe braț arsuri cât banul: urme de crătiță...

„Adu-mi, țapo, o fetică din deal...; papelicile astea dela birouri mi-a ofticat zilele; nu mai ies din bucate. M'am sfaiogit...”

— O să mă 'ncerc.

— ...Și Nae al meu s'a făcut ciudat, năzuros... Le trântesc dracului și plec. Mi s'a urit.

— Bine, soru-mea. Da' și p'acolo s'a boierit lumea rău. Când aud de stăpân nici nu te-ascultă... se uită în altă parte. Mai bine toacă pe vâtraiu decât să câștige o bucățică de pâne, o treanță 'n spinare. E fudulie mare pe capul lor... O să mă căsnesc. Anton, vecinul ăla al meu din vale, are, am auzit, o casă de copii, și-i lipit pământului. Să vedem nu mi-o da-o p'ăia mai micșoară. E un noduleț p'atâta!

— ...Un băț să miște; ...mă mulțămesc”.

Pe coarde mugurii s'au făcut ca fluturașii, galbeni. A înflorit podgoria; s'a copt; ba a și cules-o. Când s'au rupt prețurile la Bucov, toamna, târziu, și-a adus aminte de fâgăduială. Se apropiase vremea să dea ochi amândouă; nu mai aveà cum s'o cărnească. Se legase. Babele, când nu trece dela ele, au miere pe buze. La momeli, să știe învârti omul cine le întrece?

Ce-a făcut, ce-a dres, iute, și-a dat Românu' fata dela casă, în cap de iarnă, când perdele groase de ceață se lăsau spre Broasca, când spre slemna veștedă nu mai treceà decât câteun jugănar lipovean, în cisme lungi, cu chimirul soios ticsit de sule și undrele — îi atârnuu la o parte peste cămașa roșie.

Cu saci de nuci, cu mere, cu o tăgărță cu fasole, cu struguri, cu doi claponi și un ied viu, infofolită, dând porunci în toate părțile, a plecat, închinându-se cu ochii jumătate închiși, oftând: „sfântulețule, nu mă lăsà!”

Drumul greu, bolovani, scochini, râpe, vizitiul cam băut, au ajuns la tren, — l-a prins. Seara a pus-o în oraș. Aci un ger, un burhau de nu se vedeà la doi pași. În întunecime licăriau luminițe verzi de felinare; se auziau glasuri surde ca din prăpăstii; umbre nedeslușite, vedenii ca într'o lume de rătăciți. Roatele înțepenite abia se mișcau, scârțind; birjarul bâteà caii peste japurile de piele înghețate. O frică, o pustietate, un urit... până la poarta din Belizarie.

Cară birjarul basmalele, le duce înlăuntru una câte una și la urmă troncâind ciubotele pe asfaltul ferecat de înghețuri, pășind peste un morman de zăpadă, pune mototol pe la vița din bucătărie o mogâldeață înfășurată într'o cergă. Când a desnodat căpătâile, doi ochi speriați priviau sub hălăciuga de păr ce-i astupă urechile:

„Ți-adușeu puiul ăsta de sălbătăciune...”

Pe coana Safta o bufnește răsul. Se lasă în jos, lângă ea... o împinge în glumă peste pernă.

„la stai să mă uit la tine... ptui! câți ani ai ă? Cum te chiamă?”

Buzele cari atâta cale nu se mișcaseră decât de fiorul spaimii, înclieiate, cu vorba pierită după ele o zi întreagă, abia spun:

„...Petra... repede, peltic, aruncând ochii la cucoana care a adus-o și care acuma stă în ușă, țanțoșă, cu mânil în șolduri.

— Ți-e frig? O pipăe și eră sloiu.

— Tț!

— Dăi ceva cald să bea... nescai lapte... ca la pisici”.

Safta nu-și ia ochii dela ea, îi strânge capul între mâni, aduce urechea la inimă.

„Cum i se mai sbate, țapo... săraca!”

O întrebă cu înduioșare:

„Vrei lapte, Petro?”

Uluită, nu pricepe de ce-i zice pe nume cucoana asta străină, cu părul ghemuit în hârtie, cu două boambe roșii în urechi... pe care n'o văzuse niciodată.

„Ți-ai găsit — răspunde tot ea — asta-i țuicăreasă...”

Fără să mai adaste, a împins în tăciuni ibricul cu nițică țuică pe fund, amestecată cu apă și cu nițel zahăr.

„Ei, — îi spune după ce i-a dat beutura pe gât — acu stai acilea, culcă-te... noi stingem lampa.

— Dormi Petro, odihnește-te bine, că de mâne intri în serviciu la madam Șoancă.”

Tușa Maria sosisă de obicei Sâmbăta dela vie, înadins. A doua zi slujbașii n'au cancelar. Pot stă în bună lege de povești. Atunci își descarcă dumneaei sufletul: că lumea s'a făcut vrășmașă; cum a furat-o unul și altul — și că în sfârșit și anul ăsta ca întotdeauna, după atâta alergătură și chin, s'a ales cu mai nimic și te miri ce.

„O s'o mărit naibii de vie; m'am săturat certându-mă cu toți nebunii de pe lume...”

Dumineca dimineața, mai târzior, domnul iese în săliță, pe jumătate îmbrăcat, cu pieptenele în mână, cere să-i vie servitoarea sus. Îi spusese de cu seară că e o fată slujită, știe să gătească, să spele, se pricepe la călcat... A fost numai la case bune și-i apucă mâna la orice. Pufăia printre mustați, mulțumit că-și mai cruță femeia, că mai poate stă și el de vorbă cu Săftica lui.

„Bine, drăguță, că ne pică norocul ăsta la casă, ziceă plin de bucurie. Avem s'o ducem noi mai bine. Decât să mai curăț dimineața soba de cărbuni, fug în lume... I-ai spus tu să ne facă pe ziua de azi ce-o ști... să vedem arama?”

Surorile nu se mai puteau stăpâni.

„Da ce v'a găsit, neică? face la ele răstit. Zău așa, Săftico, femeie în toată firea, răzi par'că n'ai fi în mințile tale?”

Acî vin alte pufăeli: puf! puf! mai îndesate și mai repezite: De necaz, astea.

Deschide ușa și chiamă:

„Hai de sărută mâna la domnu; te-ai șters pe picioare? încet cu covorul ăla, vezi să nu te trântescă...”

Portărelul, în papuci, încovoindu-și trupul după mișcarea degetului ca să nu-și cocoloziască cravata, și-o legă în fața oglinzii.

Petra intrase în oada ca un șorecel, mărunt, n'o simțise.

„Nu te uiți, bărbate?!”

— Unde e? și face un pas înainte, apăsat

și săltăreț, pasul lui, când își bate buzunarul cu palma și strânge geanta la subțioară.

— Ptiu! bătute-ar păcatele! Piei din ochii mei; să nu te văz!”

Se întoarce cătră bătrâna, le încarcă de Doamne-ajută:

„Și tușa mai neună ca tine. Ce treabă să faci, creștină, cu mâna asta de carne?... Mai bine o lăsați să sugă la masa. V'am spus eu vouă că nu sunteți zdravene și nu mă credeți.

— Pufnește, tu, Nae dragă, — îi spune stând picior peste picior, cu o mână moale căzută peste marginea scaunului — da să vezi tu ce treabă o să-mi facă mie Petra. Cătră ea: — Așa-i Petro?... Știi fa să cânti? Ia cântă-ne ceva, acu de dimineață... până s'o îmbracă boierul.

— ...păi nu mă bate?

— ...Cine? Noi unde suntem?”

Petra își drege nițel glasul înecat și-o încurcă:

Foaie verde mărăcină
Ai din deal m'a fermecat,
Ai din vale m'a lăsat...
Să-i ia dracu pe toți.

„Fugiți cu paița de pe capul meu... ori nu înțelegeți românește?”

„Vezi, mă, a ieșit și cântăreață... să te mai aud că n'are cine-ți face soba dimineața...?”

Nu chiar din pădure, Petra e învățată cu lumea. A tânjit la început, da o bucățică de zahăr, câte nițică zeamă de dulceață pe marginea farfurioarii, sacul de nuci pe mâna ei... au făcut-o să se dedeă la stăpân.

„Mergi fa, acasă că eu uite mâne plec, nu vii la măta? îi spuneă „vinăreasa Maria” cum se iscălește singură pe caetele de socoteli.

— Nu viu că mă bate...

— Par'că stăpână-ta nu te bate?

— Dacă!”

Portărelul plecat la slujbă, coana Săftica închide ușa dela drum, stă la masă, într'un cot, fumează țigară după țigară...

„N'auzi să cânti?! Ce ți-am spus? Așa! Să nu-mi moțâi, să-ți mai scape farfuriile din mână. Tare că vreau să auz și eu... la teatru știi că nu mă duc!”

Găfâind aduce farfuriile; le potrivește în dulap, pe policioară.

„Acu să te văz la tacâmuri... în trei ape să mi le clătești“.

Vine și cu tacâmurile, îngrijorată. Abia ajunge să le razime nițel pe masă, pân-o trage cutia. Nu mai răsufală.

Coana Safta smicește un cuțit și-l duce la nas.

„Ce-i asta, pupăzo? și tranc! dă cu el d'asvârlita în bătătură. Așa face cu toate: tranc! tranc!“

— Du-te și le-adună; să le speli frumos că-ți retez limba!“

Le aduce mai apoi; rușinată, calcă în vârfurile picioarelor.

„Așa te învață! Acuma zic ceva? că nu zic!“

Mânilor mici, roșii de leșie și crăpate, țin casa; toată gospodăria e în grija ei.

„Ai măturat în bucătărie? Să-mi aduci aminte să cumpăr chibrite. Ai căutat pe berca de ou? să lași ușa crăpată să ouă sub mașină... Du-te de te uită: a umplut sacagiul butoiul cu apă? că mâne ne sculam de noapte să muie m rufe!“

În clipele de răspas, pe scăunel, cu un petec de rogojină sub picioare, face cu iglița: să știe când s'o mărită să-și gătească pernele cu colți. Tunsă chilug, o moaie soarele: cărpa îi alunecă într'o parte, moțae și degetele se mișcă prin vis... dar iglița nu mai apucă firul.

„Petro!“

— Zău nu dorm, conită!“

Când se schimbă soarele, își mută și ea scăunelul după el...

Coana Safta și-a directat pe la chiriași, se plimbă prin curte, cu ochii pe la brazde.

„Oare unde am îngropat sâmburii ăia de piersece turcești că mi-am uitat... poate știi tu?“

Fuga, cu picioarele goale, într'o polcuță d'a cucoanii scurtată ce-i stă ca un burduf, îi arată:

„Colea, uite...“

— Cin' ți-a spus ție?

— N'am pus eu par'că pânzele astea semn... au putrezit, ia!“

La un timp:

„Cucoană?“

— Ce vrei?

— Acuma cântă cucul în ulmii coanii-mari, în deal...

— Acuma; da iarna nu vine lupu?

— Aoleo, lupu! nu umblam noi după urmele lui pe coastă; nu se dă la om!“

Pe dulap, sus, legate cu cârpă peste dopuri, sunt așezate borcanele cu vișinată veche, ruginită.

Își face glumă cu ea.

„Ai umblat la sticle... nu văz eu?“

— Minte ai și matale! conită?! Aoleo, ce sunt fermecată să umblu pe dulapuri...“

Cât nu se duce pe la cunoștințe să le întoarcă vizita, dar din când în când tot îi pică musafiri coanii Saftii. Le-a deschis prin față. Petra cu gâsca jumulită, cu tuleii dela aripi smulși, o aduceă s'o arate cucoanii, s'o pârlească amândouă la spirt, și pe urmă să-i dea un praf de mălaiu până mâne... O caută în șofragerie, nu-i; știă că după masă se retrace în odăița dela drum, pitită după perdeă să uită... și deschide ușa. Când a dat cu ochii de casa plină de musafiri, i-a scăpat gâsca pe cōvor:

„Da de unde focului ieșirăți?“

Într'o dimineață treceă spre zahană un cârd de oi, ostenite și flămânde; se opriau din mers să apuce pe fugă câteun fir de verdeață ieșit printre uluci, ici-colo. Petra aude clopotul de cioaie, strigătul târăganat al oilor, flueratul acela scurt, tainic, al ciobanului care are ceva din misterul singurătății, ceva din suflul lui acoperit, vorbitor numai cu el însuși. Petra năpustește oala cu lapte gata să dea în clocot, o sbughește pe poartă. Ajunge o mielușel rămas codița. Merge cu el alături, îi mângăie lâna moale, încârlionțată. Nimeni n'a auzit un oftat, așa cum ai alergă și o mână nevăzută te-ar opri pe loc. Frica să nu se rătăcească a ținuit-o. Cu mânilor sub șorț, s'a uitat până ce un colț de uliță i-a înghițit: întâiu s'a șters ciobanul din cap cu traista în spate, apoi oile, doi miei albi mai mici decât ceilalți, și, la urmă baciul cu cănele după el...

V. Cioflec.

Din țara dolarilor.

Cine-a scornit jalele?
Mister cu vapoarele,
Da vaporu nu-i de vină
Că și pe el focu-l mână.

Vieața sufletească a cărturărimii ardeleni, de o jumătate de veac se petrece cam în aceleași frământări, ca apa unui râu cu sbateri veșnice de valuri, fără ca vreodată însă vreun uragan de patimi, să o fi răscolit până în adâncimi, să fi rupt zăgazuri, să fi aruncat valuri grele peste țărături, să fi mutat cursul din alvia lui veche. Preocupațiile intelectualului de astăzi, — abstracție făcând de mici schimbări pricinuite de vreme — sunt identice cu cele ale intelectualului de acum 50 de ani: creierea unui rost economic, susținerea naționalității sale, și lupta împotriva unor culturi străine, cu tendințe de sugrumare. În liniile sale fundamentale, în elementele sale constitutive, lumea sufletească e aceeași, astăzi ca și atunci. Deosebirea dela o generație la alta, zace în intensitatea de simțire, în felul deosebit de înțelegere, în chipul divers de interpretare al aceluiași principii.

O revoluție lentă se petrece, însă, în adâncimi, în vieața sufletească a poporului. Șuerul trenului, acest țipăt al civilizației, care a turburat pacea câmpiilor din stăpânirea ei milenară, a produs o schimbare neașteptată în felul de traiu și în consecință în lumea sufletească a satelor.

Au dispărut depărtările, s'au deschis porțile tuturor produselor industriale, bumbacul a alungat cânepa, ghetetele au suprimat în multe locuri opinca, s'au închis șezătorile, s'a distrus în mare măsură industria manuală și pretutindeni, ca șuvitele de apă într'o corabie ce se scufundă, a pătruns curentul civilizației, cutremurând vieața țărănească din încheieturile ei de veacuri. Toate aceste schimbări pe țaran l-au găsit desarmat și l-au zăpăcit. Turburat în obiceiurile lui bătrâne care-i dădeau un sprijin moral vieții, apăsător de contribuțiile multiple ale unui stat feudal încă, sedus de creditul ce i se oferă ca un sprijin la nevoie, dar al cărui rost nu-l înțelegea, într'o bună dimineață a

văzut, cu înfiorare, cum se deschide prăpastia sub el.

Atunci a pornit spre America, să caute mântuire.

Smuls din satul lui, dincolo de hotarele căruia n'a trecut, poate niciodată, din seninătatea simplă a traiului lui patriarhal, din contactul direct cu natura, al cărei copil eră, și aruncat deodată în vâlmășagul și vuetul fabricilor din Statele-Unite, vă puteți închipui ce criză s'a putut petrece în sufletul lui.

Din această lume sufletească au răsărit cântecele ce le publicăm mai la vale. Flori încărcate de parfumul durerii, sub care moare biata lui inimă înstreinată:

Oceanule, apă rece
Dumnezeu sfântul te sece,
Să te fi săcat de mult
Eu să nu te fi trecut,
Nici să nu te treacă nime
Să fi tu plătit cu mine.

Poți fi maică supărată
De ce nu m'ai făcut fată
Să șed cu furca pe vatră
Să nu știu lumea de lată,
Să șed pe vatră 'ntr'o dungă
Să nu caut lumea de lungă.

În America sunt bani
Dar face copii orfani,
Și surori fără de frați
Și muieri fără bărbați.

Frunzuliță ca iarba
De când îi America,
Multe pluguri ruginesc
Și ogoare 'nțelinesc
Mulți tineri îmbătrânesc,
Multe neveste bocesc
Multe maice 'ncărunțesc.

Fetele din Vadul-sat
Au dat jalbă la 'mpărat:
Înălțate împărate,
Noi cu capete plecate
Te rugăm dacă se poate
Să nu mai dai pașapoarte;

Căci feciorii cei voinici
 Au plecat toți de pe-aici,
 Și Misler, cerul l-ar bate,
 l-a dus departe, departe,
 Spre apusul soarelui
 În țara Anglezului,
 Noi rămânem supărate
 Fete mari nemăritate.

*

Trandafir de vânt bătut
 În ceasul, ce m'am născut
 A trăsniț și-a fulgerat
 De trăesc înstrăinat.
 Și n'am parte de-al meu sat.

*

Frunzuță verde din vie
 Montana-i țară pustie,
 N'auzi oameni dăinuind
 Nici feciorii chiotind
 Numai vântul vâjăind
 Și pădurea clătînând
 Și câte un bubuit
 Din minele de argint.

*

Când m'apropiu de-al meu sat
 Cunosc câinii pe lătrat
 Și feciorii pe strigat
 Și fetele pe cântat.

(Poezii culese de părintele Podea, din America.)

A. E.

Sonet.

De când m'am dus atâția ani trecură
 Și 'ntr'un amurg când m'am întors în sat
 Vedenii dragi în drum mi-au alergat
 Și teii toți din deal mă cunoscură.

Bătrânii tei au plâns, au fremătat,
 Părea că trece-un basm din gură 'n gură,
 Străvechiul basm de dragoste și ură
 Ce doi drumeți pe-aici și l-au uitat.

Ca 'n cele vremi sunt toate 'n jur de mine,
 Acelaș câmp smălțat cu flori de mac,
 Acelaș lan cu spicul mic, sărac.

Acum, când stau și mă gândesc la tine,
 Aceiași oameni trec pe la ferești
 Și tu tot drag și tot departe-mi ești.

Ecaterina Pitiș.

Scrisoarea ta...

Scrisoarea ta mi-a destrămat
 A visului beteală,
 Ce viperă ți-a 'mprumutat
 Veninul drept cerneală?

Cu slova ta vin anii toți
 Și 'n vraja lor mă fură,
 În rostul ei mărunț cum poți
 Să 'nchizi atâta ură?..

Cetind-o azi ca alte dăți,
 În mine-un gând tresare:
 Ce-ar fi s'o sfârtic în bucați
 Și s'o arunc în mare?..

Din ale scrisului tău vești
 Otrava s'ar desprinde,
 Ca mâne-atât amar de pești
 Pescarii n'ar mai prinde....

Othmar

Grupări literare și idei politice

de Sextil Pușcariu.

I.

În discuțiile aprinse care pasionează de un an și mai bine opinia publică românească de dincoace și, în mare parte, și de dincolo de munți, a fost sulevată și chestiunea dacă scriitorii, acești oameni pe cari suntem deprinși să-i credem trăind în lumea visurilor și a iluziilor nerealizabile, sunt sau nu capabili a concepe idei politice sănătoase și a face pe îndrumătorii națiunii lor.

Iată o întrebare de ordin principiar, care merită a fi discutată.

Din capul locului trebuie făcută o distincție bine stabilită. Nu vom considera pe scriitori ca indivizi, căci credem că între scriitori, tot atât de bine ca între advocați, medici, financieri sau alți bărbați de oricare altă meserie sunt oameni cu și fără aptitudini politice. Acestea nu-s legate de vreo meserie sau ocupație oarecare, precum talentul politic nu e distrus prin funcțiunea ce o ocupă unul sau altul. Deci noi nu vom căuta să aducem ca exemplu nici cazul lui Mommsen, despre care se afirmă că părăsindu-și de câtevaori camera sa de savant îngropat în foliante, spre a scrie articole politice de actualitate, s'a documentat a fi foarte rău informat asupra împrejurărilor din ne-mijlocita sa apropiere, nici cazul lui Eminescu, despre care știm cu toții astăzi cecece n'au înțeles contemporanii, că a scris articole politice tot atât de luminoase și de strălucite pe cât de geniale erau versurile lui.

Deci nu vom considera pe scriitori individual, ci vom vorbi despre acele grupări literare, pe care nu le leagă numai incidental colaborarea la același magazin literar sau ceaiurile cu pesmeți vanilați ale cutărui mecenate, ci convingeri și aspirațiuni comune, precum mi se pare că e cazul cu scriitorii grupați în jurul „Tribunei“ și al „Lucefărului“.

Răspunsul la întrebarea ce s'a pus îl vom căuta în câteva pilde din trecut. Și nu vom alerga la alte neamuri, care ne-ar putea oferi exemple din belșug, ci ne vom îndrepta pri-

virile spre câteva grupări literare din istoria culturală a Românilor în ultimele decenii.

Între anii 1830 și 1840, în cele două principate, conducătorii recunoscuți și ascultați ai literelor române erau Eliade Rădulescu, care scotea la București „Curierul românesc“, și G. Asachi, în fruntea „Albinei“ din Iași.

Meritele acestor doi bărbați sunt mari pentru dezvoltarea literaturii și a culturii române. Activitatea lor a fost uriașă și aproape orice inițiativă care înseamnă un progres incisiv în dezvoltarea noastră literară și culturală a pornit dela ei. Cu toate acestea, nici unul nici altul n'a izbutit să strângă în jurul său o grupare de scriitori, care să se impună ca o generație, cu ideale și aspirațiuni bine stabilite, stărnind valuri largi în publicul mare. În istoria literaturii și a culturii române sunt pagini întregi — și pagini frumoase — în care se vorbește de Eliade Rădulescu și de G. Asachi, dar nicăiri nu vom întâlni un capitol care să vorbească de o generație numită după acești conducători.

Cauza e a se căuta mai ales în frica lor neapropiată. Eliade a fost toată viața lui sclăvul unei ambiții aproape bolnăvicioase de a străluci; el, care avea talentul de a aprinde în scriitorii tineri flacăra entuziasmului, nu avea tăria de a se bucura de ridicarea lor. Prin temperamentul său vioiu și prin talent, el a izbutit într'adevăr să țină încodată luarea aminte obștească asupra sa chiar și în rătăcirile sale de mai târziu, și când Societatea academică a luat ființă, bătrânul Eliade fu destinat a figura ca întâiul ei președinte. Dar strălucirea lui de o jumătate de secol a fost splendoarea unui astru singuratic.

Asachi n'avea nimic din temperamentul vioiu al contemporanului său. Și el și-a zidit un pedestal înalt; pe acesta tronă rece, fără să-și dea silința să atragă la sine sau să se coboare în mijlocul tineretului care se ridică în jurul său. Deaceea celce nu avea înțelegere pentru ideile generațiilor ce se ridicau, a fost uitat de ele.

Chiar cu rizicul de a devia dela obiect, voi cită aici textual „necrologul” atât de caracteristic prin care tinerii din jurul „Convorbirilor literare” aduc la cunoștința lectorilor moartea bătrânului agă (anul III, pag. 324).

„Unul din cei mai venerabili cetățeni ai noștri, Gheorghe Asachi, a murit după o vieață lungă și plină de merite. Patria noastră îi datorește mult. El trebuie să fie considerat ca principalul reîntemeietor al școlii române, după întreruperi de secole. El a fost cel întâi care a înființat un jurnal român în Moldova; el a fost cel întâi care a introdus tipografia prin oraș; cel întâi care a înființat teatrul. Asachi s'a distins prin lupta ce a întreprins cu mănăstirile grecești ce usurpase averile școlilor române și prin succesul ce a coronat lupta sa; el s'a distins prin calitățile sale de bun cetățean și patriot; el s'a distins ca publicist, fiind după un timp îndelungat cel întâi ce scrise în limba română. Întâia lui poezie începe astfel:

Un dor tainic mă împinge și mă 'ndeamină din junie
Ca să cerc pe alăută româneasca melodie.

Încercările sale au dat exemplu celor mai tineri să lucreze la întemeierea unei literatură naționale și bătrânul nu lipseă niciodată de a încuraja junimea. Kogălniceanu, Negruzzi, Alecsandri erau mulțumiți de aprobățiunea bătrânului Gheorghe Asachi. Bogat de ani și bogat de merite, el ne-a lăsat acum, dar memoria lui ne va rămâneă vie și scumpă“.

Cât de elocvent e acest necrolog, străbătut de un respect adânc, de sigur, dar în care meritele lui Asachi se înșiră cu aceeași răceală, cu care se scriu pe eticheta unei piese de muzeu notele demne de amintit pentru obiectul expus. Asachi încetase cu mult înainte de moartea sa a mai fi un scriitor român și nu numai pentru generația tinerilor dela 1866, ci chiar pentru generația dela 1840!

Pe vremea când în pricipatele române Eliade și Asachi erau conducătorii recunoscuți ai mișcării literare, câțiva dintre fii de boier plecaseă la școlile din străinătate, între ei Kogălniceanu, Alecsandri, C. Negri, I. Ghica, Al. Russo ș. a. Între străini, unde dorul de casă îi învăpăiază dragostea de neam și mediul

încunjurător te silește să faci mereu comparații, în sufletele acestor tineri se născură ideilele și aspirațiunile nouă care aveau să devină țintele unei generații întregi.

Întorși, în preajma anului 1840, în țară, ei s'au convins în curând că ideile lor generoase nu încap în cadrele celor două foi din capitalele țării. Și atunci, cel care între acești tineri aveă darul să formuleze gândurile conducătoare ale generației sale, M. Kogălniceanu, întemeie revista „Dacia literară” și puțin timp dupăce stăpânirea o opri, revista „Propășirea”. În jurul grupării dela Iași se strânseră în curând toate talentele tinere din țară, în frunte cu C. Negruzzi, Gr. Alexandrescu și N. Bălcescu.

Aceasta e întâia și poate cea mai frumoasă grupare literară pe care am avut-o noi Românii. Am subliniat cuvântul „literar”, pentru că toți tinerii aceștia atunci erau numai scriitori și programul lor eră exclusiv literar. Dovada, deși negativă. În vremurile acelea, când censura eră o rațiune de stat, acestor tineri cu idei tulburătoare, nu li s'ar fi dat voie, chiar dacă ar fi cerut-o, să scoată o gazetă politică.

Căci și pe atunci se făcea o distincție foarte lămurită între scrisul literațiilor și al politicianilor. Literatura? Niște idei mai mult sau mai puțin fantastice, care într'o anumită vârstă pot fi permise și sub împrejurări pot amuza pe cetitor. Politica? O mașinărie complicată cu multe șuruburi, pe care nu are dreptul a le învârti decât ceice prin vot reciproc se găsesc capabili de a o face.

Deci proba, indirectă, firește, că în programul „Daciei literare” și al „Propășirei” n'aveă ce căută politica, e dată. Și de sigur că dacă tinerii cam zvăpăiați ce scriau la ele nu și-ar fi permis câteva aluziuni răuticioase la privilegiatul cler, la puternicul Domn și la și mai puternicul protector al lui¹⁾, censura n'ar fi oprit foile, neavând nici

¹⁾ „Dacia literară” a fost oprită pentru proverbul „pestele dela cap se impute”, întrebuințat de Kogălniceanu în niște note din subsol la traducerea „Călătoriei principelui Demidov” (cf. N. Cartoian, în Convorbiri literare XLI, 1015). „Propășirea” trebui să apună pentrucă traducerea „Satirei cătră mîntea mea” a lui A. Cantemir aveă un ascuțit împotriva preoțimei, iar Kogălniceanu, într'un proces,

un motiv de a întrerupe literatura acestor tineri, sau cum spune ofisul din 11 Noemvrie 1844: „cuviniocioasele și moraliceștile învățături“.

Adevărat, că astăzi, recitind scrisul acestor tineri și mai ales al conducătorului lor, Kogălniceanu, îl vom aprecia altfel. Cel puțin dacă judecăm ideile formulate de el din punctul de vedere al utilității lor și al îndemnului spre o îndrumare sănătoasă a întregii vieți publice, ne pare că în ele se cuprinde cea mai bună politică ce se putea face atunci.

Iată câteva, ca probă.

Spre a motivă apariția noiei foi, Kogălniceanu arată cum cele trei gazete românești, cele două din capitalele principatelor, și „Foaia pentru minte, inimă și literatură“ dela Brașov, fac un separatism nepotrivit, mărginindu-se asupra provinciei în care apar. Celce ca tânăr student scrisese în „Istoria“ lui destinată pentru străini că „regatul Daciei (înainte) ar fi de o mare greutate în cumpăna Europei“, nu se putea restrânge la un program de gazetă locală, ci foaia pe care o întemeiază el poartă titlul semnificativ de Dacia literară, voind să fie un organ al culturii românești de pretutindeni. Astfel se accentuează întâia oară ideia unității noastre culturale.

Iar cultura o înțelegea el națională. Spre deosebire de Eliade, care îndemnând pe alții și muncind însuș, căută să popularizeze prin traduceri scrierile literaturilor străine, Kogălniceanu scrie că el se va sili „a publica mai cu deosebire scrieri originale și a prigonii mania traducerilor, deoarece traducerile nu fac o literatură, ci însușirea cea mai prețioasă a unei literaturi este originalitatea“. Iarăș pentru întâia oară se stabilește aici principiul sănătos că fiecare popor are datorința a contribui cu partea sa originală la progresul omnirii și se dă un serios avertisment celorce imitând pe străini importau

ca „vechil“ (=advocat) al orașului Botoșani contra călugărilor greci, având curajul să „înfierzeze cu cuvinte apăsate pe streini“, la porunca consulului rusesc, s'a aflat că foaia lui „s'a abătut dela mărghita ei destinație, încât întrebuițând rău acest prilej, și-au iertat a publica alcătuirii pricinuitoare de scandală, de jăgnire asupra celor vrednice de cea mai înaltă considerație și livoitoare relighii“ (cf. id. ib. XLJ, 416—424).

în organismul nostru dăunătoare corpuri eterogene. Și dacă astăzi putem vorbi de o cultură românească, cu părțile originale, izvorând din însaș firea noastră, aceasta o mulțumim în cea mai mare parte tocmai faptului că doi dintre tinerii grupați în jurul „Daciei literare“, Kogălniceanu prin publicarea „Letopisețelor“ și Alecsandri prin scoaterea la iveală a tezaurului literaturii noastre populare, au legat literatura, limba și simțirea noastră, care amenințau să se depărteze cu totul spre Francezi, cu trecutul nostru literar tradițional, așa cum se manifestă în paginile vechilor noștri cronicari și în poezia milenară a poporului nostru.

Ideile acestea cuprindeau mai mult decât o îndrumare sănătoasă; din ele se desprindea și o binefăcătoare incitare a sentimentului de mândrie națională. Și nu mândria vagă pentru originea noastră romană — pe atunci singura glorie istorică a noastră — ci pentru trecutul curat românesc, pe care el ajunsese să-l iubească atât de mult, fiindcă îl cunoscuse prin studii temeinice. „În mine veți găsi un Român“, spunea el, „însă niciodată până acolo ca să contribuez la sporirea romano-maniei, adevă maniei de a se numi Romani, o patimă care domnește astăzi mai ales în Transilvania și la unii scriitori din Valahia“. Și cât de admirabil e acel protest contra disprețului cu care ne întâmpinau străinii, dar în acelaș timp și contra maniei „traianismului“, în lecția de deschidere a cursului de istorie românească! „Inima mi se bate când aud rostind numele lui Alexandru-cel-Bun, lui Ștefan-cel-Mare, lui Mihaiu Viteazul; da domnilor mei. Și nu mă rușinez a vă zice că acești bărbați pentru mine sunt mai mult decât Alexandru-cel-Mare, decât Anibal, decât Cezar: aceștia sunt eroii lumii, în loc că cei dintâi sunt eroii patriei mele... Suceava și Târgoviștea sunt pentru mine mai mult decât Sparta și Atena! Baia, un sat ca toate satele pentru străini, pentru Români are mai mult preț decât Corintul, pentrucă în Baia avanul rigă al Ungariei, Mateiu Corvinul, viteazul vitejilor, craiul crailor, cum îi zicea Sixt IV., rănit de sabia moldovană, fû pus în fugă și uită drumul patriei noastre“.

Și precum nu putea fi altfel la un bărbat

cu mintea luminată ca a lui Kogălniceanu, el a atras cu orice împrejurare luarea aminte asupra temeliei adevărate a statului, asupra mulțimei acelor desmoșteniți, cari și-au „în-rudit pământul cu sudoarea lor“, accentuând că „o nație care numără numai 3000 de oameni înzestrați cu drituri și averi, singurii adevărați cetățeni, nu merită acest nume“.

Ne vom opri la aceste probe, deși s'ar mai putea cită și altele.

Dar, mise va zice, aici s'au citat numai păreri de ale lui Kogălniceanu, care, precum se știe a fost politician sau — deoarece acest cuvânt începe a avea în timpul mai nou o nuanță de înțeles care nu i se potrivește lui Kogălniceanu — mai bine zis, om politic, iar nu literat.

Chestie de apreciere. Politicianii îl revindcă pentru sine, atât de mult, încât cu ocazia recentei desvăliri a statuei lui în fața Universității din Iași, deci înaintea unui așezământ pur cultural, șeful partidului liberal, din care făcuse, precum șe știe, parte și Kogălniceanu, ținū să țină în mod demonstrativ un discurs. Dar tot la această ocazie, d-l Iorga, care a dat în istoria literaturii noastre lui Kogălniceanu locul care-i revine, a spus în memorabilul său discurs: „Statuia lui Kogălniceanu aici trebuie să fie, înaintea Universității. Pornită dela cultura românească, opera lui se întoarce la cultura românească. Ideile lui însuflețesc astăzi o nouă epocă de cultură românească, care, la rândul ei, va da fără îndoială o nouă epocă de consolidare și expansiune politică. Atunci el va fi iarăș

al partidului care va realiză un nou ideal; până atunci, despărțit odată cu încheierea vieții sale de partidul în care a lucrat un timp oarecare, el rămâne cu gândul său înalt în lumea curată a ideilor, în templul alb al amintirilor, cari nu sunt ale nimănui altuia decât ale nației întregi“. Și: „A fost unul din pușinii cari au simșit că sub numele de cultură și politică se cuprind numai manifestări cu înfățișare deosebită ale aceleiași puteri: o energie națională, o elementară putere sufletească, ridicându-se cătră neatarnare în stat, cătră originalitate în cultură, cătră o mai deplină dreptate în societate, cătră o moralitate mai înaltă în Împărăția sufletului“. ¹⁾

Aproape tot atât de greu ar fi a distinge care dintre ceilalți tineri grupați în jurul „Daciei literare“ și „Propășirei“ au fost politicieni și cari au fost literați. Toți au făcut literatură și aproape toți au fost miniștri mai târziu.

Ceea-ce-i cert însă, este, că în întrunirile acestor visători, ai acestor idealști, cari s'au strâns în jurul unei reviste literare și au început prin a formă o grupare pur literară, fie în redacția gazetei sau la moșia primitoare a „decanului“ lor, C. Negri, la Mânjina, au pornit multe din ideile pe cari se întemeiază însuși statul român modern; înainte de toate prin ei s'a înfăptuit cea mai mare dintre achizițiile neamului nostru în veacul trecut, Unirea.

(Va urmă.)

¹⁾ „Neamul Românesc“ din 4 Oct. 1911.

Dări de seamă.

Émile Faguet: *Le Culte de l'incompétence... et l'horreur des responsabilités.*

E una din cele mai proaspete lucrări ale fecundului academician francez, împărțită în două volume și tipărită în colecția de „studii contemporane“, a editorului Bernard Grasset din Paris, care urmărește să fixeze, într'o serie de lucrări critice, acele tendințe, acele curente și acele fenomene sociale din a căror totalitate să se desprindă înfățișarea morală a societății franceze de azi.

Această lucrare merită o deosebită atenție, întru cât zugrăvește o seamă de dispoziții sufletești și o seamă de aspecte sociale cari se găsesc și în alcătuirea societății noastre românești și din cunoașterea căroră ar putea să izvorască un folos simșit pentru corectarea și pentru îndrumarea judecăților noastre.

Émile Faguet stăruie să pună într'o convingătoare evidență două scăderi caracteristice ale societății franceze de azi: cultul incompetenței și groaza de responsabilități, — scăderi determinate prin ex-

tensiunea excesivă a principiului democratic. Înfățișând aceste două defecte morale ale societății franceze, Émile Faguet desfășură, ușor, pe nesimțite și o foarte convingătoare critică a organizațiunii democratice pure.

Avem în fața noastră, prin urmare, un antidemocrat. Nu trebuie să căutăm însă multă originalitate în ceea ce privește combaterea exceselor democrației. Émile Faguet nu e de loc original. Lucrarea de față trebuie socotită ca un rezumat foarte ingenios al tuturor atacurilor care s'au adus democrației de către diferite condeie. Deschideți Republica lui Platon, și veți găsi pagini cari gem de repulsiune împotriva democrației; deschideți Reforma intelectuală și morală a Franței de Renan, și veți găsi democrația înfățișată ca un izvor de slăbire a energiei franceze, deschideți cartea lui Philibert d'Ussel, Democrația și condițiile ei morale, și veți găsi înșirate toate efectele cari se leagă de extinderea necumpătată a principiului democratic și veți găsi, prin urmare, și esența lucrării lui Émile Faguet. Mai e nevoie să pomenim pe Gustave Le Bon care a condamnat așa de energie goana societăților omeneste după himera egalității? Și putem oare să nu pomenim că în Franța s'a încheiat un curent naționalist care țintește regenerarea sufletului francez prin lecuirea lui de boala democrației? Nu mai începe vorbă, prin urmare, că Émile Faguet e lipsit de originalitate. Lucrarea de față are la spatele ei un șir foarte impunător de studii și reflecții îndreptate împotriva democrației. Fiind înconjurată însă de prestigiu și de faima numelui de Émile Faguet, ea trebuie semnalată ca o expresie puternică a acelei mișcări intelectuale din Franța care urmărește lozincă lui Renan din 1872: Să ne lecuim de democrație!

Pentru Émile Faguet, principiul conducător al organizațiilor democratice se resumă în tendința de a întona pretutindeni incompetența, nesocotind specializarea riguroasă a diferitelor funcțiuni sociale. Regimul guvernării prin delegați, aleși în mod direct de către națiune, înseamnă intronarea desăvârșită a incompetenței, intru cât corpul electoral, prin felul lui de a judeca și de a aprecia, caracteristic mulțimilor, nu poate fi în stare să ridice din mijlocul lui numai ceea ce este valoare, merit, competență. Amorul de egalitate apoi, caracteristic unei societăți infierbântată de frigurile democrației, determină masa electorală să înlăture, prin votul ei, tot ceea ce are darul să afirme o inegalitate: inteligența, cultura, competența. Prin urmare: fie neputința firească de a aprecia valorile, fie disprețul îndreptat împotriva a tot ce înseamnă merit, determină masa electorală să ridice în fruntea ei mediocritățile unei societăți, — și asta se chiamă cultul incompetenței. În felul acesta s'a născut clasa politicianilor, cărora Faguet le dă următoarea definiție: Oameni fără idei personale, mediocri ca instrucție, împărțându-și pasiunile mulțimii, cari n'au altă îndeletnicire decât politica și cari ar muri de foame dacă n'ar fi politica. Regimul democrației nu poate exista decât prin politiciani cari să nu contrazică prin

nici un gest al lor principiul suveranității poporului. De aci izvorește acea vădită corupere a marilor funcțiuni sociale, în îndeplinirea cărora se nesocotește dreptul competiției și al specializării riguroase.

Orice amestec al unui om cu convingeri neatârinate, investit cu prestigiul unui talent superior și luptând împotriva felului de a vedea al unei societăți, e înlăturat cu cea mai puternică înverșunare și socotit ca o îndrăzneată știrbire a voinții poporului suveran, care voință se găsește depusă în mâinile politicianilor consacrați. Tendința neînfrănată de-a strecură politica pretutindeni, de-a săvârși totul prin politică, de-a nu lăsa nimic în afară de puterea politică, e o tendință născută din ambiția nemărginită pe care o are poporul de a-și afirma suveranitatea voinții sale prin politicianii aleși de el în periodul electoral. Corpul legislativ și Corpul administrativ, — amândouă se găsesc în puterea suveranității poporului care se manifestă prin interpelări parlamentare și prin tot felul de intervenții politice. Nimic fără voința poporului, ceea ce înseamnă: totul în detrimentul competiției. Singurul lucru de care se ține seamă într-o organizație democratică sunt opiniunile politice ale unui om, ceea ce înseamnă: izgonirea competiției. În fața mulțimii suverane nu trebuie să vii cu merite și cu însușiri, ci numai cu opinii politice cari au darul să lingusească pasiunile și să mulțumească starea de neștiință a unei mulțimi.

Politicienii sunt sclavii mulțimilor. De aceea, regimul democratic urește de moarte funcțiunile inamovibile, fiindcă un funcționar inamovibil are toată puțința să reziste tuturor înrăuirilor politice care s'ar exercita asupra lui, ceea ce ar însemna o micșorare a voinții poporului, — și asta nu se poate. Inamovibilitatea unei funcțiuni înseamnă transformarea ei în funcțiune aristocratică, — ceea ce nu se poate.

Singurul loc în care se poate refugia competența sunt profesiunile libere: advocatura, medicina, ingineria etc. Unui medic nu i se cere de cât știința și competența lui. O societate de întreprindere industrială nu va întreba niciodată pe un inginer: ce opinii politice ai? — ci-l va întreba: care-ți este priceperea și competența? Deaci, oroarea democrației față de aceste profesii bazate pe priceperea individuală și tendința ei continuă de-a etatiza totul, de-a creia adecă numai funcțiuni de stat.

Și-acum, cari sunt rezultatele intronării incompetenței? Émile Faguet le înșiră: a) Suprimarea acelei inalte inteligenței care trebuie să presideze la facerea legilor, și, prin urmare, scăderea prestigiului pe care trebuie să-l aibă o lege. În societățile democratice, legile se fac de către oameni cari au fost aleși prin pasiunea mulțimii și cari lucrează în vâltoarea pasiunilor politice, încât o lege votată înseamnă biruința unui partid asupra unui alt partid, iar o lege căzută înseamnă învingerea unui partid de către un alt partid. Prin urmare: deprecierea cuvântului de lege, care nu mai are într'ânsul acel element de autoritate aproape divină pe care-l aveau legile societăților vechi; b) lipsa de magistratură independentă, ceea ce înseamnă

lipsa de imparțialitate în distribuirea dreptății, întru cât magistrații sunt numiți și înaintați în ierarhie de către un guvern sau altul și, prin urmare, sunt supuși înrăirilor politice; c) coruperea moravurilor unei societăți, manifestată prin nesocotirea oricărei autorități, ceace înseamnă: desfrâu moral. Autoritatea celor morți, autoritatea trecutului, autoritatea unei tradiții, — totul este înlăturat de democrație, care nu vrea să se simtă stânjenită prin nimic.

Iată dumatul primei părți din lucrarea lui Émile Faguet. Remediu? — Introducerea unui element aristocratic în structura societăților democratice, adică: respectul competenței. Aristocrație demofilă, care să fie pururea deschisă elementelor de valoare, care se ridică de jos, și popor aristocrat, care să respecte competența celor de sus, — iată formula pe care ni-o dă Émile Faguet.

În a doua parte a lucrării sale, Émile Faguet caută să ne încredințeze, prin raționamente și prin exemple luate din viața societății franceze, că o trăsătură caracteristică a acestei societăți, determinată de regimul democratic, e groaza de răspunderi, care se manifestă în lumea ideilor juridice, în îndeplinirea diferitelor funcțiuni, în viața de familie și în viața socială. Foarte interesante exemplele cari ni se dau pentru dovedirea iresponsabilității juridice, concretizată pe deplin în instituția juraților. Interesant apoi capitolul în care se condamnă funcționismul de stat, bazat pe groaza de răspunderi și rezultând din lipsa de energie a indivizilor. Plin de învățături e capitolul în care se condamnă tendința tatălui francez de-a rămâne la „doi copii”, tendință născută din groaza de răspunderi. Pretutindeni, prin urmare, se manifestă această groază, corupând viața unei societăți în toate încheieturile ei.

Remediul? — Cultivarea voinții individuate și crearea de puteri neatârinate cari să micșoreze din ce în ce mai mult influința acelei forțe oculte, așa de idolatrizată de indivizi, Statul. Émile Faguet, ca și Gustave Le Bon, și, în general, ca toți adversarii socialismului, vede în Stat un izvor de nimicire al energiilor unei societăți. Statul creiază robi, leneși, uniformitate care distruge, cerșitori cu diplomă în

buzunar, oameni cari nu sunt în stare să întreprindă o acțiune pe propria lor răspundere și pregătește, în mod sigur, îndrumarea societăților spre monstrozitatea socialismului. Sprijinirea regimului democratic pe elemente aristocratice, e, și de rândul acesta, leacul pe care-l propune Émile Faguet. Cam acestea sunt ideile, de sigur, nu originale, cari se pot desface din lucrarea de față.

Relele înșirate aci, există. Asta, fără nici o îndoială. Nu știu însă, dacă, din existența lor, se pot scoate verdicte de condamnare împotriva regimului democratic, așa cum a scos, în chipul cel mai brutal cu putință, d-l Aurel C. Popovici, a cărui originalitate stă tocmai în această brutalitate.

Convingerea noastră e aceasta: că virtuțile, însușirile sufletești ale unei societăți, numai ele, pot smulge toate foloasele sociale cari se pot căpăta din existența unui regim. Ori noi: învinuim prea mult regimul democrației și suntem prea indulgenți cu noi înșine. Acelaș regim, dar altă educație, alte suflete. E chestia numai de vreme.

Regimul democrației are darul acesta de-a scoate la iveală toate însușirile și toate defectele cari se găsesc în sufletul unei societăți. Nu e de mirare, prin urmare, că studiile de critică socială desvelesc astăzi atâtea dezordini morale în societatea franceză.

În lumina proiectată de democrație asupra unei societăți, vezi tot binele și tot răul care se găsește în sufletul oamenilor, dar nu văd în ce chip regimul democratic ne-ar împiedeca pe noi să înlăturăm răul și să intensificăm binele?

Numai atunci am avea dreptul să fulgerăm împotriva democrației, așa cum fulgeră d-l Aurel Popovici, de pildă, când din pricina ei nu am putea să luptăm împotriva diferitelor anomalii sociale. Câtă vreme însă, condițiunile regimului democratic îți dau puțința să înregistrezi răul, fără să te împiedece să lupți împotriva lui, nu înțeleg gesturile pline de brutalitate ale d-lui Aurel Popovici. Înmulțind însușirile morale ale oamenilor, și având puțința de-a le înmulți, — asigurăm democrației cele mai princiouse condițiuni de-a da unei societăți tot binele pe care-l poate da.

D. Tomescu.

Cronici.

Religie, Biserică.

O problemă religioasă.

Pe lângă multele scârbe și urăciuni, pe cari le-a scos nenorocitul an 1911 la suprafața vieții noastre publice, — aruncând o lumină atât de tristă asupra tainițelor sufletești a multora dintre frunții noștri — tot anul acesta ne-a adus și oarecare semne îmbucurătoare: câteva mărturisiri sincere și prețioase a

unor dorinți de îndreptare în ceea ce privește educația religioasă a cărturarimii noastre.

„Tribuna”, — care a înțeles în timpul din urmă să agite cele mai importante probleme ale vieții noastre publice și să mărturisească, în orice chestiune, adevărul întreg fără înconjur — a pus în discuție și problema unei educații religioase mai îngrijite care în clasa noastră cultă e socotită ca fiind de prisos. „Și această nenorocită socotință — scriă „Tribuna” — constituie una din cele mai mari primejdii pentru viața

noastră națională, cu mult mai mare poate, decât chiar acordarea sau neacordarea votului universal".

În cursul discuțiunii, ce s'a desfășurat asupra acestei probleme, s'au spus adevăruri dureroase despre indiferentismul religios al celor „cari își aduc aminte de sfânta noastră biserică, numai când e vorba de vreo alegere, și nu o consideră altfel decât ca un fel de ancilla miserae ambitionis, — bună de a le oferi onoruri: prezenții și deputații sinodale sau congresuale". S'a aruncat o bună parte de răspundere asupra catihetilor dela școlile străine, cari nu ar îngrijii, cum se cuvine, de educația religioasă a tineretului nostru, care cercetează asemenea școli. Catihetii au răspuns cu indignare învinuirile, ce li s'au adus, cercând să arate, că lipsa sentimentului religios la clasa noastră cultă rezultă din mai multe împrejurări, cum sunt: contractul social cu elemente străine, adeseori dușmane religiei și bisericii noastre strămoșești, lectura nepotrivită și necontrolabilă și mai presus de toate: superficialitatea și indiferentismul religios, de care e pătrunsă viața familială a multor intelectuali.

Pentru aceștia ar fi, în adevăr, un lucru cam greu, să răspundă la întrebările, atât de simple și de firești, ce adresează Șaguna tuturor, în una din frumoasele sale cuvântări bisericești: „Întrebați-vă pe voi înșivă, iubiiților, este oare pe la casele voastre obiceiul adevărat creștinesc, ca în toate diminețile și serile să săvârșiți voi și casnicii voștri rugăciunea de dimineață și de seara? Întrebați-vă pe voi înșivă, este oare în casele voastre obiceiul de a se ruga înainte și după mâncare și este oare obiceiul în casele voastre, ca voi cu casnicii voștri să cercetați biserica în ziua Duminecii sau a altor sărbători și este oare obiceiul casei voastre a citi Biblia și alte cărți bisericești și a povesti celor mai tineri despre frica lui Dumnezeu și despre stântă legea noastră?"

Ca un răspuns la aceste întrebări poate fi considerat articolul lui O. Goga: „Vrem o credință!" Acest articol, — în care autorul își întrețese în mod atât de mișcător amintirile sale, din țara Scoției, unde „se respectă toate obiceiurile câte au rămas din bătrâni" și unde aristocrații se adună în fiecare Duminică seara la oaltă cu slugile lor ca să citească din Biblie — arată cât de gol și de spoiat de credință este sufletul „mult lăudatului intelectual" român.

Pe când intelectualii altor neamuri înaintate găsesc în credința lor religioasă un echilibru moral și un razim în sbuciumul neconținut al vieții, pe când puternicul fond de credință împrumută țăranilor noștri o „viață sufletească intensă și anume îndrumări de cinste și cuviință în fapta lor", — viața intelectualului român, care se crede cu atât mai cult, cu cât se înstrăinează mai mult de toate tradițiile din bătrâni, se prezintă „ca o biată barcă răzleată, aruncată în voia valurilor". „Goana vieții îl mână și un raționalism vulgar îi potrivește cărările. Aluneacă la suprafață purtat de mici fleacuri și minciuni convenționale... Minteia lui e o pasere ostenită, care cade și de aceea nu petrece bucuros în serele abstracțiunii. Rostul lui moral e o balansă pururea mișcată de împre-

jurări... De aceea trăește într'un cerc îngust, preocupat numai de problema existenței materiale... bate apa 'n piuă la cutare adunare de popor... învârtește mici daraveri, reușește în măruntelile sale operații financiare, dar nici o pornire furtunoasă spre ideal nu-i robește sufletul"...

Toate aceste fenomene de viață, zugrăvite cu atâtă pătrundere psihologică de condeii lui Goga, izvoresc dintr'un singur motiv: lipsa de credință religioasă.

Deaceea este educația religioasă a cărturarimii noastre „o problemă atât de mare și atât de nebagată în seamă a vremii noastre frământate de patimi mici".

O soluție a acestei probleme atât de importante ar fi: să îngrijească consistoriile noastre a nimpl pe lângă școlile străine catihetii dintre cei mai luminați și însuflețiți preoți și profesori ai noștri, iar în centrele universitare să înființeze căminuri studențești, puse sub conducerea celor mai de seamă dignitari bisericești, a celor mai înflăcărați și mai convingși propoveduitori ai adevărului lui Hristos și apărători neînfricați ai naționalității noastre.

Este îmbucurător, ca această solicititudine pentru o educație religioasă mai îngrijită se manifestă chiar din partea unuia, care prin scrisul său are darul de-a exprima ceea ce simt mulți alții și este, deci, până la un anumit punct, îndreptățit a vorbi în numele tuturor. Deaceea socotim, că articolul „Vrem o credință" poate fi privit și ca un fel de mărturisire publică, cum se obișnuie în vechime, din partea celorce pot să-și dea seama de urmările triste și incalculabile ale indiferentismului religios.

Sălbătăcia moravurilor, ce s'a vădit în detestabilele hărțueli ale frunțașilor noștri din acest an, îl va fi îndemnat și pe P. S. Sa Episcopul Dr. Miron Cristea să accentueze în cuvântarea sa din Lugoj, că „nouă nu ne trebuie oameni învățați, dar fără credință, căci aceia pot deveni mai răi decât fiarele sălbatice, cari te sfășie la marginea codrului".

Criza bisericească din România a îndrumat și acolo atențiunea celor îngrijorați de soarta neamului și cu răspundere pentru viitorul lui asupra scăderii sentimentului religios la clasa cultă. „Societatea ortodoxă națională a femeilor române", constituită anume pentru apărarea patrimoniului de credință strămoșească, a adresat în primăvara acestui an d-lui ministru de culte C. Arion o petiție, rugându-l să dispună ca în diferitele școli să se cultive cu mai multă îngrijire studiul religiei ortodoxe.

Oameni cu greutate la cuvânt au arătat în scrierile și cuvântările lor convingătoare, ce prăpastie înfricoșată se deschide în calea înaintării noastre ca neam și ca biserică, dacă conducătorii vor stăru în cărările lor rătăcite de până acum, părăsind frumoasele deprinderi și bunele tradiții creștinești, cari trebuie să fie temeliea cea mai de valoare pentru educația națională. Au arătat, că numai cei sălbatice nu respectează aceste lucruri sfinte, că numai cei superficiali se îndepărtează de tradiția religioasă și națio-

nală, iar oamenii cu adevărat culți sunt pătrunși în adâncul sufletului lor de sentimentul religios, care-î îndeamnă să se închine cu cuviință în fața tainelor nepătrunse ale vieții. D-l profesor universitar Virgil Arion, vorbind în cursul său de deschidere, despre religione din punct de vedere sociologic încheie arătând, că „numai religionea a mângâiat și încălzit, în drumul atâtor decenii, frunțile celor mai mari creatori de știință, că dânsa reprezintă trunchiul puternic, din care au răsărit pe rând toate ramurile culturii omenești. Ar fi prea oșios să nu recunoaștem utilitatea și imensa moralitate, care se închide în traistica credință religioasă. Rațiunea prin însăși natura ei e disolvantă, e rece, nu te poate mișca, nu te poate agita cătră faptele mari de jertfă. Ea nu-ți poate da avânt, încredere, ideal. Și atunci singurul izvor, din care ne putem împropăta și oțel biruința, rămâne religionea”.

Dr. I. Lupaș.

Educație, Școală.

Chestiuni și probleme școlare.

„Luceafărul” și-a lărgit cadrele de activitate; el vrea să îmbrățișeze de aici încolo toate problemele de viață ale neamului nostru. E firesc ca dintre acestea să nu poată lipsi chestia școlară. Și aceasta din mai multe motive. Nici un popor n'a ajuns pe terenul educației apogeu, ba putem afirma că tocmai cele mai înaintate popoare recunosc mai mult cât de departe se află ele de idealul unei bune educații. Cu atât mai mult va trebui să simțim noi, cari suntem un popor cultural tânăr, depărtarea la care ne aflăm de idealul visat. Dar oare nu ne izbim noi chiar în viața de toate zilele de atâtea și atâtea ori de insuficiența orientării noastre în materii de educație, care e cea mai grea artă și cea mai firească datorie față de noi înșine? Chiar dacă s'ar vorbi și s'ar scrie la noi mult despre educație și despre viața școlară — și tot ar mai rămâne mult de zis și de scris, — dar așa că se scrie și se vorbește — și se și lucrează — comparativ atât de puțin, să nu fie justificată oare necesitatea unei rubrici școlare speciale pentru o revistă cu un program atât de vast?

Dar chestiunea școlară mai are la noi, ca de altfel și la alte popoare, încă o latură. E latură națională prin care chestiunea noastră școlară câștigă o deosebită importanță. Nu e aceasta urmarea vreunui șovinism național, ci e un eflux al însăși naturii lucrului. Individul face parte dintr'un popor oarecare. Acest popor își are o limbă a sa, care e cel mai firesc și mai apropiat mijloc de cultivare pentru toți indivizii care-l alcătuiesc. În limba fiecărui popor e depus însuși sufletul poporului. De aici marea însemnătate a limbii poporului pentru educația acestuia și grija ce se dă cultivării limbii, din motive de educație. De aici tendința tuturor popoarelor conștiente spre o școală națională, în care să-și poată asigura o educație potri-

vită cu structura sufletească a lor. De aici și la noi Românii din aproape toate părțile, tendința sistematică pentru ridicarea și întărirea de școli, cari să fie în consonanță cu trebuințele noastre sufletești. De aproape 100 de ani de când școala grecească din România a fost înlocuită pe încetul cu școala „națională”, cum i s'a zis în primele decenii după înfiriparea ei, în Regat e o perpetuă năzuință pentru organizarea cât se poate mai corăspunzătoare a școlii, cu nevoile sufletești și trupești ale poporului. De peste 100 de ani se frământă la noi în Ardeal poporul românesc în scopul dobândirii unei școli, care să-i servească adevăratele interese sufletești; de ani de zile luptă Românii din Bucovina pentru reromânizarea învățământului în localitățile românești; de patru decenii aproape se depun jertfe însemnate de bani și de sânge pentru rededeptarea prin școală a Macedo-Românilor... lupte sbuciumate și îndărjite pentru o idee: pentru educația firească a poporului.

Cadrelor în cari se desfășură aceste lupte nu sunt numai de un „oarecare” interes, ci de cel mai mare interes atât din punct de vedere cultural cât și politic. Cunoașterea acestor cadre, a luptelor ce se dau în lăuntru lor, precum și a mijloacelor cu ajutorul cărora se poartă e, fără îndoială, o necesitate, și în același timp și o datorie pentru orice om cugetător. Atâtea mijloace se găsesc în serviciul școlii moderne, atâtea probleme sunt adânc concreșcute cu școala și atâtea idei se zămislesc în școală și pentru școală, încât chiar o înțelegere mai adâncă a vieții culturale din trecut și de astăzi, fără de cunoașterea problemelor școlare, nici nu e cu putință. De aceea se simte necesitatea unei rubrici școlare într'o revistă, cum vrea să fie de aici încolo „Luceafărul”.

Această rubrică nu are de scop în prima linie înformarea cetitorilor specialiști, ci ea se adresează deopotrivă tuturor cetitorilor revistei. Ea vrea să le arate tuturor, la înțeles, o parte din multe chestiuni de ordin educativ și școlar, pe cari trebuie să le știe nu numai învățătorul, ci și fiecare intelectual, care prin însăși această atribuție a lui e și un învățător al mulțimii. Multele frământări pentru apărarea și susținerea școlilor noastre în această țară nu sunt interesante numai pentru învățători, ci deopotrivă pentru fiecare Român; amănuntele despre felul cum se lucrează și cum se poate lucra în școala românească, de asemenea privesc ei față de școala străină e o chestiune, care trebuie discutată cu atât mai mult, cu cât lipsa de convingere în acest punct e fatală nu numai pentru viața noastră culturală ci și pentru cea politică; educația națională și religioasă a tuturor păturilor societății noastre e o problemă, care nu se poate deslegă decât trecând în conștiința publică; nenorocitul sistem al bilinguismului trebuie studiat până în cele mai mici amănunte și împotriva lui trebuie să se declare și la noi, cum s'a declarat de câțiva vreme în Bucovina, răboiu de exterminare; educația populară în general și, în special, pentru marele procent de analfabeți și pentru multele sate ale noastre, în cari nu sunt școli românești sau nu sunt școli de loc,

e o problemă urgentă a cărei deslegare atârnă numai de noi; raportul dintre școală și biserică, dintre școală și stat, (pedagogia și politica), dintre școală și societate, trebuie pus și el într-o lumină mai clară; cunoașterea frământărilor școlii și politicei ungurești nu mai poate fi trecută nici ea cu vederea, precum și aceea a compatrioților noștri de altă naționalitate; educația națională-bisericească a celor câteva zeci de mii de elevi de ai noștri din școlile streine primare și secundare, precum și a studenților universitari — acei „copii ai nimănui” lăsați în prada capitalelor și a culturii străine, trebuie să ne preocupe mai mult decât până acuma; educația celor două tagme mai însemnate, în cari se razimă cultura poporului, a învățătorilor și a preoților, precum și cadrele în cari se desfășură perfecționarea ulterioară a acestora (conferențe, reuniuni, biblioteci, reviste, etc.) va trebui să formeze obiectul unor serioase studii, la cari e de dorit să-și dea concursul cât mai mulți; literatura pentru tinerime, literatura didactică și literatura pedagogică, dela noi și din România, trebuie analizată și selecționată după principiile reclamate de adevărata trebuință; peste toate acestea unitatea culturală a poporului nostru pe teren școlar trebuie susținută la suprafață cu tot prețul, căci ea ne poate da o mare încurajare în năzuințele noastre spre cultură, iar cunoașterea literaturii didactice, pedagogice și educative străine din Apus ne poate îniprieni cu puncte de vedere superioare, cari să fie de mare folos atât profesorilor și învățătorilor, cât și părinților. Aceștia din urmă, cari formează majoritatea cefitorilor revistei, vor trebui să găsească aici adeseori sfaturi și îndemnuri în legătură cu marea dar gingașă lor activitate de educatori.

În această rubrică, în care se vor trata toate aceste probleme, se vor face și anchete referitoare la situația școlară din diferitele părți ale pământului locuit de Români și la diferite chestiuni școlare de actualitate, în cari își vor afla locul lor și cifrele statistice atât de necesare pentru fixarea stărilor școlare și culturale.

Dr. Onisifor Ghiбу.

Filozofie.

Însemnătatea filozofiei la noi.

Problemele cari preocupă lumea filozofică de azi, precum și încercările de a le rezolvă, sunt foarte puțin cunoscute la noi. Insuficiența aceasta nu este păgubitoare din cauza că sunt puțini cari au cunoștințe filozofice, ci neajunsul provine acolo, că cei mai mulți acceptază fel de fel de frânturi de filozofeme, fără a le pătrunde cu destulă pricepere și fără a le examina valoarea reală din punct de vedere critic.

De altă parte constatăm la unii oroare, la alții o vădită neîncredere și ironie față de tot ce este sau are pretenția de a fi filozofie. Cuvintele „a filozofă” nu arareori se înțrebuințează la noi în sens eufemistic

pentru determinarea unei acțiuni, care dealfel se numește „a bate apă în piură”, „a bate câmpii”, „a îmblăți cuvinte goale”, „a îmbătă cu apă rece” ș. a. Cauza acestui fenomen este a se căuta în trecutul nostru cultural și mai ales în condițiile între cari — după înlăturarea în parte a cătușilor, cu cari am fost ținuți veacuri dearând în întunerecul neștiinței — am început a pași pe calea progresului. Noi Românii încă nici până astăzi nu ne putem lăuda cu un geniu filozofic, pe care să-l putem așeză alătura de marii filozofi ai Germanilor, Francezilor, sau ai Englezilor; poate din cauza, că nici străbunii noștri romani nu au excelat în această privință, Intrucât din sânul lor abia au răsărit câțiva filozofi mai de seamă, cari și ei au imprumutat și perfecționat numai sistemele filozofice grecești, cu deosebire epicureismul și stoicismul, sau poate din cauza, că încă nu am ajuns la stadiul filozofic în dezvoltarea noastră culturală. Neîncrederea și bagatelizarea filozofiei este a se reduce poate și la faptul, că tocmai în momentul când am început a ne ridica spre nivelul cultural al altor popoare, filozofia eră așa de discreditată, încât se părea că nălcând nu se va mai putea ridica la rolul ei de mamă și regină a tuturor științelor, pe care-l avuse până atunci. Filozofia lui Hegel, care pretindea a fi aflat în sfârșit răspunsurile absolut sigure și adevărate la toate problemele din sfera concepțiunilor despre lume și vieță, a devenit tot mai discreditată în măsură, în care științele particulare, neosebi cele naturale — bazate pe date nelndoenice — au stabilit adevăruri, cari nu se mai puteau concorda cu plămămirile apriorice ale filozofiei dominante pe acele vremuri. Falimentul hegelianismului eră considerat ca o prăbușire a filozofiei ca atare. Numai cu mare greutate înlăturând treptat prejudecățile, a reușit în fine filozofia a-și recăștiga locul de onoare între celelalte științe, adaptându-se, firește, împrejurărilor schimbate.

Ce putea să ne ofere filozofia în starea ei decăzută? Nu eră oare o cheltuire zădarnică de energie, dacă bunăoară bărbații noștri cei mai aleși s'ar fi dedicat speculațiunilor abstracte, în loc să îndeplinească lucrurile cele mai elementare și multele trebuințe arzătoare reclamate de o viețuire conștientă națională și culturală? Filozofii de profesie au fost priviți totdeauna ca niște oameni unici în felul lor, chiar când învățăturile lor au fost admirate, cât de caraghioși trebuiau să fi fost deci înaintea lumii acei bărbați, cari s'ar fi dedicat unor astfel de contemplațiuni într'un timp, când nimeni nu mai avea încredere în ficțiunile lor, și când împrejurările pretindeau muncă pozitivă din partea tuturor celor capabili pentru împlinirea nevoilor reale ale vieții.

Ni s'ar putea pune întrebarea, oare nu este cumva și azi încă justă această judecată? Oare lansarea problemelor filozofice nu este și azi încă o risipă de forțe pentru satisfacerea unor exigențe neexistente? Obiecțiunea aceasta s'ar putea admite, însă numai în cazul, când am trăi cu totul izolați de frământările filozofice de azi. Am putea în cazul acesta să ră-

mănem pe lângă străvechea și sănătoasă filozofie a poporului nostru, bazată parte pe credințele religioase, parte pe experiențele seculare ale înaintașilor. Oamenii totdeauna au filozofat și vor filozofa până la sfârșitul veacurilor. Eternele probleme relative la viață, moarte și dumnezeire se impun fiecărui om cugetător, pretind a fi rezolvate într'un fel sau altul. Până când religiunea desleagă în mod mulțămitor aceste enigme, omul trăiește o viață armonică; din momentul însă când oarecare influințe externe tulbură liniștea și trezesc indoieli chinuitoare, se înstăpânește asupra sufletului nesiguranța, pe care numai după grele și amare lupte o poți înlocui larăș cu seninătatea de mai înainte.

Desechilibrarea și lipsa de orientare, ce caracterizează toate manifestările noastre de astăzi, se resimte — durere — și în filozofia veche a neamului nostru. Graba precipitată, cu care nizuim a înaintă pe toate terenurile, nu ne dă răgaz pentru asimilarea multelor elemente noue luate devalma din diferite sfere de cugetare, astfel că în acest vârtej haotic abia mai putem să regăsim punctul de razim pierdut odată. Și cât e de ușor să ajungi în acest vârtej! Poate nici una dintre științe nu deșteaptă interesul atâtor diletanți, ca tocmai filozofia. Ea este considerată ca un fel de avere a nimăru, pe care orice chemat-nechemat poate să și-o însușească, să o cultivate, respective să o maltrateze după bunul plac. În orice altă știință se recunosc autorități, se admit anumite adevăruri fundamentale, dela cari nimeni nu se poate abate, în filozofie însă aflăm atâtea păreri câte capete. Nu există absurdități, care să nu fi fost propovădăuită vreodată în numele filozofiei. Vânarea după ceva nou și ne mai auzit până acum și afirmarea îndrăznească a celor mai riscate paradexe, cu cari au voit și voesc unii a-și salvă eticheta originalității, au împetritat filozofia cu cele mai bizare teorii și ipoteze. Nu este știință, care să fi suferit atât de mult în urma diletantismului ca filozofia, și nu este diletantism care să producă atât de mult rău pentru omenime, decât tocmai diletantismul filozofic, care se joacă cu ce are omul mai scump, cu ideile și idealurile cele mai înalte ale concepției despre lume și viață. Diferitele sisteme de filozofie din străinătate n'au putut să nu afle aderenți și între intelectualii noștri. Adeseori găsim între noi combatanți filozofici cu pretențioase aiere de savanți, cari cu dialectica lor frapantă, împrumutată din te miri ce autor străin, își exercită opera lor distructivă față de toate victimele, ce le ies în cale. Opera lor este pur distructivă, căci în locul concepțiilor nimicite prin săgețile veninoase ale argumentelor lor, de obicei nu sunt în stare a oferi ceva pozitiv. Nu filozofia în sine este păgubitoare, ci numai filozofia ușuratică și neserioasă, care fără scrupul și cu tonul celui mai autoritar dogmatism își dă în vileag învățăturile.

Din momentul când aceste filozofeme au devenit factori, cari determină viața noastră trebuie să le discutăm; trebuie să constatăm în mod cu totul obiectiv ce este și ce poate să presteze adevărata filozofie.

Nu doar că am voi să îndrumăm o nouă filozofie

a neamului românesc. Așa ceva ar fi cu neputință și cine ar voi să o facă cu toate acestea, ar săvârși nu numai un act de mândrie provocatoare, ci și un atentat la adresa sufletului, în care trăiește un neam întreg. Credințele religioase și principiile de viață, pe cari un popor le acumulează pe baza unei experiențe îndelungate, sunt comoriile lui cele mai prețioase; ele îi sunt ingerii cei buni, cari îi procură mângâiere și îi îndulcesc viața întrețesută cu atâtea neajunsuri și amărăciuni. Numai acela ar putea să se atingă nepedepsit de această comoară, care s'ar simți în stare a o înlocui astfel, ca posesorul ei să nu suferă nici o pierdere. Unde este însă acea minte cuprinzătoare, care să creeze ceva nou și mai durabil decât înțelepciunea profundă și sănătoasă a unui popor întreg? Unde sunt filozofii cei mari și străluciți? Toți au dispărut de pe firmamentul omenimei întocmai ca niște comete, despre cari numai cronicile neaccesibile mulțimii ne mai vorbesc. Sufletul poporului însă — acest filozof anonim — este singurul, care produce învățături trainice, el este singurul, din care, ca dintr'un izvor nesecat se revarsă apa cea vie a înțelepciunii, singurul care asemenea stelelor fixe, răspândește lumină clară și netulburată. Dacă din când în când se ivește câte un filozof, care propagă un mănunchiu de adevăruri netrecătoare, aceasta înseamnă, că el a știut să se coboare până la izvorul cel limpede, care în mod înconștient și supraindividual se manifestează în filozofia poporului, că el a fost în stare a servi drept organ de revelațiune a unui principiu mai înalt. Geniul, pe care-l atribuim oamenilor aleși, nu este decât numirea pentru acest principiu superior. Ceeace ne descoperă geniul, este glasul curat al omeniei, dreptăcea el află totdeauna răsunset în oameni.

Nu e mirare deci, că poporul rămâne conservativ în concepțiile lui, pentrucă ele sunt produse de trebuințele naturale ale ființei sale și ele îi completează viața sufletească sbuciumată prin asperitățile întâmpinate zi de zi, la acea unitate armonică, pe care o constată și o invidiază toți membrii clasei de sus, imbuibați de falșitate și rafinerie. Nu numai frumusețea naturii ne produce la țară liniștea sufletească și recreațiunea pe care zădarnic o căutăm în viața de oraș, ci înainte de toate moravurile și atmosfera sufletească în care trăesc țărani. Raiul lor sufletesc ne face și pe noi mai buni, ne ridică într'o stare, pe care până atunci nu o cunoscusem, ne face parte de plăceri, de cari nu am mai gustat.

Dacă îi răpești unui popor acele elemente de viață spirituală, el atunci ș'ar pierde rostul existenței, ar luă înfățișarea atâtor naufragiați spirituali, cari nu mai dau de limanul mântuirii.

De ce n'a isbutit încă nici un filozof să creeze o societate măcar cât de restrânsă, care să trăiască exclusiv pe baza principiilor filozofiei sale? De ce nu s'a putut realiză statul platonice măcar și numai în cadrul restrâns al Platonopoliei proiectate de Plotin? Sigur din cauza, că nici platonismul și nici una din celelalte sisteme filozofice, câte s'au perândat până în ziua de azi, nu a fost în stare să servească drept

surogat pentru concepțiile despre lume și viață a popoarelor. Ele n'au fost în stare să rezolve în mod definitiv nici măcar o singură problemă, fie teoretică, fie practică, necum să dea răspunsuri la mulțimea cea mare de enigme între cari își duce omul viața.

De bună seamă filozofia poporului este simplă și naivă, însă în simplitatea ei corăspunde cerințelor sufletului și a vieții omenești în genere. Rămânând aceste din urmă constante, își păstrează și filozofia poporului eficacitatea pentru toate timpurile.

Nu de aceasta voim să ne ocupăm, ci scrisul nostru este adresat aceluia, cari fie prin ocupațiuni științifice, fie prin meditații au abandonat acea comoră și caută a o înlocui prin diferite filozofeme, pe cari cu un nume colectiv le numim filozofie științifică în opoziție cu cea populară, sau și filozofie în înțelesul mai strâns al cuvântului.

Filozofia în sensul acesta a fost totdeauna obiectul preocupărilor celor puțini, a aceluia, cari au voit să obțină o pătrundere rațională a tuturor enigmelor. Lucrurile pe cari alții le aflau în toată ordinea, filozofii le-au prezentat ca probleme, a căror rezolvare avea să se dea în așa fel, ca ea să mulțumească mințea și inima deopotrivă.

Pe când filozofia populară există de când cel dintâiu om a început să-și dea seama despre rostul vieții sale și despre natura obiectelor ce-l înconjură, această din urmă s'a ivit într-un timp relativ foarte târziu, adică deodată cu primele încercări de pătrundere științifică a diferitelor fenomene ș. a. mai înainte a celor din natura exterioară, cari prin varietatea, măreția și frumusețea lor au absorbit aproape întreaga atențiune a oamenilor, iar mai apoi și a celor din interiorul omului, adică a fenomenelor conștiinței, pe cari le cunoaștem prin introspecțiune în noi înșine.

Filozofia a cuprins întru început toate științele. La sânul ei s'au întărit aceste, iară când au ajuns un grad oarecare de dezvoltare, rând pe rând, s'au separat, constituindu-se în științe particulare, de sine stătătoare. Astăzi diferențierea aceasta a ajuns așa de departe, încât nu mai există un teren care să nu fie cultivat de o știință oarecare particulară. Me întrebăm deci, cu ce se mai ocupă filozofia, dacă ea nu mai are un teren de cercetare de sine stătător? În felul cum se răspunde la această întrebare, se determină și noțiunea filozofiei.

Dr. P. Roșca.

Istorie.

Audiențe românești la Țarii Rusiei în veacul XVII.

În limbajul consilierilor dela „biroul ambasadorilor” — care eră ministeriul de externe al Rușilor — a fi primit în audiență de către Țarul rusesc, se cheamă „a vedeă ochii” sau „fața prealuminată a Țarului”.

Fericirea aceasta „de a vedeă ochii Țarului” a avut-

în veacul XVII un mare număr de Români, din Moldova și Muntenia și vre-o câțiva din Ardealul nostru. Atotputernicul stăpânitor al Rusiei nu-și ascundeă atunci „fața” dinaintea supușilor săi, ci știă să atragă la sine și să mângâie pe toți creștinii răsăriteni, cari acasă la ei nu prea aveau parte de bucurie. De aceea îndrăseacă să scrie Varlaam, cărturariul Mitropolit al Moldovei către Țarul Mihail Feodorovici că „prin lucrarea Atotputernicului Dumnezeu și prin bunătatea lui nespūsă, Vi s'a dăruit mai aleasă decât altora înțelepciune și în Hristos cucernicie, care se aude în toată lumea” și cu alt prilej „că nu numai pe noi ne-ai atras spre casa iubirii și binefacerii Maieștiții Împărăției Voastre, ci mai ales harul lui Dumnezeu a așezat împărăția Maieștiții Voastre între împărați și cneji spre a fi în cele din urmă ocrotitorul și apărătorul bunei credinți, răscumpărătorul robilor, mângâitorul celor ce sufer în mizerie și ziditorul bunei credinți, mărirea și lauda pravoslavnicilor, ochiul luminat al bisericii răsăritene, milostenia nesecată a celor, ce cer”.

În aceste clare cuvinte ale luminatului ierarh moldovean ni se spune, ce-i îndemnă pe Români să plece la Curtea Țarului din Moscva, ce căutau și ce găseau ei acolo.

Documentele păstrate de Ruși cu multă îngrijire în arhivele lor ne dau bogate informații despre călătorii, cari mergeau în Rusia și ne descriu uneori și ceremoniile ce se făceau la audiențele acestor călători.

Strălucită a fost — de sigur — audiența, în care s'a înfățișat la Țarul Mihail Feodorovici în 4 Martie 1629 Arhimandritul moldovean Varlaam, Mitropolitul de mai târziu, în fruntea soliei lui Vodă Miron Barnovschi. Solia eră compusă din Medelniciul Pavel alui Ștefan Ureche, Cămărașul Cristofor Larionov și din trei boieri moldoveni: Teodor Ignatiev, Miculae Eustratiev și Paladie Ponovitoi. Arhimandritul mai avea pe lângă sine pe Cheliariul Teodosie, călugărul Teofan și pe ierodiaconul Petru. Toți au fost primiți deodată de Țarul, care și-a arătat toată bunăvoința față de ei și le-a împlinit toate cererile îngăduind să comande la pictorii din Moscva o seamă de icoane bisericești pentru nește mănăstiri clădite de Miron Barnovschi în Moldova. La audiență a predat solia moldoveană Țarului scrisorile lui Miron Barnovschi și alui Petru Movilă, Arhimandritul din Chișev.

Voevodul Miron Barnovschi scriind Țarului spune, că moștenind sceptrul Domniei și făcându-se Oblăduitorul Moldovei a urmat și pilda Domnilor de demult, cari au fost înainte de el luptători pentru adevărata ortodoxie și cari în semnul bunei lor credințe au umplut Moldova cu preafrumoase mănăstiri, cu cinstite și dreptmăritoare hramuri ale lui Dumnezeu. Drept aceea a ridicat și el mănăstirea Dragomirnei cu biserica în numele sf. Treimi, pe urmă a mai zidit din temelie două mănăstiri, una cu hramul Uspeniei, cealaltă cu hramul sf. George și a sf. Ioan cel Nou. Spre a împodobi deci aceste hramuri cu preafrumoase icoane din Moscva, răspândite pretutindeni, și-a trimis el solia sa în frunte cu Varlaam și cu boierul Pavel Ureche la Țarul.

Tânărul „voivodici” moldovean Petru Movilă, care eră arhimandrit în Lavra cea mare din Chiev încunosește pe Țar, că Voevodul Miron Barnovschi „rudă” sa, își trimite la Moscva solii cu scrisoare de închinare către Țarul, anume pe Arhimandritul său pe „Ieromonahul” (sic) Varlaam și pe boierul său pe Medelniciarul Pavel alui Stefan Ureche, cum și pe ceilalți călugări și mireni. Domnul lor le-a dispus a se închina mai ales preacinstiei haine a Mântuitorului Isus Hristos — din care o parte se păstrează în Moscva — și la moaștele sfinților, marilor făcători de minuni din Moscva și pe urmă să-i cumpere oarecari lucruri de lipsă, adică sfinte icoane și blânuiri vestite. Roagă deci pe Țarul și pe Patriarhul, să binevoiască a le îngădui să vadă prealuminata față împărătească, să se incline și să sărute sfânta haină a Domnului și să-și copieze „jitiile” sfinților din Moscva spre mărirea lui Dumnezeu și a sfinților plăcuți lui și spre lauda și mângăierea neamului ortodox rusesc înaintea celorlalte neamuri. Pentru această binefacere Domnul Dumnezeu atodăruiitorul să-l binecuvinteze pe Țarul împreună cu părintele său trupesc, Patriarhul Filaret, cu prealuminata soție și copiii lor.

La audiența aceasta a prezentat solia moldoveană și darurile, ce le-a adus. Pentru Țar: o parte din moaștele sf. marelui mucenic Iacov din Persia în chipot de argint aurit și pecetluit, apoi două „zlotoglave” (?), două covoare de Jamsc și două arcuți turcești, iar pentru Patriarh două „zlotoglave” și două covoare de Jamsc. În schimb ei au primit dela Țarul pentru Domnul lor patru soroace de samur, două în preț de câte 50 de ruble și două de câte 30. Arhimandritul Varlaam a primit trei soroace de samur, unul de 30 ruble, două de câte 25 ruble. Boierul Pavel Ureche trei soroace, unul de 30 și două în preț de câte 20 ruble.

Solia s'a mai prezentat odată în audiență la Țar la începutul lui Aprilie când boierul Ureche și cu ceilalți mireni au plecat acasă, rămânând în Moscva singur Varlaam cu călugării lui.

În vara anului 1645 întâlnim în Moscva un arhieru de al nostru. E Mitropolitul Iorest, care fiind ascultat în biroul ambasadiorilor a spus „că a fost Mitropolit în Țara ungiurească, în Bălgrad și din cetatea aceea l-au alungat Ungurii pentru credința pravoslavnică și creștinească și i-au făcut multe năcazuri. A venit pe urmă în Moldova, la Vasile Vodă împreună cu nepotul său și Vasile Vodă l-a oprit în mânăstirea Putnei, unde sunt acum 30 de frați. De aici a plecat să se incline Maiestății Sale, Țarului din Moscva”.

Mitropolitul Iorest a fost primit în audiență de Țar în 26 August, când i-a prezentat moaștele sf. Dumitru din Tesalonichi. A primit și el dela Țar darurile obișnuite, adică o cupă de argint aurită, 12 „arșine” de camohă, un soroc de soboli, iar în bani 30 de ruble.

Cu mult mai însemnate sunt audiențele altui Mitropolit ardelean, ale lui Sava Brancovici care merse în anul 1668 la Moscva cu o frumoașă suită din care făceau parte un arhidiacon Ioan, un diacon Stoica, fratele său George, doi nepoți și alți șase oameni.

El a fost primit de mai multeori în audiență de către Țarul Alexie Mihailovici. Ni s'a păstrat și descrierea completă a celei dintâi audiențe, care a avut-o celebrul Mitropolit ardelean în 31 Maiu la Țarul rusesc.

La audiențele aceste eră obiceiul, ca să-i introducă pe cei ce voiau să se prezinte Țarului un consilier dela biroul ambasadiorilor, care aveă să vorbească tot, atât în numele Țarului, cât și în numele celorce se prezentau la audiență. Pe Sava și pe soții lui i-a condus și i-a prezentat Logofătul Gherasim Dochturov. După ce a apărut Țarul cu suita sa în sala de audiență și s'a așezat pe tronul împărătesc, Gherasim Dochturov făcând un semn și pășind înainte s'a închinat cu adânc respect înaintea Țarului și a zis:

„Alexie Mihailovici, Mare Domn, Țar și Mare Cneaz, singur stăpânitor a toată Rusia Mare, Mică și Albă, Ți-se închină Ție, Marelui Domn, Mitropolitul Sava din Bălgradul Ardealului”.

Aiți Mitropolitul și cu suita sa a făcut un adânc compliment înaintea Țarului. După aceea Dochturov urmă a spune mai departe:

„Și V'a adus Vouă, Marelui Domn, Mitropolitul, chipul sfânt al de viață făcătoarei Treimi, încadrat cu argint, o cruce de lemn în cadru de argint cu diamante, o panaghie tăiată din chiparos, încadrată în aur, cu petrii scumpe și rubine, două cruci tăiate din lemn de cedru”.

Țarul a dispus atunci Mitropolitului a-i aduce lucrurile sfinte și primindu-le dela el și-a făcut semnul crucii înaintea lor, ca mai pe urmă să poruncească a le da diacilor dela vistierie. Pe urmă a dat Mitropolitul Țarului scrisorile ce le aveă la el. Țarul le-a primit și a „binevoit” a-și întinde mâna spre sărutare Mitropolitului și soților lui, întrebând totodată pe Mitropolit de sănătate. Sava a răspuns închinându-se și cerând dania sau milostenia Domnului rusesc. După ce a mai întregat și de sănătatea Principelui Apafi Țarul a dispus Logofătului Dochturov a spune Mitropolitului ce danie capătă. Și Dochturov închinându-se din nou a zis:

„Mitropolitule Sava! Marele Domn, Țar și Marele Cneaz Alexie Mihailovici, singur stăpânitor a toată Rusia Mare și Mică și Albă și oblăduitorul altor multe țări și împărății răsăritene, apusene și ale Nordului, Te miluește cu dania Maiestății Sale împărătești: O cupă de argint aurită, cu acoperemânt, o stofă de camohă, un soroc de soboli și bani 30 de ruble. Și pe voi toți soți și slugi, Vă miluește Maiestatea Sa împărătească cu darul său”.

În sfârșit după ce s'a spus Mitropolitului și soților săi cinstea de mâncare, ce o primesc în loc de masă la Țarul, au fost dimși la cartirul lor.

Scrisorile amintite mai sus se află toate în copiile, cari le-au luat atunci la biroul ambasadiorilor. Una e dela „craiul” Mihail Apafi al Ardealului, alta e dela regele Poloniei Ian Kasimir și a treia e dela Mitropolitul din Chiev Iov Boreșchi. Cele două dintâi sunt mai importante.

Mihail Apafi recomandă din Bistrița în 18 Ianuarie 1668 pe Sava Brancovici „cinstitul episcop” al biseri-

cilor de legea grecească din Ardeal, care a plecat să ceară milostenie pentru trebuințele bisericii sale. Cu această ocazie salută și aduce urările sale de bine Țarului Alexie Mihailovici și casei sale.

Regele Poloniei Ioan Kasimir spune în scrisoarea sa, că s'a rugat de el cinstitul părinte Sava Brancovici, Mitropolitul Ardealului, să-i îngăduie a trece liber prin țara lui și să intervină pentru el la Țarul, cece a fost inclinat a o face cu atât mai ales, că știe foarte bine, cu câtă înăscută bunăvoință și râvnă spre lauda lui Dumnezeu obișnuiește Țarul a primi „persoanele duhovnicești”. Nici nu se îndoiește prin urmare, că și Mitropolitul Sava Brancovici, care a întreprins un drum așa de lung pentru zidirea bisericilor lui Dumnezeu în țara Ardealului, va primi cele dorite în cererile și în rugarea sa.

Atât la audiența aceasta, cât și la cele următoare Sava a făcut cea mai bună impresie asupra Țarului așa, că a izbutit să-și câștige grația acestuia.

În 2 August a fost primit din nou în audiență, când a primit 200 de ruble drept milostenie, iar în 4 August i s'a dat răspunsul pentru principele Mihail Apafi. În 25 August i s'a dat un hrisov de danie, ca să poată veni în Rusia pentru milostenie tot la șapte ani. Astfel de hrisoave dintre toate mânăstirile românești nu au primit decât două, cea din Galata și cea din Coșulea, pentru că nu obișnuiau a se da decât aceluia, cari au fost câștigat deosebita grație a Țarului răsesc.

Un savant rus Maicov spune, că Sava intru atât a plăcut Țarului, că acesta a dispus să se facă pentru el o frumoasă mitră arhierască. Și când în 28 August, i s'a dat și pasaportul de plecare, Țarul a dispus spre deosebita cinste a lui Sava, lui Bogdan Trusov, Căpitanul Streljiților (a gardei personale a Țarului) din Moscva, să-l petreacă până în Smolensk ca pri-stav.

Afară de acei amintiri aici s'au mai învrednicit „a vedea ochii” Țarului și alți Români așa, că în anul 1700 putea Mitropolitul Teodosie al Ungrovlahiei să roage pe Țarul Rusiei „să nu uite” neamul ortodox „nici să nu-l respingă, nici să-l lase până în sfârșit în acele năpraznice suferinți și năcazuri ale lui, ci să-l ridice, ca pe un căzut, căci nemăsurata bunătate și neajunsa înțelepciune a lui Dumnezeu l-a ales și l-a așezat de cel mai mare și mai puternic Țar și Monarh al acelei mari și întinse împărății, de căpetenie și corifeul cel mai înalt a tot neamul drept-măritor: spre care privesc toți ochii și după Dumnezeu caută la el, Marele Domn, nădăjduiesc în el și dela el așteaptă toți mântuire și mângâiere.”¹⁾

De fapt în veacul următor a venit pentru Românii ardeleni un fel de „mântuire” și „mângâiere” dela Ruși, pentru frații din cele două țări însă mângâierea aceasta a fost foarte amară.

Dr. Silviu Dragomir.

¹⁾ Știrile cuprinse în acest articol se întemeiază toate pe documente scoase din Arhiva Ministeriului de externe din Moscva, pe cari le voiu publică într'un studiu special.

Științe naturale.

Cuib de rândunică.

Vrei o căsnicie fericită, pomenește-te de dimineață! Uită-te la rândunică, care toată vieța trăește primele luni de miere!

Când iarba începe să lăcrimeze rouă și apare roșăța la răsărit, cu șorțul alb de jupăneasă ies și rândunelele din cuib și soții chiar dacă ar fi fost mai mulți ani împreună, încep îngânările și ciripiturile primelor luni de căsnicie.

Căți o întrec în cântece! Fără să amintim măestrul măestrilor celor aripați: privighitoarea la al cărei titlu se simt măgulite și cele mai mari cântărețe ale noastre. Și să pot simți, căci nime nu va putea spune un cântec mai măestrut și mai înfocat decât ea, poetul iubirii între paseri. O întrece ciocărlia care picurându-și cântecul urcă voioasă și sprintară înălțimile cerului și stând pe loc ca o candelă atârnată între pământ și cer spune întreții lumi de desuțul ei secretele luncii înflorite cu ușurătatea cu care spun femeile secretele încredințate lor. O întrece chiar și îngâmfatul și cochetul cuc, care dacă nu-și strigă numele cu îngâmfare din ascunzăturile lui de pe vârful rămurelor și-l spune cu cochetăria înăscută a acelora, cari toată vieța și-o petrec în cântece și jocuri în casele altora, căci acest căvaler din „societatea bună” a celor în-aripeate, întocmai ca și cavalerii noștri, până-i frunza lînereă, e sărbătoritul tuturor jourfixelor, are intrare în toate casele, nu are lipsă de jugul unei vieți familiare și ouăte și le depune în cuibul altor paseri; așa scutit de grijile vieții, cochet și sprinten, o duce în cântece și jocuri și își strigă numele când cu îngâmfarea, când cu cochetăria cavalerului. Dar când frunza e bătrână nice cucu n'oi mai mână; el, care cântă în toate locurile pofțit sau nepofțit, amarește, parecă i s'ar fi stricat glasul de multe chefuri.

Întocmai ca la oameni și la paseri în glasul lor e exprimat caracterul. Îndrăgostitul cântă altfel decât îngâmfatul și cochetul sau unul nepăsător de ziua de azi și ușuratic și risipitor pentru ziua de mâne cum e ciocărlia, care puțin practică și nehotărâtă cum este, se duce dela noi toamna târziu când zăpada acopere pământul și vine înapoi de multeori prin Februarie, când zăpada încă nu s'a dus, de o vezi pe marginile drumurilor cerșind milă. Cine va aștepta ca rândunica, care trăește vieța ei întreagă bucuriile primelor luni de căsnicie, să cânte altfel de cântec decât ciripiturile ei de laudă a vieții casnice cu glumele și gugulirile noilor căsătorii? Când o vezi de dimineață pe un par uscat, mișcându-și aripiorele cu capul întins în cântecul adresat perechii sale zice cam următoarele cuvinte redată în traducere liberă:

„Ce bine am durmit, dragul meu, în cuibul acesta făcut de tine. Păcat că eu ți-am ajutat prea puțin la facerea lui. Cum l-ai căpțușit de călduros! Puii noștri vor trăi în el ca puii de împărați. Câtă fericire când va fi plin și-ți vor deschide gurițele aurii și tu și eu le vom căra fluturi și tot ce vom prinde în sbor.

— Fericirea zilelor viitoare — răspunde el — nu trebuie să amuțească pe cea de astăzi. Dă-mi voie să spun însă că la cuib tu ai lucrat cel puțin atât cât am lucrat și eu. Tu ai dus primadată pământ și l-ai pus la strașina casei și poate acum îți pot mărturisi adevărul: eu știam că pământul l-ai cărat cu gura și duceam și eu ca să pot sărută locul gurii tale. Tu știi cum luăm noi tina de pe marginea bălților și o amestecăm cu saliva noastră. Tina e tină oriunde am pune-o, dar amestecată cu parfumul gurii tale e ceva dumnezeiesc. Sărutat de tine, de saliva ta, praful drumurilor, încântat că tu l-ai ținut în gură, se încheagă de nu se mai desparte nici după ce uscat, până când celalalt praf neafins de tine se duce în toate părțile lumii cum îl bat vânturile. Al tău e meritul că avem azi un cuib, tu mi-ai dat îndemnul, puterea de muncă, eu am meritul că te-am ascultat.

— Se vede că nu ți-s dragă, că numai interesul te-a legat de mine, puteai să alegi pe alta mai bogată și mai frumoasă, și dacă nu-ți place să nu te fi legat, dar nu să zici guriță când gura mi-e așa mare; te asigur, puii i-aș putea hrăni singură, și de mă crezi săracă, că gura mi-e prea mică, mi-e aripa lungă și mare și o voi purta cu suflet când am de ce să o port. Nu va scăpa de dinaintea mea nici o insectă și puii, oricât de mulți să fie, nu vor pieri de foame chiar dacă n'ai fi tu.

— O zestre, bogăție mai mare nu mi-am dorit vreodată. La noi nu-i ca la oameni, noi fiecare trăim pentru pui. În ei e tot viitorul nostru și dacă e adevărat că de dragul tău am făcut cuibul, nu mai puțin și adevărat că mă gândeam și la ceiea vor să vie. Știu că ei vor sămăna cu tine și cu mine, cu mama și cu tatăl lor. Cu calitățile ce le dăm noi ca moștenire vor trăi în întreaga lor viață. Noi vom muri dar nu de tot. O mică particică din mine va rămâne împreună cu o parte din tine și se va continua în puil nostru atunci când noi vom fi de mult țărână. Nu mi-e tot una cine e mama puilor mei. Și dacă te-am ales pe tine nu e doar, că altele nu mi-ar fi venit în cale, dar la tine am găsit mai multe calități și calitățile tale vor altoi pe ale mele în puil nostru. De o mie de ori dacă ar trebui să mă duc pe zi după hrană puilor o fac cu plăcere și oricâte nevoi ar veni le întimpin ușor dacă aș ști că puil mei vor sămăna cu tine. Ce le putem da noi puilor decât puterea să poată trăi în lume? Uite oamenii sunt mai nefericiți decât noi: își adună și pentru timpul când puil lor sunt mari; și ei încă nu pot adună cât pot prăpădi puil. Ei au atâtea considerații la căsătorie, noi nu ne facem atâtea gânduri, ne îngrijim ca puil să moștească puterea de a trăi cinstit în lume. De am vedea numai pușorii mari și toate vor fi bune!

— Vrei puil mari, vrei să te scapi de mine. Calitățile ce mi le vezi azi, când am sosit aproape de locul nașterii, nu mi le-ai văzut și atunci când eram în locul căldurilor de sud? Eu mă cugetam și atunci la tine și cu viața în fetelul bine crescut, am cercat să mă apropiu de tine iar tu nu aveai nici grija mea și acum îmi spui poliilogii de acestea. Ce meșteri

sunteți voi bărbații! Poate și acum te gândești ce bine ar fi de m'aș scăpa de tine!

— Dragă rândunică, nu am fost tot cu tine și în țara căldurilor și dacă câteodată făceam pe supăratul nu ești tu vinovată? Eram pe lângă tine dar te ferai de mine de teama, ca valorile apelor mari peste cari trecem, te pot lăsa văduvă și ne purtai cu vorba pe doi sau pe trei inși, dintre cari unul bietul sub ochii mei și-a găsit sfârșitul în gura neagră a valurilor.

— Ei las povestea tristă!

— Mai ții și acum la el?

— De morți te temi?"

Și cu aripele se prind de undele vântului de dimineață.

Gugulirile cântecelor de dimineață incetează îndată ce lumină din răsărit trezește lumea celor cu patru aripi, căci atunci încep grijile zilei și trebuie să caute de ale hranei. Cuibul lipit de strașina casii boltit ca oricare leagăn așteaptă gol împlinirea visurilor făurite până când a fost zidit. Zidit din țărână s'ar dărâma ca vestita clădire a lui Manole, dar întocmai ca și în mănăstirea lui Negru Vodă au pus și ele ceva din corpul lor. Țărâna au amestecat-o cu salivă, care pe la începutul lui Maiu e mai cleioasă decât oricând și cu ea lipesc firicelele de praf traversate altcum și de firicele de fân. Se vede, ele cunoșteau înaintea noastră principiul betonului înarmat. Firicelele de fân suportă tensiunea, țărâna încheiată presiunea.

Dar cuibul nu stă mult timp gol; ca oricare leagăn, dacă e cumpărat odată e semn că nu peste mult va avea și locuitori. Îndată ce are o bogăție de 5—6 ouă albe, ici-colo pătate cu puncte ruginii și violete, cuibul în decurs de două săptămâni e totdeauna păzit de cineva, mai ales de femeieșcă, iar mai apoi de gălăgia celor ce nu mai pot fi săturați oricât de mare ar fi gura care le prinde și aduce hrana acasă.

Victor Stanciu.

Literatură.

După zece ani.

Porniam atunci în lume pentru întâia oară, cu un geamantan plin de iluzii. Eră mărișor geamantanul, ce e drept, și plin-plinuț, dar totuși ni se părea, că prea e... ușor.

Dasem la „Petru Maior” peste numărul prim al unei reviste scoase dacă nu mă înșel, de universitarii din Viena. Probabil acesta a fost cel dintâi impuls, dar eu cred că mai mult înrudirea sufletească a unor tineri vizionari, cari simțiau, că au ceva de spus, ceva ce se sbate undeva în adâncul sufletului, cerând, cu sfială și neîncredere încă, haina cuvântului.

Eram sfâșiați pe atunci în două tabere mari — istoria se repetă neîntrerupt — deoparte băeții cu parale și cu pantalonii călcați comme il faut, de cealaltă băeții de țărani și de preoți, alcătuiind o lume a parte, cu gândul de a săvârși și noi ceva pentru marea mul-

țime a muncitorimii, ce se sbate în mizerie și în întunec. Eram, cum ar zice Lăpușneanu, prostimea, fără de a avea însă avantajul să fim și „mulți”.

Eram mai puțini și din câți eram atunci, constat cu mâhnire, că rând pe rând dispărea câte unul și că atâți de mult lipsesc azi „din mândra noastră ceată...”

Ce vreți? La douăzeci și unul de ani, toată lumea se simțeste ca ridicată în slavă, îmbătăată de propria ei mâhnire. Eră așa de frumoasă lumea, la vârsta aceea, eră atata poezie în tot ce ne împrejmuiă, încât nu eră nevoie decât să-ți întinzi mâna... să-ți inmoi condeiul în călimară și să-l lași apoi să o ia rasna, împins de puterea aceea de vrajă, ce se desprinde din sufletul tău, ca dintr'un izvor ce isbucnește cu putere elementară, despărând scoarța apăsătoare a lutului.

Vorba e, însă, că nu tot ce zboară se mănâncă și nu-i tot aur ce scilipește! Dela o vreme, când cum-păna judecății începe a apăsa mai greu în talgerul ei, stai și te socoți, dacă e măcar un dram de talent în scrisul tău, dacă are un sens bătaia ta insistată la porțile zăvorâte ale Parnasului. Și cum simțul practic al vieții îți se deșteaptă tot mai mult — deodată cu anii de tinereță nebnatică — începi a te convinge, că e lucru mult mai cuminte, să lași în sarcina altora îndeletnicirile aceste ingrate, iar tu să-ți vezi frumusețel de rigoroaze, de o parte... bună, de un fotoliu în direcțiunea unei bănci mari... de un jeț de frunțăș...

Și așa se imprăștie prietenii deodată, ca pui de potârniche.

Cei rămași în urmă își strâng șirurile rărîte și pleacă înainte, călăuziți de licărirea unei scântei dumnezeiești, în care se încred.

Și iată, că maestrul Caragiale, le spune ironic, potrividu-și ochelarii și ridicând, în semn de mustrare, degetul arătător dela mâna dreaptă:

„Măi băeți! Nu care cumva să vă închipuiți, că e o mare fericire să ai talent! Talentul e, de sigur o binecuvântare pentru omnire, dar pentru cel ce-l poartă în suflet e o mare povară, poate chiar o nenorocire... Omenirea țintește spre bine — și îl realizează; oamenii de talent țintesc spre mai bine!... Luptă o viață întreagă pentru acest mai bine, bine știind, că nu-l vor ajunge niciodată. Pe urma lor vin alții și alții, muncind și sucombând în drumul spre culmea, la care omenirea nu se va ridica niciodată! Ei au arătat drumul spre culme... și ceilalți vin încet-încet pe urmele lor, adunând fărâmele și fărâmele aceste sunt hrana sufletească a omenirii — de magna mensa Homeri...”

Nenea Iancu a rămas cu degetul ridicat în semn de mustrare, ca un arhanghel sever, ce stă de pază, cu sabie de flacări, la poarta Artei.

După zece ani de muncă, răsfoiesc colecțiile vechi, recetând articole uitate, zâmbind sub povara amintirilor ce mă împresoară.

Auch ich war ein Jüngling... spune revista chiar în numărul dintâi.

A trecut multă vreme de atunci și apă multă s'a scurs de atunci pe Murăș, în vreme-ce revista a în-

ghiiț în mii și mii de pagini gânduri ce ne-au frământat un deceniu.

Nelcrederea și zâmbetul ironic al multora s'a risipit de atunci, și multe condeie ale frunțășilor literați de dincolo au împodobit coloanele „Luceafărului” cu strălucirea numelui și a minții lor de aur.

Astăzi, când revista îmbracă haină nouă săptămânală, avem și noi un prilej de bucurie, la gândul, că scrisul nostru n'a fost zadarnic și că publicul celor știe să sprijinească o nizuință culturală, care e tot așa de necesară la noi, ca hrana zilnică.

Al. Ciura.

Arta.

Madonele florentine ale lui Raffael.

Cât de darnic și cât de milostiv e câteodată ceriul! Unui singur om îi hărăzește toate comorile și toate darurile sale, pe cari vreme îndelungată le-a risipit între atâția muritori. Raffaello di Giovanni Santi (1483—1520) a fost de bunăseamă unul dintre cei ocrotiți de milostivenia ceriului. Natura l-a înzestrat, pelângă bunătaatea și smerenia, care fermecă și robii, și cu un talent ce strălucește și astăzi în istoria frumuseții create de sufletul omenesc. Cam cu aceste cuvinte începe Giorgio Vasari — vestitul istoriograf din secolul al 16-lea, care a descris istoria picturii dela Cimabue până în zilele lui — povestirea vieții nemuritorului pictor Raffael din epoca renașterii.

Dacă cerul i-a împodobit sufletul lui Raffael cu atâtea daruri, apoi desigur că nu i-a rămas nici el dator, căci aproape joată bogăția talentului său a cheltuit-o pentru a înveșnici în cele mai desăvârșite forme artistice pe ceice stăpânesc împărăția credinții creștine. El a coborât cerul pe pământ, făcându-l nemuritor; el a venit ca un al doilea Messia, care a propovăduit și întărit credința, îmbrăcându-o în haina dănuitoare a colorilor și lăsându-o ca moștenire artistică tuturor veacurilor. Credința vremii sale, intrupată în creațiunile lui, va rămâne pururea tânără și va fi în totdeauna admirată. Credința veacului de mijloc va trăi în opera lui Raffael, cum trăiește cultul păgân al Grecilor în operele artiștilor Phidias și Praxitel. Pictura lui, ca a tuturor artiștilor mari, va avea o viață fără bătrânețe, oricâte scăderi caută și vor căuta să-i găsească criticii de artă. Mai ales Madonele lui Raffael, pe cari le-a zugrăvit cu atata dragoste și cu atata gingășie cât a trăit, vor rămâne expresia cea mai înaltă a artei omenesci în acest gen. Madone au zugrăvit mulți artiști și înainte și după el, dar nici unul nu l-a întrecut. Nimenea n'a reușit să înfățișeze pe Maica Precurată cu atata nevinovăție, sfințenie, demnitate și blândețe ca dânsul. Acest pictor cu chip de femeie și cu ochi visători se pare că într'adevăr s'a coborât din zările albastre ale ceriului pentru a arăta oamenilor bunătaatea și frumusețea Făcătoarei de minuni, căreia se închină cu cucernicie mai ales lumea din vremea lui Raffael.

Noutatea fermecătoare a Madonei lui Raffael e tendința lui de a le desbrăca tot mai mult din sfințenia și misticismul rece, în care le învăluiau antecesorii și contemporanii lui. Chiar și dânsul, când eră sub influința școlii din Umbria nu îndrăznește să le zugrăvească altfel. Numai după ce a ajuns în Florența, unde a studiat minunata tehnică și adâncă concepție a lui Lionardo și a învățat compoziție și anatomie dela Michelangelo, a început să facă din Madone mame ca toate mamele, încălzite de căldura vieții omenești, cari își iubesc copilul fără să arete că el e „intrupatul suflet de Mesia”. Raffael a dat vieță imaginii sfinte a Madonei, înzestrându-o cu însușiri omenești și coborându-o pe pământ. Cele mai multe Madone le-a zugrăvit Raffael în vremea cât a stat în Florența. Dela figurile simple ale Madonei cu copilul în brațe (Madonna del Granduca, Madonna Colonna, Madonna di casa Temp), cari seamănă tot mai mult cu burghezele italiene, a trecut la o compoziție nouă, zugrăvind pe Maria cu doi copii, Isus și Ioan, în forma unui triunghi. În aceste tablouri figura Mariei e întreagă și poate mai credincios zugrăvită. Dintre aceste tablouri face parte și Frumoasa grădinăreasă („La belle Jardinière”) din Louvre, pe care o reproducem în acest număr. E cea mai frumoasă dintre Madonele florentine ale lui Raffael, pe care în plasticitate o întrece poate numai Madonna della Sedia, care, deși pictată la Roma, e vădit concepută sub influința școlii florentine. Maria șede încunjurată de verdeață în perspectiva unei regiuni încântătoare înșeninată de zările cerului albastru. Peisagiul din acest tablou e unul dintre cele mai bogate și mai amănunțit studiat. În fața Mariei sunt cei doi copii, Isus răzimat de genunchii maică-sa, care-l înfășoară în priviri de dragoste, iar Ioan cu o cruciuliță de trești în mână ingenunche înaintea Mântuitorului. Din fața acestui din urmă se întrezărește parcă profeția patimilor ce le va îndură fiul Mariei. Figura lui Isus e cea mai frumoasă figură de copil pe care a zugrăvit-o Raffael. Iar Maria e o frumusețe cu adevărat dumnezeiască.

Despre o asemenea Madonă a putut scrie Eminescu în tinerețele sale:

Și-a creat pe pânză goală pe Madonna-Dumnezeu,
Cu diademă de stele, cu surisul blând, vergin,
Fața pală 'n raze blonde, chip de inger, dar femeie,
Căci femeia-i prototipul ingerilor din senin.

Oct. C. Tăslăuanu.

Însemnări.

Reorganizarea revistei noastre. După cum s'a vestit și în numărul trecut „Luceafărul”, începând cu acest număr, apare sub îngrijirea unui comitet de redacție ai cărui membri sunt următorii: Directorul Octavian Goga, I. Agârbiceanu, Dr. Tiberiu Brediceanu, Dr. Constantin Bucșan, Al. Ciura, Dr. Silviu Dragomir, I. Enescu, Aurel Esca, Dr. Onisifor

Ghibu, Dr. Ioan Lupăș, Gh. Popp, Dr. Pavel Roșca, V. Stanciu, Laxar Triteanu și redactorul Oct. C. Tăslăuanu. Membrii acestui comitet au fost aleși dintre colaboratorii revistei, cari fiind cu locuința în Sibiu sau în apropiere, pot contribui mai mult la supravegherea ei. Doaceea nu s'au introdus în comitet număroșii sprijinitori externi ai „Luceafărului” — din a căror contribuție de muncă se va susține revista și al căror nume se găsește în lista colaboratorilor. Ne urmărind alt scop decât o propagandă de idei, e firesc că și comitetul și colaboratorii nu pot fi priviți decât ca membri ai unei grupări de cărturari, cari și-au creat din această revistă un organ de expresiune pe seama preocupărilor lor intelectuale. Respectând principiul libertății de opinie, singura platformă a oricărei grupări literare, „Luceafărul” va căuta să fie în viitor o oglindă a curentelor de simțire și de idei cari frământă societatea noastră în prefacerea ei de astăzi. Firește, că prin introducerea discuțiilor politice în coloanele noastre, nu voim altceva decât să ne asigurăm libertatea de opinie și în fața manifestațiilor de acest fel, dorind a contribui după putință la lămurirea unor probleme de interes general. Ar fi o greșală deci, să se creadă, că prin această inovație revista „Luceafărul”, pierzându-și caracterul cultural, ar ținti la recrutarea de proxelizi pe seama unui nou partid politic cu intenția nemărturisită și cu registre de adreși. Rolul ei se mărginește la propaganda de idei, despre care cetitorul își poate face o părere chiar din acest număr al revistei. Dacă am dat totuș aceste lămuriri, am făcut-o pentru a împărtăși orice umbră de bunăvoință care se pot naște în zilele noastre turburi și pline de patimi.

✱

Vieța lui Andrei Șaguna. Revista de sociologie „Huszadik Század” din Budapesta scrie, sub acest titlu, o amănunțită dare de seamă despre monografia d-lui Dr. I. Lupăș: Mitropolitul Andrei baron de Șaguna. După ce rezumă complet cuprinsul cărții, aduce laude atât autorului cât și străduințelor culturale ale Românilor. „Opera profesorului Lupăș — scrie recensentul — e o lectură delicioasă, cu toate semnele unei rutine de scriitor și a unei drepte judecăți politice. A cetit cu mult folos pe Friedjung și e în stare a judeca evenimentele din punct de vedere european”. Pe urmă arată, ca o greșală a cărții, că se retac intimitățile din viața lui Șaguna, fără de cari nu putem înțelege de multeori motivele interne, cari au determinat la acțiune pe un asemenea om politic. „Asta e fără îndoială o mare scădere” — continuă recensentul, — care e, însă, recompensată prin multe calități. Trebuie să relevăm mai cu seamă tonul discret și distins al scriitorului, în care vorbește despre chestiunea naționalităților. O pildă vrednică de urmat din partea maghiarilor și nemaghiarilor. În judecăți în genere e compănit. Aceste par a rezultă mai mult din însuș subiectul, decât din opinia individuală a autorului. Stilul e necăutat, vioiu și cu întorsături. Dacă cetitorii unguri ar ști românește, desigur ar ceti cu mult folos și cu multă plăcere această carte”.

Recensentul de încheiere scrie următoarele adevăruri: „Ceice cred că maghiarizarea Românilor e o necesitate culturală, care va urmă delă sine, — dupăcum argumentă o foaie francmasonă — să arunce o privire comparativă asupra stării de astăzi și a celei înainte de 48 a celor trei naționalități din Ardeal. Cine ar putea contesta că distanța, care despărțea pe Români de Sași și Unguri în ce privește cultura și averea a scăzut? Iar această înaintare a Românilor și-a făcut din putere proprie, fără intervenția puterii de stat, ba de multeori chiar în butul acesteia, în vreme ce celelalte două naționalități au fost întotdeauna într-o situație privilegiată. Fără îndoială că a contribuit mult și Șaguna, care deși n'a fost concrescut cu Românilor, și-a dăruit cu o hotărâre marinimoasă energia bărbătească a celor, cari erau mai slabi și cari aveau mai mare lipsă de ajutorul lui”.

În același număr se apreciază și episcopul G. D. Teutsch, din prilejul biografiei sale scrisă de Friedrich Teutsch. Recensentul arată inferioritatea politică a acestui învățat față de Șaguna. Teutsch de câteori are de lucru cu miniștri și cu curtea din Viena își pierde capul și rămâne totdeauna zăpăcit. În vremea arhipăstoririi sale se și prăbușesc cele mai multe cetățui de apărare ale Sașilor: încetarea autonomiei Ardealului, prefacerea teritoriului privilegiat în comitate și influința puterii centrale asupra școalei și bisericii săsești. De atunci Sașii n'au înaintat nici în cele economice, întrucât industria și comerțul e cucerit tot mai mult de alții. Singura cetățui ce le-a mai rămas e proprietatea mijlocie dela state, care, însă, e mai mult inertă decât creatoare.

Ne mirăm că această revistă serioasă se ocupă și de caraghioasă reclamă a decadentului domn Emil Isac, care a răspândit vestea conferințelor din Cluj aranjate de d-sa. Păcat că revista d-lui Motru s'ine băngul acestor reclame...

§

Concertul societății „Carmen” în București. Societatea corală „Carmen” a intrat în al XI-lea an al existenței sale. E an de bucurie pentru ceice țin la cântecul românesc, pentru ceice doresc ca muzica neamului să pătrundă cât mai mult în sufletul iubitorilor de artă; la cel din urmă concert nu se mai găseau bilete cu o săptămână înainte. A fost trebuință astfel de un al doilea concert cu același program. E mult asta, când acum câțiva ani sala Ateneului eră cam goală la concertele de muzică românească. Directorul societății „Carmen” și maestrul conducător al corului, d-l D. Kiriac, a știut să desvăluie și să arate comorile neprețuite ale muzicii noastre, să atragă atenția asupra lor și să le dea locul ce-l meritau în spiritul publicului.

Concertul din ziua sfântului Andrei (30 Noemvrie), cu concursul orchestrei ministrului instrucției, al d-nei El. Locusteanu-Bonciu și al d-lor I. Băjenaru, I. Manolescu și I. T. Căpriță, a dat o seară delicioasă bucureștenilor participanți. În program, pe lângă muzică românească, bucăți clasice: grandiosul marș pentru cor mixt și orchestră din „Ruinele Atenei” de Beethoven, cântecul de vânătoare din capodopera „Cele patru anotimpuri” oratoriu de Fr. Haydn. „Răsunetul

din Ardeal” și „Peste deal” corurile mixte cu solo ale lui I. Vidu, au găsit o prea bună tovarășie în acompaniamentul orchestrei orânduit de eminentul profesor dela Conservator d-l Castaldi. Aer blând de Bănat, suspin de dor nefermuit, câte puțin voioșie trecătoare a unui suflet ce mai mult suferă, ușoară melancolie e muzica lui Vidu, acest maestru al cântecelor bănățene. Îți spune multe muzica lui clară, te lasă pierdut gândurilor și-ți mângâie ușor, nespud de delicat sensibilitatea. Vocea expresivă de adânc simț românesc a d-nei Locusteanu, omogeneitatea timbrului de mezosoprană, emisiunea îngrijită și nuanțarea amănunțită a părților de „solo”, au contribuit, în mare parte, la succesul bucăților lui Vidu. Corul și orchestra au mai executat „Valurile Dunării”, valsul atât de cunoscut și atât de duios în sinceritatea lui, de Ivanovici. A impresionat mult omagiul adus amintirii compozitorului ardelean, a plăcut interpretarea; s'a bisat. Și ultimul punct: „Pustiul” oda-simfonie a visătorului orientalist francez Félicien David; orientalist nu prin motive ci prin coloritul particular ce a știut să-l dea tuturor operelor sale. Oda-simfonie e compusă din 3 părți. Dintre fragmentele ce le alcătuiesc, în deosebi: Marșul caravanii, Furtuna în pustiul, Imnul nopții, Dansul almeelor, Reveria serii — aceasta de o rară poezie, — Cântecul mezuinului și Plecarea caravanii, sunt bucăți ticluite cu mare gingășie, cu adâncă putere descriptivă. D-l I. Manolescu, unul dintre cei mai talentați artiști dramatici români, a zis versurile odei cu o pătrundere și cu o căldură uimitoare. Prea puțin zic versurile ca Manolescu, poate doar poetul Cincinat Pavelescu... D-l I. Băjenaru, pe vremuri cel mai vestit tenor al nostru, s'a regăsit în vechile-i clipe ferice de odinioară, dând dulci senzații în „Imnul nopții”. D-l I. Căpriță, tenor leger, a cântat cu temperament și cu dexteritate partea mezuinului. Corul și-a arătat ce poate în toate punctele programului; de altfel e constituit în cea mai mare parte din artiști, mai puțin din diletanți. Expresie, nuanțări — poate, cum au mai spus-o și alții, ar fi trebuit doar o mai îngrijită articulare a cuvintelor — și mai ales o unitate desăvârșită a vocilor, fac din „Carmen” o ideală instituție corală. Orchestra, ca în totdeauna, excelent; și deasupra tuturor bagheta calmă și sigură a maestrului Kiriac. (I. B.)

§

Arta populară în Austria și Ungaria. În vremea din urmă se dă o atenție tot mai mare artei țărănești din Europa, a cărei studiere, până de curând, a fost neglijată aproape la toate popoarele culte. Cercetările din ultimele decenii au arătat, însă, că această artă ascunde comori prețioase pentru cunoașterea sufletului țărănesc și un bogat izvor de inspirație pentru arta decorativă a fiecărui neam. S'au început deci studiile și cercetările pretutindeni și se urmează și astăzi cu sârguință. În multe regiuni, mai ferite de evoluția capitalistă a vieții economice, înfloresc și astăzi industria și arta țărănească. În aceste regiuni se și pot culege cele mai multe obiecte de artă populară. Monarhia noastră nu e tocmai săracă în asemenea regiuni,

dupăcum dovedește și voluminosul număr din revista engleză „The Studio”, care închină vreo 300 pagini artei țărănești din Austria și Ungaria. Numărul are foarte multe planșe în colorii și simple, pe cari se reproduc diferite obiecte de artă țărănească dela toate neamurile din monarhie. Planșele sunt însoțite și de articole lămuritoare. Despre arta din Austria scrie directorul muzeului etnografic din Viena Dr. M. Haberlandt, despre Ungaria Aladár Kriesch-Körösfői, despre Sașii și Românii din Transilvania și despre Croația și Slavonia A. S. Levetus, corespondenta revistei „The Studio”, pe care am avut cinstea să o cunoaștem, când a vizitat „Muzeul Asociațiunii” din Sibiu. Mai vitreg suntem tratați noi Românii din Transilvania. Autoarea ne dă gata în 16 rânduri, în cari sunt și câteva neexactități. Reproduseri după țesăturile, cusăturile și sculpturile noastre în lemn — aceste din urmă după autoare, făcute de țigani — lipsesc cu totul. În schimb Sașii sunt privilegiați și aici. Românii din Bucovina sunt bine apreciați de d-l Haberlandt. Vina pentru ignorarea noastră o purtăm și noi, căci nu ne știm indelustul aprecia comorile ce le avem, adunându-le sistematic și păstrându-le într'un Muzeu.

✽

Oroarea de epitete. Nu e nici o mirare, că în urma tonului, care caracterizează la noi în timpul din urmă unele din discuțiile ziarelor politice, unde cuvintele: „smintit”, „mincinos”, „bandit” etc. sunt câteodată cele mai inocente expresii curente, în lumea noastră mai potolită a intrat o groază de epitete și unii cu drept cuvânt au început să confunde politica cu injurătura. Deaceea s'au găsit și între cetătorii noștri oameni, cari la vestea că „Luceafărul” va discuta de-aici înainte și chestiuni politice, au zâmbit amar, gândindu-se, că probabil a sosit vremea, ca și în coloanele acestei reviste, să se instăpânească maniera de discuție a vremii mai nouă. Am primi chiar și scrisori la redacție, în cari suflete curate, ne imploră să păstrăm curățenia coloanelor și să ferim „publicația cu frumosul nume sideral” de „spurcăciunile insultei”. Îi rugăm să fie liniștiți. Aici nu se vor întâlni cu obiceiurile particulare ale altor hârtii tipărite. Îi putem asigura de pe-acum, că întrucât a face politică înseamnă a împărți ghionturi și chiote la oamenii din jurul tău, a te da în spectacol și a face spume la gură, nu rămânem străini de această meserie. Oricât s'ar găsi deci dușmani de ai noștri, conștienți sau inconștienți, cari ar căuta să ne tragă de mână, noi ne vom scutura de ei cu cea mai mare grabă și vom trece mai departe. În orice caz nu vom injură, cu deosebire nu, fiindcă ne dăm seama, că acest gen e un import ungiuresc, care e în plină înflorire cam pe la Debrețin și Salonta-mare. Românilor zâmbește și mișcă dumirit din cap, când ungrul sparge păhare și se războiește cu Maica precistă. Cam așa vom face și noi. Când vom vedeă, că adversarul nostru dă în gropi și răcnește ca un taur rănit, îl vom lăsa în boii lui, sau cel mult, îl vom da la cronica veselă să rădă lumea de el și să petrecem și noi.

✽

Profeții... Rău face ziarul „Românul” din Arad, că se dedă la profeții pe socoteala noastră și ne batjocorește revista chiar înainte de apariție. Îi rugăm foarte respectuos să binevoiască a nu ne nenoroci acum, dupăce am văzut lumina zilei. Din paginile noastre poate alege destule „justificări științificești ale prostiilor de pân'acum”... E cel mai bun prilej pentru a le dă acum la gazetă și a ne prohodii după cel mai proaspăt tipic... Noi așteptăm cu resemnare ora fatală, fiindcă de sicriu ne-am căpuit demult...

✽

Parcul național german. Îndemnați de parcul național din valea râului Yellowstone al Americanilor, cari întreagă valea și împrejurimea geisirelor și vulcanilor de lângă valea Yellowstone, un afluent al râului Missouri-Mississippi, au decretat-o de parc național național în care animalele și plantele se pot desvoltă fără să fie atinse de mâna omului, Germanii în râvna și înțelegerea ce o au pentru frumusețile naturii au pus baza unei societăți care să găsească un loc potrivit pentru întemeierea parcurilor naturale în cari plantele și animalele bătrânei Europe s'ar putea desvoltă liber. Abia de 2 ani de zile, societatea numără astăzi 10,270 de membri, între cari 441 societăți cu aproape 400,000 de membri. Împăratul, regii și principii germani sunt membrii societății sprijinite de toate instituțiile culturale ale Germaniei. În anul trecut s'a încasat dela membrii 124,000 mărci, iar câștigul unei loterii în folosul parcului natural a fost de 460,000 mărci, cu totul aveă deci la sfârșitul anului 534,000 mărci și câteva câmpii în Lüneburger Heide unde voese să facă primul parc natural; al doilea parc e proiectat în Alpii Austriei, iar al treilea în Germania sudică.

Și până când în Vest se îngrijesc oamenii ca și stâncile să-și păstreze fața neschimonosită de mâna omenească, și adună bani cu sutele de mii să poată crește în liniște iepurașii și buruienile, la noi nu avem nici o societate, care ne-ar păstra monumentele părinților noștri, dacă nu și pe cele naturale, nu avem o societate pentru protejarea acelor cari îngrijesc de creșterea poporului nostru și nu putem adună atâția bani, cu cât s'ar putea face față nevoilor „Asociațiunii”, prima noastră societate culturală.

♦♦♦♦

Poșta redacției.

— Manuscrisele nu se înapoiază. —

C. R. București. Scrisoarea cu care ne trimiți versurile e interesantă, fiindcă în ea, fără să vrei ridică o problemă, asupra căreia putem spune două vorbe. D-ta ne scrii între altele: „or fi intrunind sau ba, strofele mele, condițiile unei opere de artă, nu știu, atâta știu că ele izvorăsc din sufletul meu și așează pe hârtie crâmpiele din realitatea unei vieți, sunt deci expresiunea celei mai desăvârșite sincerități”... Va să zică sinceritatea... Îți recetim din nou versurile din care ne alegem cu un erotism căldicel, cu imagini obișnuite, cu potriviri de vorbe fără

surprize... Sunt slăbuțe, comune, fără relief... — Se poate, zici d-ta, dar sunt sincere și exprimă „realitatea unei vieți”. Ce ne pasă — răspundem noi, — de realitatea pe care o fotografiezi d-ta, dacă ești sincer și de omenie în corectitudinea cu care te-ai trudit s'o așterni pe hârtie, când această realitate, așa cum se desprinde din scrisul d-tale, e mută și ne lasă reci? Nouă ne trebuie adevărul artistic și ne interesează prea puțin, dacă acesta e prins din combinațiile unei imaginații creatoare, sau din rostul real al unei întâmplări. Iubirea d. e. din care izvorăsc cântecele d-tale, e un sentiment al nostru al tuturor, e o „realitate” prin care toți au trecut și cu toate astea numai lui Eminescu i-a fost dat, să scrie: „Pe lângă plopii fără soț”, pentru că numai în sufletul lui a trăit un sbucium creator. Acum, că în adevăr Eminescu, e exprimat în poezia lui o stare reală de lucruri, că au existat peste tot undeva acei „plopi fără soț”, că e în conformitate cu adevărul istoric frumoasa poezie, ori e numai jocul fantaziei capricioase, — aceasta e o chestiune foarte secundară și nici nu ne trece prin minte. Așa și cu versurile d-tale: fiind o operă de artă cine s'ar întrebă, dacă în adevăr în seara ceea luna tremură deasupra platanilor și femeia cu „ochi adânci ca marea”, visă la brațul d-tale, cum spui în strofele ce ne trimiți... Asta te privește și te asigurăm, că din partea noastră ai fi fost cruțat de orice control... Ți-am fi publicat cu drag cântecele, fiindcă pe noi nu ne privește „sinceritatea”, ci talentul d-tale. Pentru cea dintâi te poate trage la răspundere cel mult doamna cu „ochi adânci ca marea”...

Lionel. Blaj. Să nu te superi, dar trebuie să zămbim în fața exotismului ciudat care se desprinde din versurile d-tale. Ba nu zău, dar nu ți-e oarecum, să ne vorbești de luna care „trece albă peste culmi cu portocali”, de „murmurul mării de Mărmăra”, de „zâmbet trist de odaliscă”, — d-ta, care stai frumuseț în Blaj și probabil te plimbi acum spre Veza fluierând vesel și sănătos tun? Spune drept, ce-am greșit noi, de vrei să ne tragi pe sfoară?...

P. Poeziile „Cântec” și „Vlaicu” sunt mai ușurele ca altele ce-au apărut cu iscălitura d-voastră prin diferite părți. Din „Vlaicu la Blaj” dăm aici două strofe:

Ușor, ușor ca fulgul de ninsoare
În zări albastre-și leagănă mărirea
Și 'n văi adânci, în svon de mii de glasuri,
Un neam întreg își cântă desrobirea.

Copil ales al plaiurilor noastre,
Setos de-a fi stăpân pe firea 'ntreagă,
În ochii tăi tresar sclipiri de fulger
Și-un vis mareț în minte-ți se 'nchiagă.

Strofa a treia e prea răsunătoare...
Poate altele...

Mai multora. Vă mulțumim pentru frumoasele cuvinte de încurajare, de laudă, de profeții măgulitoare... Vă rugăm însă să nu ne cereți publicarea lor. Noi nu operăm cu „manifeste”... Deocamdată ne

căutăm sprijinul cel mai puternic în credința proprie, nu în păreriile altora.

A. N. Arad. Treceți, vă rugăm, pe la Cluj, unde vă poate spune d-l Isac adresa d-lui Ervin Densușanu dela „Viețea nouă”. Să vă trimită acolo „strofele barbare” și vă asigurăm, că o să faceți carieră, fără multă trudă și fără mare sacrificiu de talent. Cel mult trebuie să vă radeți mustățile, ca să fiți mai în stil cu nobilii noștri „aristocrați”... Noi vă publicăm aici versurile, cari ar fi apărut în fruntea celebrei reviste, tipărite pe hârtie velină:

De când te-ai dus în suflet port
Înghețul nopților polare,
Și 'n besna neagr' un cap de mort
La căpătâiul meu apare.

Lumină ca doi licurici
În fund adâncile orbite,
Și ca o turmă de furnici
Roiesc cuvintele șoptite.

Auzi!... (Un Junghiu mă arde 'n piept
Și groaza-mi fulgeră prin vine):
— De-atâta vreme te aștept
Gătește-te să vii cu mine!...

Da, da... Cu d-voastră ne mai întâlnim noi...

M. Poezia d-tale „Seara de Crăciun” ne vine cu prea multe reminiscențe din Goga. Ideia o găsim în volumul: „Poezii”. De pe-acolo culegem o mulțime de expresii și imagini, pe cari le cetim la d-ta. Păcat: După câte lucruri ne-ai mai trimis, noi credem că n'ai nevoie să treci dincolo de granițele talentului d-tale.

Strofa din urmă e frumușică:

Ci cum stăm așa, deodată
Înima din loc ne sare,
Sună dulce la fereastră:
— „Bună sara gazdă mare!”...

D-șoarei C. S. Vă rugăm să nu ne mai faceți bucluc din ce n'avem. La noile d-voastre întrebări nu vă mai putem răspunde. S'ar supără iarăș d-l Vaida că încurcăm politica națională cu dragostea d-voastră. Vă sfătuim să vă adresați marelui bărbat de stat. Veți primi incaltea un răspuns „autorizat”.

.....

Greșeli de tipar.

În poezia d-lui I. Borcia „Peleu și Tetis” s'au strecurat o greșală regretabilă. În strofa primă, rândul întâiu a se ceti „mitul”, în loc de „mutul”.

.....

Nota Administrației.

Acest număr apare în mărime de 40 de pagini din prilejul jubileului de zece ani al „Luceafărului”. Numărul viitor va fi de 20 de pagini.

□

Clîșeul caricaturii a întârziat. Se va publica în Nr. 2.

□

Cronica mea.

Onorat public! Dornic să se 'nalțe
C'un pas mai sus spre mândru-i omonim,
Luceafărul s'a priment acuma
Când lumea strigă: „să ne priment!“

Întinerit ca legendara Phoenix
Cununi de raze nouă și-a adus,
— (Tot știu mai bine păsurile vremii,
Ceice contemplă stelele de sus.) —

Un lung convoiu strălucitor de astri
El duce 'n drumu-i falnic spre zenit
Și chiar la coada noii constelații
M'arăt și eu, modestul satelit.

Eu sunt un biet proprietar de rime
Cu capul plin, cu buzunarul gol,
Nici gânduri n'am, nici acții la „Albina“
Și 'n consistor eu nu joc nici un rol.

Ca un gurmând eu mă hrănesc într'una
Din codrul meu de răs cuotidian,
Și-o lume 'ntreagă zâmbetu-și răsfrânge
În șvartul meu ce-l iau la Habermann.

Nu am astâmpăr, seămăn cu nebunul
Ce fulgeră în viforul lui Lear,
Asemeni lui eu nu fac carieră
Și n'o să fac parale la chimir...

Drept accident de naștere pe semne
Am moștenit ingraturul adevăr,
Pe care-l poartă cântecele mele,
Oricât de mulți m'ați înhăță de păr.

Onorat public! Fără supărare
Iertați-mi deci meteahna din părinți,
Ce strică doar un biet nebun sărmanul
În lumea asta plină de cumiști?

Primiți cu bine glasul care strigă
Cuvintele de alții spuse 'ncet,
Chiar când nu scaldă 'n smirnă și tămâie
Pe naționalul nostru comitet.

Să-l ascultați, căci mintea voastră poate
Din el ascunse taine să priceapă,
Adese doar microbii toți ai mării
Îi poți găsi într'un păhar cu apă...

De multeori celebrii mei tovarăși
Și-or pune poate gândului zăvor:
Vor spune-atuncia zâmbetele mele,
Ce-ar fi să plângă 'n lacrimile lor...

Yorick.

Scoarțe pentru Luceafărul

orice an cor. 2.—

Colecțiile revistei „Luceafărul“.

Legătură elegantă în pânză.

Anul I, (1902)	50 cor.
Anul II, (1903)	40 „
Anul III, (1904)	30 „
Anul IV, (1905)	epuizat
Anul V, (1906) Ed. simplă	16 „
Anul V, (1906) Ed. de lux	25 „
Anul VI, (1907) Ed. simplă	16 „
Anul VI, (1907) Ed. de lux	25 „
Anul VII, (1908) Ed. simplă	16 „
Anul VII, (1908) Ed. de lux	25 „
Anul VIII, (1909) Ed. simplă	16 „
Anul VIII, (1909) Ed. de lux	25 „
Anul IX, (1910) Ed. simplă	16 „
Anul IX, (1910) Ed. de lux	25 „
Anul X, (1911) Ed. simplă	16 „
Anul X, (1911) Ed. de lux	25 „

Toate colecțiile împreună ediția simplă
200 cor., ediția de lux 220 cor.

Biblioteca scriitorilor dela noi

apare sub auspiciile

„Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“

îngrijită de Oct. C. Tăslăuanu.

A apărut —

primul volum:

AMINTIRI

schițe și povești

de

Alexandru Ciura

În care se zugrăvesc crâmpiele din viața de student, sbuciumări din lupta sufletelor desrădăcinate, cari s'au rupt de lângă vatra țărănească și s'au făcut cărturari, apoi scene din traiul patriarhal al băieților și moșilor din Munții-Apuseni și amintiri din plâpânda lui copilărie. E cel mai bun volum a talentatului scriitor Al. Ciura. Volumul e precedat de o recenziune critică scrisă de d-l Oct. C. Tăslăuanu și de portretul lui Ciura.

Prețul unui volum: Cor. 1.60.

Se găsește de vânzare la toate librăriile.

Din casa nici unui cărturar român dela noi să nu lipsească
această Bibliotecă.

Îmbunătățirile revistei „Luceafărul“.

Nizuința noastră dela întemeierea „Luceafărului“ a fost să dăm publicului românesc o revistă tot mai bună, tot mai desăvârșită. Dela 1 Ianuarie 1912, intrând în anul al XI-lea de existență, ne-am hotărât să o facem **revistă săptămânală pentru literatură, artă și politică**, punându-o sub conducerea unui comitet. Comitetul de redacție e alcătuit din următorii: Director: *Octavian Goga*, membrii: *I. Agârbiceanu, Dr. Tib. Brediceanu, Dr. Const. Bucșan, Al. Ciura, Dr. Silyiu Dragomir, I. Enescu, Aurel Esca, Dr. Onisifor Ghibu, Dr. Ioan Lupaș, Gh. Popp, Dr. P. Roșca, V. Stanciu, Lazar Triteanu* și Redactorul *Oct. C. Tăslăuanu*. Pe lângă acești membri ai comitetului de redacție vor colabora toți scriitorii de seamă dela noi și din România.

„Luceafărul“, ca revistă săptămânală, va apărea în mărime de o coală, cu un adaus ilustrat în colori sau simplu. În cursul anului 1912 vom da câte două reproduceri în colori după tablourile lui Raffael și Lionardo da Vinci și mai multe reproduceri în autotipie după operele pictorilor din epoca renașterii. La sfârșitul numărului vom mai da o caricatură.

Făcând aceste îmbunătățiri, am urcat prețul de abonament cu 4 Cor. pe an. Condițiile de abonament în viitor vor fi deci următoarele:

Austro-Ungaria :

1 an . . . . . 20 cor.   6 luni . . . . . 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an . . . . . 16 cor.   6 luni . . . . . 8 cor.

În România și străinătate:

1 an . . . . . 25 cor.   6 luni . . . . . 13 cor.

În România și străinătate pentru preoți, învățători și studenți nu putem da revista cu preț mai scăzut din cauza prea marilor cheltueli postale.

Ediția de lux am suprimat-o.

Toate abonamentele sunt a se plăti înainte. Aceia dintre cetitori, cari după primirea numărului de probă, nu ne vor trimite abonamentul și nu ne vor înapoia nici numărul vor fi obligați a ne trimite prețul lui de 50 bani.

Premiile revistei „Luceafărul“.

Aceia dintre cetitori cari ne vor trimite abonamentul pe întreg anul 1912, până la sfârșitul lunei Ianuarie 1912, vor primi gratuit *Iliada* de G. Murnu sau *Informații literare și culturale* de Oct. C. Tăslăuanu sau 4 reproduceri heliografate după tablourile lui *Grigorescu* sau 2 dintre anexele colorate publicate în cursul anului 1911 sau *Caietul II din Piese românești* ale d-lui Tiberiu Brediceanu. Fiecare abonat, care își va alege una dintre aceste premii, va avea să trimită deodată cu abonamentul pe întreg anul 1912 și suma de 30 fil. pentru cheltuelile postale împreunate cu expedierea premiului. Cei ce doresc să primească premiul *recomandat* vor trimite suma de 50 fil. în loc de 30 fil.

Abonații, cari nu ne vor trimite abonamentul întreg pe 1912 până la sfârșitul lunei Ianuarie 1912 nu vor mai avea drept la premiu.

Revista „Luceafărul“ e cea mai potrivită revistă pentru familie.

Redacția și Administrația revistei „Luceafărul“.

Sibiu (Nagyszeben).